

Муассислар:
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси,
“Kamolot” ёшлар ижтимоий ҳаракати

1982 йилдан чиқа бошлаган.

Таҳрир ҳайъати:
Муҳаммад АЛИ
Иқбол МИРЗО
Сирожиддин САЙИД
Ўрозбой АБДУРАҲМОНОВ
Фаррух ЖАББОРОВ

Жамоатчилик кенгаши:
Қаҳрамон ҚУРОНБОЕВ
Баҳодир ҒАНИЕВ
Одилжон ТАДЖИЕВ
Азамат УМАРОВ
Аҳмад ОТАБОЕВ
Шухрат СИРОЖИДДИНОВ
Серобиддин ИСМОИЛОВ

Бош муҳаррир:
Нодир ЖОНУЗОҚ

Бош муҳаррир ўринбосари:
Нурилла ЧОРИ

Масъул котиб:
Ориф ТОЛИБ

Масъул муҳаррир:
Элёр МУРОД

Муҳаррир:
Ғиёсиддин ЎНАРОВ

Бадий муҳаррирлар:
Акбарали МАМАСОЛИЕВ
Раҳматжон ЮНУСОВ

Фотограф:
Рустам НАЗАРМАТ

Манзилимиз:
Тошкент шаҳри,
Ислон Каримов кўчаси, 16-“а” уй.
E-mail: yoshlik-jurnali@umail.uz
www.yoshlikjurnali.uz
Тел/факс: (0371) 227-0-227,
245-0-552

Навбатчи муҳаррир: Ф.Жабборов
Босишга 27.06.2017 йилда рухсат берилди.
Қоғоз формати 60x84 1/8.
Нашриёт ҳисоб тобоғи 8,7. Индекс 822.
ISSN 0207-9137. Журнал 2007 йил 4 майда
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги
томонидан № 0253 рақами билан рўйхатга
олинган.
Журналдан кўчириб босилганда
“YOSHLIK”дан олинди” деб изоҳланиши шарт.
“SILVER STAR PRINT” МЧЖ
босмаҳонасида чоп этилди.
Буюртма № 46. Адади 4700 дона.
Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, 22-мавзе, 17-уй.

Истеъдод йўли

Устоз-шогирдлик.

Ҳам меҳр, ҳам маҳорат ришталарини боғлайдиган қутлуг анъана. Ҳар бир ишда авлодлар давомийлигини таъминлайдиган, соҳанинг бор ютуқларини келажак сари элтувчи кўприк.

“Устоз отангдан улуғ” дейилади халқ нақлида, энди уни “отангдай” деб тўғриламақчи бўляпмиз, аслида мақол муболағаси билан гўзал, қолаверса, оталар ҳам таълим-тарбия берувчи устозларнинг ўзларидан баланд қўйилишига қарши эмас. Ахир, фарзандини устоз қўлига топшираётиб: “Эти – сизники, суяги – бизники”, деган ҳам уларнинг ўзлари.

Устоз мавқеини баланд олган, уларни улуғлаган мақолу нақллариимиз талайгина.

Устоз-шогирдлик. Бу эзгу ҳамкорлик ҳар соҳада ўзига хос кечади. Жумладан, адабиётда устоз-шогирд муносабатлари ниҳоятда нозик, кўз илғамас ҳолда рўй беради.

Ёш қаламкаш ўзига руҳан яқин бўлган тажрибали адибнинг этагини тутди, аммо у ёзаётган чоғида, бошида устози туриб олиб, қандай қофия тизишу қандай жумла тузишни кўрсатиб турмайди – сўз аҳлининг иши наққошу заргарникидан ҳам нозикроқ; ёлғиз ҳолда, махфий равишда содир бўлади.

Бошқа бир ёш шоир эса умрида бирор марта учрашмаган, ҳатто бу дунёдан қачонлардир ўтиб кетган ижодкорни ўзига устоз деб билади. Унинг асарларини ўқиб, қандай ёзиш ва қандай яшаш кераклигини ўрганади.

Адабиётда устоз шогирдига қилиши мумкин бўлган энг катта яхшилик – эътибор, яъни ёш қалбнинг очилишига, ўзини намоён қилишига ёрдам бериш, уни маънан қўллаб-қувватлашдир. Агар чинакам истеъдод бўлса, унинг тийнатидаги миттигина чўғ устозлар эътибори туфайли гуриллаб, кўзни қамаштирадиган катта ёлқинга айланади.

Истеъдод эгаларига ёрдам бериш керак, истеъдодсизлар эса ўз йўлини топиб кетади, деган гап – қанчалик ғалати туюлмасин – тўғри. Истеъдодсиз ўзини минг кўчага уриши мумкин, аммо истеъдодлининг йўли битта – ҳеч нарсага чалғимасдан, ўз қобилиятини юзага чиқариш. Чалғимаслик учун эса, шубҳасиз, фидойи устознинг ғамхўрлиги, қўллаб-қувватлаши зарур.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва “Ижод” жамоат фонди томонидан ёш ижодкорларнинг илк тўпламлари чоп этилаётгани бежиз эмас. “Истеъдод мактаби” анъанавий семинари ҳам истеъдодли ёш қаламкашларни тарбиялашда муҳим аҳамиятга эга бўляпти.

Бу йилги семинар 5-7 июль кунлари Зомин туманининг сўлим “Ўриклисой” оромгоҳида ўтади. Бу адабиёт байрамининг каттаю кичик ижодкорлар учун бирдай фойдали бўлишига шубҳамиз йўқ. Энг муҳими, устозлар ўзларига муносиб шогирд, шогирдлар ўзларига меҳрибон устоз топади, деб ишонамиз.

Устозларга ҳам, шогирдларга ҳам янги танишувлар муборак бўлсин!

МУНДАРИЖА

25

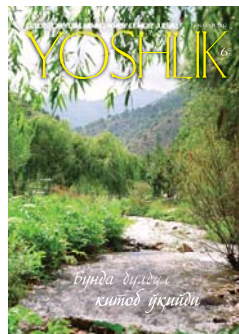
17

44

53

№ 6 (313), 2017 й.

Фото: Абдугани ЖУМА,
"Уриклисой" манзараси

МУНОСАБАТ

- 5 Улуғбек Узоқов
Истеъдодлар мактаби
- 6 Рустам Мусурмон
Салом, Зомин тоғлари!
- НАЗМ**
- 10 Фахриёр
Қуш тилида айтилган бу сир...
- 28 Ғайрат Мажид
Яйраб ўйнанг қўшиғимга, куйимга
- 48 Зоҳиджон Олов
Ўққидир муҳаббатдан буюкроқ
қудрат
- ТААССУРОТ**
- 13 Бунда булбул китоб ўқийди
ШУКУҲ
- 16 Маҳмуд Тоир
Зомин ёшлари
- 43 Азим Суюн
Зоминтоғда
- НИГОҲ**
- 17 Рангин лаҳзалар
ЭСИМДА...
- 20 Хотира уйғонса, гўзалдир
ЭЪТИРОФ
Собир Ўнар
- 25 Зоминдан ёзувчиликкача...
НАСР
- 30 Ҳабиб Абдуназар
Ҳужра
- 53 Шохрух Саидов
Қўшни
ҚҮЛЁЗМА
- 36 Рауф Парфи
Бутун кеча ўйчан ва сокин
ЭССЕ
- 37 Усмон Азим
Жўрабек Рамазон
ЭЛ ХАЗИНАСИ
- 44 Зоминнинг кўркам сўзлари
ТАВСИЯ
- 46 Толстойни таъсирлантирган
китоблар
ТАДҚИҚОТ
- 50 Лайло Шарипова
"Ҳикмат излаганга ҳикматдир
дунё"
САБОҚ
- 60 Ҳейнрих Ҳейне
Меҳр гўзалликдан устундир
ЖАҲОН ҲИКОЯСИ
- 62 Алгирдас Потсюс
Меҳмон
- 64 **АНА ШУНАҚА**

Ёш ижодкорларнинг мустақил Ватан адабиётига Жиззах диёридан қўяётган қадамлари қутлуғ бўлсин!

Шавкат МИРЗИЁЕВ

(1997 йил, Зомин семинари)

Бу боғлар бир боғлар бўлди

Жиззах вилоятида мамлакатимизнинг энг нуфузли адабий анжуманларидан бири – Республика ёш ижодкорларининг Зомин семинари ўз ишини бошламоқда. Бу бежиз эмас. Бу диёр фақат ўзининг гўзал ва мафтункор табиати билангина эмас, Ватанимизни юксак даражада тараннум этган бетакрор шоирлари, ёзувчилари билан ҳам донг таратган.

“Жиззах деганда, аввало Зарафшон воҳасида жойлашган, ўзининг гўзал ва бетакрор табиати, қадимий тарихи, сервиқор тоғлари, бепоён дашту далалари, энг муҳими, оққўнгил, ориятли ва меҳнаткаш инсонлари билан одамни ўзига мафтун этадиган бир диёр кўз ўнгингизда намоён бўлади, – деб ёзади Президентимиз “Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз” номли китобида ва Ватан табиатини тасвирлашда ижодкор маҳоратининг аҳамияти ҳақидаги сўзини шундай давом эттиради. – Бу заминдаги Зомин миллий боғи, Бахмал, Жиззах ва Фориш тоғларидаги ям-яшил арчазорлар, сой ва булоқлар, Арнасой, Айдаркўл, Тузкон кўллари атрофидаги табиат мўъжизаларини тасвирлаш учун одам, албатта, ё зўр шоир, ё зўр рассом бўлиши керак”.

Бугун юртимизда адабиётнинг ривожланишига катта эътибор қаратилмоқда.

Муҳаммад АЛИ

Ёзувчилар уюшмаси раиси,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

Президентимизнинг 18 апрелдаги “Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғи худудида Адиблар хиёбонини барпо этиш тўғрисида”ги ҳамда “Атоқли давлат арбоби ва ёзувчи Шароф Рашидов таваллудининг 100 йиллигини нишонлаш тўғрисида”ги қарорлари, шунингдек, Юртбошимиз фармонига биноан Ўзбекистон халқ шоири Ҳалима Худойбердиеванинг “Эл-юрт хурмати” ордени билан мукофотланиши адабиётимизга кўрсатилаётган юксак эътибор намуналари бўлди.

Жиззах вилоятининг Зомин туманида Республика ёш ижодкорлари семинарининг ўтказилаётгани муҳтарам Президентимизнинг адабиётга кўрсатаётган яна бир ғамхўрлиги сифатида барчамизни мамнун этади.

Зеро, бу семинар илк бор 1997 йил июль ойи бошларида муҳтарам Шавкат Миромонович Мирзиёевнинг ташаббуси билан Жиззах вилоятининг Зомин туманидаги Ўрикисой масканида ташкил этилган эди. Мазкур семинар шундан сўнг ёш ижодкорларни тарбиялаб вояга етказадиган истеъдод мактаби сифатида эътироф этилди, уни Ватанимизнинг мустақиллик байрами арафасида ҳар йили ўтказиш анъанага айланди.

Семинар иштирокчилари орасидан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолари, “Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими” фахрий унвони билан тақдирланган ижодкорлар, Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндорлари етишиб чиқди.

Ёзувчилар уюшмаси, “Ижод” жамоат фонди ҳомийлигида ёш ижодкорларнинг 56 номдаги

биринчи китоблари, ёш драматургларнинг “Жозиба” номли жамоа тўплами, ёш таржимонларнинг “Баҳор булбулларининг чаҳ-чаҳи” тўплами ҳамда 64 нафар ёш шоирнинг шеърлари жамланган “Биз истиқлол фарзандларимиз” номли ёшлар баёзи нашр этилди. Кунни кеча “Биринчи китобим” лойиҳасида ёш ижодкорларнинг яна 19 номдаги китоблари дунё юзини кўрди.

“Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили”да ўтказилаётган ёш ижодкорларнинг Республика Зомин семинарида Қорақалпоғистон Республикаси, барча вилоятлар ва Тошкент шаҳридан 60 нафар ёш ижодкор иштирок этмоқда.

Ўзбекистон халқ шоирлари, вилоятларда яшаб ижод қилаётган атоқли адиблар ёш ижодкорларнинг қўлёзмаларини ўқиб, уларга керакли маслаҳатлар беришади.

Семинарнинг юксак даражада ўтказилиши ва самарали натижаларга эришиш учун Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, Халқ таълими вазирлиги, “Kamolot” ёшлар ижтимоий ҳаракати ва Жиззах вилояти ҳокимлиги ҳамкорлигида махсус чора-тадбирлар белгиланган.

“Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз” номли китобида Юртбошимиз адабиётнинг ёш авлод камолоти борасидаги роли ҳақида алоҳида тўхталган: “Жиззах вилоятида халқимизнинг атоқли фарзандлари Ҳамид Олимжон ва Зулфия хотирасига бағишлаб замонавий ижод маркази ва унинг таркибида гўзал ва муҳташам бир боғ ташкил этсак, истеъдодли ёшларимизнинг бу ерга келиб,

адабиёт ва санъат, мусиқа сирларини чуқур ўрганишини йўлга қўйсак, нур устига нур бўлар эди”.

Ўзбекистон халқ шоири Зулфия адабиётнинг нурли гулшани ҳақида орзу қилиб: “Бу боғлар бир боғлар бўлади ҳали”, деб башорат этганди. Зомин туманида бўлиб ўтаётган Ўзбекистон Республикаси ёш ижодкорларининг адабий семинари ана шу эзгу ниятларнинг ушалаётганини кўрсатади.

Ҳа, бу боғлар бир боғлар бўлдики, кўрганнинг ҳаваси келиши шубҳасиз.

Улугбек УЗОҚОВ,
Жиззах вилояти ҳоқими

Истеъдодлар мактаби

Жиззах замини азал-азалдан ўзининг бахшилари, сўз усталари, шоир ва ёзувчилари билан ҳам донг таратиб келган. Ҳамид Олимжон, Шароф Рашидов, Назир Сафаров, Оқилжон Ҳусанов каби забардаст ижодкорлар яратган сара асарлар бугун ўзбек адабиётининг дурдоналари сифатида ўқиб ўрганилаётир.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев айтганларидек: “Ижодкор зиёлиларимизнинг энг яхши асарларини юртимизда ва чет элларда тарғиб этишни биз маънавий-маърифий соҳадаги сиёсатимизнинг муҳим бир қисми сифатида давом эттирамиз. Айниқса, маданият, санъат, адабиёт ва матбуот оламига кириб келаётган иқтидорли ёшларни моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантиришга, уларнинг уй-жой шароитларини яхшилашга алоҳида эътибор қаратилади”.

Бундай ғамхўрликдан руҳланган ижодкор ёшларимизнинг сафи кундан кунга кўпайиб, маҳоратлари ошиб, қаламлари чархланиб бораётгани эса кишини қувонтирмай қолмайди. Айнан адабиёт йўналишида кўплаб ёш истеъдодли қизларимизнинг Зулфия номидаги Давлат мукофотига лойиқ кўрилаётгани фикримиз исботи.

Бундан йигирма йил олдин асос солинган ёш ижодкорларнинг Зомин семинари ҳам мамлакатимиз адабий ҳаётида улкан ҳодиса бўлгани сир эмас. Зеро, “Зомин мактаби” деб ном олган мазкур адабиёт байрамида кўплаб ижодкор ёшлар кашф этилдими, улар бугунги кунда ўзбек адабиётида ўз овози, ўз ўрнига эга шоир ва ёзувчилар бўлиб етишдилар.

Жаннатмонанд юртимизнинг сўлим гўшаси Ўриклисой бу йил яна ёшлик ва нафосат байрамига гувоҳ бўлади. Шу йилнинг 5-7 июль кунлари Республика ёш ижодкорларининг Зомин семинарида

мамлакатимизнинг турли вилоятларидан ташриф буюрган ёш ижодкорлар ўз иқтидорларини намоён этиб, ўзбек адабиётининг таниқли шоир ва адибларидан керакли маслаҳатлар оладилар.

Биз – жиззахликлар мана шундай муҳташам адабиёт анжуманини юксак даражада ўтказишга ҳисса қўшаётганимиздан мамнунмиз. Чунки бугун истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш, ёшларимизни ҳар хил бузғунчи ғоялардан ҳимоя қилиш, уларни ватанпарвар ва инсонпарвар этиб тарбиялаш барчамизнинг биринчи галдаги вазифамиз бўлиб турибди. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг “Китоб маҳсулотларини чоп этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғибот қилиш бўйича комиссия тузиш тўғрисида”ги фармойиши ўз вақтида қабул қилинган қарорлардан бири бўлиб, бу борада амалга оширилаётган кўплаб чора-тадбирлар ёш авлоднинг буюк аждодларимизга хос юксак маънавиятли инсонлар бўлиб вояга етишида муҳим аҳамият касб этади. Зеро, инсоннинг инсонийлигини белгилаб берувчи энг асосий мезон – маърифатдир.

Зомин семинарида кашф этиладиган ёш қалам-кашларнинг ижодига устозлар оқ йўл тилаб, илк ижодий тўғламлари Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг ташаббуси билан “Ижод” жамоат фонди томонидан “Биринчи китобим” лойиҳасида чоп этилиши ҳам, шубҳасиз, ёш авлоднинг асл китобхон ва асл ижодкор сифатида шаклланишига ижобий таъсир кўрсатади.

Биз мезбон сифатида Зоминга ташриф буюраётган барча қалам аҳлига хуш келибсиз, деймиз ва ҳамisha маънавиятни, адабиётни юксалтириш ишига камарбаста эканимизни билдириб қоламиз.

Салом, Зомин тоғлари!

Рустам МУСУРМОН,

Ўзбекистонда
хизмат кўрсатган
маданият ходими

1963 йили туғилган.
Ўзбекистон Миллий
университетининг
филология факультетини
тамомлаган. “Рухимнинг
товуши” (1994), “Хиргойи”
(1997) шеърлар тўпламлари
нашр этилган.

1997 йили Шавкат Мирзиёевнинг ташаббуси билан Жиззах вилоятининг Зомин туманидаги ям-яшил арчазорларга бурканган, баланд тоғлардан тойчоқдек сакраб-сакраб тушаётган Ўриклисой бўйларидаги сўлим масканда республика ёш ижодкорларининг Зомин семинари ташкил этилди. Шеърят карвонининг сорбони устоз Абдулла Орипов, қадрдон шоир акаларим Йўлдош Сулаймон, Муҳаммад Юсуф ортидан бир қатор ёш ижодкорлар ҳар йили Зомин тоғларида ўтказиладиган ижодкорлар мактабига борадиган бўлди.

Тез орада Зомин семинари адабий гурунгларда машҳур бўлиб кетди.

- Эшитдингми, Зомин семинари бошланибди?
- Йўғ-ей, қачон экан? Кимлар борар экан?
- Номзодлар аниқ эмиш, бу йилги йўлланма тугабди.
- Мен ҳам бир бора Зоминга борсам қанийди...
- Ёзувчилар уюшмасига бориб, Абдулла Орипов ёки Муҳаммад Юсуфга шеър ўқиб берсак, зора, шеърларимиз маъқул бўлиб, бизни ҳам ола кетишса...

Кўнгли очик, бағрикенг устозларимиз истеъдодли йигит-қизларни доимо қўллаб-қувватлар эдилар.

Кейин Зомин семинари ҳақидаги матбуот-даги чиқишлар, телевидениедаги кўрсатувлар, радио... Хуллас, шов-шув кетидан шов-шув...

Айниқса, семинардан кейин ғолибларнинг кўксини ғоз тутиб, гердайиб юришлари. Ким Ёзувчилар уюшмаси аъзолигига тавсия этилган, ким Ўзбекистон Миллий университети қошидаги Олий адабиёт курсида ўқишга йўланма олган... Энг муҳими, семинарда орттирилган янги дўстлар суҳбатлари, соғинчли мактуб ёзишлар... Ҳатто ғолиб бўла олмаган таъсирчан қизларнинг кўз ёшлари... Ҳаммаси ёшликнинг ўзидек ниҳоятда гўзал, Ўриклисойда оқаётган сувдек тиник, бегубор эди.

Саховатли ёз фаслининг белгиланган кунларида мамлакатимизнинг турли ҳудудларидан адабиётнинг барча жанрлари бўйича ижод намуналари танлаб олинган 60 нафарга яқин ёш ижодкорлар, устоз адиблар дастлаб Ёзувчилар уюшмаси биноси (ўша пайтда Мустақиллик майдони, Ж. Неру кўчаси, 1-уй) ёнида тўпланишади. Уч-тўртта автобус қарвони билан, қайдасан, Зомин, дея равона бўламиз. Боргунча турли вилоятлардан келган ёшлар бир-бирини ҳали унчалик яхши танимайди. Собир Ўнар, Бахтиёр Генжамурод, газета-журналларда бирга ишлайдиган ҳамкасблар ҳазил-ҳузулни бошлаймиз. Йўл узоқ бўлгани учун ёшлар дам-бадам савол беришади:

– Қачон етиб борамиз?

– Аввал қирлар бошланади, сўнг тоғлар, жуда баландга кўтариламиз. Шохларига оппоқ қорлар ёққан арчалар ёнидан ўтамиз, – Жўрттага муболага қила бошлайман. – Қоялар орасидан айиқлар чиқиб қолади... Бўри ҳам, йўлбарс ҳам бор...

– Вой! Ростданми? – чувиллашади Зоминга илк бора бораётган қизлар. Йигитлар сир берма-

гандай индашмайди-ю, бироқ гўё тоғлар орасидан айиқми, йўлбарсми чиқиб қоладигандек автобус ойнасидан атрофга олазarak боқишади.

– Абдулла ака билан Муҳаммад Юсуф келгунича автобусдан тушмай турунглари, хўпми! – дейман уларга.

Ёшлар айиқ, йўлбарс, бўри борлигига ишонгандай бўлишади-ю, лекин устозларнинг ҳар қандай шароитда ҳам уларни ҳамиша ҳимоя қилишига аниқ ишонишади...

Ёшлар семинарга боргунларича шундай ҳаяжонланишарди, лекин Зомин семинарини ўтказиб, уйига қайтаётганларида ҳар бирининг юрагида айиқ, йўлбарс, бўри уйғонар, туйғулари чархланиб, шижоатли ва кучли шахсга айланар эдилар.

Зомин семинарини Ўзбекистон Республикаси мустақиллиги байрами арафасида ўтказиш анъанавий тус олди. Дастлабки пайтларда “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетасининг муҳбири сифатида мазкур семинарда қатнашган бўлсам, кейинчалик семинарнинг кўнгилдагидек ўтказишга жалб этилган масъул ижодкорлардан бири сифатида фаолият юритдим. 2000 йили Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасига адабий маслаҳатчи бўлиб ишга қабул қилинганим туфайли Зомин семинарининг ташкилий ишларини бажариш бевосита хизмат вазифамга кирар эди. Мамлакатимизнинг барча вилоятлари, Қорақалпоғистон Республикаси ва Тошкент шаҳридан таклиф этилган ёш ижодкорлар уч кун давомида Абдулла Орипов, Жуманиёз Жабборов,

*Ёзнинг айна чилласида
жаннатмонанд Зомин
тоғлари ёш истеъдодларни ўз
бағрига чорлайди. Зилол сувли
Ўриклисой адабий гурунглари,
мушоираларни тинглайди. Шу
сабаблими, унинг шилдир-шилдири
ҳам шеър оҳангига монанд.*

Йўлдош Сулаймон, Муҳаммад Юсуф, Сафар Барноев, Турсунбой Адашбоев, Ҳалима Худойбердиева, Энахон Сиддиқова, Маҳмуд Тоир, Сирожиддин Саййид, Минҳожиддин Мирзо, Турсун Али, Бахтиёр Генжамурод, Салим Ашур, Собир Ўнар, Аҳмаджон Мелибоев, Мурод Абдуллаев, Мирпўлат Мирзо, Умида Абдуазимова, Зебо Мирзаева, Қўчқор Норқобил, Луқмон Бўрихон, Хосият Рустамова, Хуршида ва бошқа ижодкорлардан адабиётнинг барча жанрлари бўйича бадиий ижод сирларини ўрганар эди. Семинарни юксак даражада ўтказиш, ҳам устоз шоирлару ёзувчиларнинг, ҳам ёш ижодкорларнинг кўнгилни кўтариш, уларнинг илҳомларига илҳом қўшиш учун Жиззах вилояти ҳокимияти раҳбарлари, маҳаллий ташкилотчилар жон-жаҳди билан тер тўкиб меҳнат қилар эдилар. Жиззахлик машҳур миришкор Ўриш Мажидов, шоира Сайёра Тўйчиеванинг дўстона суҳбатлари, раҳматли Шарофат Ботирова, Туроб Мақсуднинг дил изҳорлари ҳамон ёдимизда. Уларнинг ўзларини ўтга-чўққа уриб елиб-югуришлари шундоқ кўз ўнгимизда турибди. Иштирокчиларни кутиб олиш, кузатиш, ижодий машғулотларни ўтказиш, кечки дам олиш вақтини мазмунли ташкил этиш учун барча шароит бекаму кўст муҳайё этиларди. Семинарда қатнашган ҳар бир ёш ижодкорни, ҳар бир устоз адибни қимматбаҳо совгалар билан тақдирлашга алоҳида эътибор берилар эди.

Ўриклисойда янграган шеърларни қорли тоғлар, асрий арчалар, тиниқ сувли шалолалару саркаш сойлар, турли гулу гиёҳлар ҳам тинглаб роҳатланар эди, десам, муболаға қилмайман.

Бахтиёр Генжамурод, Янгибой Қўчқоров, Ободон Турдимуратова, Сарвиноз Мусатдинова, Насибали Мамбетирзаевалар қорақалпоқ тилида, Ўзбекистон халқ шоири Александр Файнберг, Века Осадченко, Дмитрий Черников, Антонина Иглина рус тилида шеърлар ўқир, шу жойнинг ўзидаёқ уларнинг шеърлари ўзбек тилига таржима қилиш учун танлаб олинар ва матбуотга тавсия этиларди.

“Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетаси, “Ёшлик” журналининг ўша йилларда чоп этилган сонларини кутубхонадан олиб varaқласангиз, турли жанрдаги кўплаб янги асарларнинг, ёшлар ижодига бағишлаб ёзилган мақолалар ва хабарларни яна қайтадан мириқиб ўқийсиз ва адабиётимиз ривожига Зомин семинарининг нақадар катта аҳамиятга эга бўлганига ишонч ҳосил қиласиз. Ўша йилларда зоминчи ёшларнинг асарларидан жамланган “Гуллаш пайти келди, боғларим” тўплами ҳам Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Адабиёт жамғармаси нашриёти томонидан нашр этилган эди.

Мана, “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетасининг 2004 йил 9 июл сонидоги хабарда шундай ёзилган: “Саккиз йилдирки, ёзнинг айни чилласида жаннатмонанд Зомин тоғлари ёш истеъдодларни ўз бағрига чорлайди. Саккиз йилдирки, зилол сувли Ўриклисой адабий гурунглари, мушоираларни тинглайди. Шу сабабими, унинг шилдир-шилдири ҳам шеър оҳангига монанд.

– Турли номлардаги йиғинлар, семинарлар кўп, – деди анжуманни очган Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси, Халқ шоири Абдулла Орипов. – Лекин бу семинарнинг

мақсади ўзгача, у аллақачон маданиятимиз, адабиётимиз тарихига ўз номини ёздириб улгурди. Унинг адабий ҳаётимизда бераётган натижалари бунга далил. Ёш истеъдодларни қўллаб-қувватлашда, уларни бирлаштиришда Зомин сабоқлари ўзига хос ижодий мактаб вазифасини бажармоқда”.

Зоминда юз берган бир воқеа ҳеч эсимдан чиқмайди. Семинар очилишига бағишланган йиғиндан сўнг бироз дам олиш ва сайр этиш учун вақт бўлди. Қарасам, Азим Суюн қорақалпоқ шоири Бахтиёр Генжамуродни эргаштириб юриб, ҳар битта тоғ гули, бутаю дарахтлар билан таништираяпти. Ўша пайтда бир илон ўрмалаб чиқди-да, яна буталар орасига кириб кетди.

– Қўрқма, – деди Азим Суюн Бахтиёр Генжамуродга худди Дерсу Узалага ўхшаб, – у менинг яқин дўстим, у билан гаплашиб қўйибман, сени чақмайди.

Сўнг Азим ака баланд овозда шундай деди:

– Салом, тоғларим! Салом, арчаларим! Салом, илонларим! Мен келдим, мен Азим Суюнман! Мана бу менинг дўстим Бахтиёр Генжамурод!

Тоғлар акс садо беради:

– Муру-од!

– От-от-от...

Шоир ҳар битта тошга, ҳар бир гиёҳга, чўгирманинг чўққисидек узун қубба бўлиб гуллаган сирачлар, сариқ гуллар, зиралар, кийикўтларга бирма-бир салом бериб чиқади ва Бахтиёр Генжамуродни таништиради.

Икки шоирнинг болаларча содда ва беғубор суҳбатини эшитиб, мийиғимда кулиб қўйдим. Ана шундан кейин Бахтиёр Нукусга бориб, “Азим Суюннинг Зомин тоғидаги айтимлари” деган бир шеър ёзиб, почта орқали жўнатди, мен уни ўзбек тилига таржима қилдим.

*Чўпларда сапчиб чалқайган,
тошларни туртиб талтайган,
наштари норни қулатган,
асов отларни сулайтган,
туби йўқ туннинг тилсими,
қуёшли куннинг зар сими –
Чаёнларим!*

Бу – мен:

Азим Суюн...

Тоғ бўрисиман.

Бу – чўл бўриси:

Бахтиёр Генжамурод!

Бизларга тегманг...

Бизларга тегманг...

Машғулотлар давомида истеъдодли ёшлар ярқ этиб кўзга ташланиб қолар ва бир овоздан ҳамманинг эътирофига сазовар бўлар эди. Бугун катта ёзувчи бўлиб кетган Уйғун Рўзиев, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Бобур Бобомурод, “Ёшлик” журнали бош муҳаррири Нодир Жонузок, Ёзувчилар уюшмаси масъул котиби Муҳиддин Абдусамад, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолари Адиба Умирова, Нилуфар Умарова, Ободон Турдимуродова, Ориф Тўхташ, Ғайрат Мажид, Беҳзод Фазлиддин, Шоди Отамурод, Зулфия номидаги давлат мукофоти совриндорлари Гулжамол Асқарова, Маъмура Ёқубова, Насибали Мамбетирзаева, Қумар Бекниязова, русийзабон ижодкорлар Века Осадченко, Александр Махнёв Зомин мактабидан чиққан.

Зомин тоғлари бугун ёш ижодкорларни яна ўз бағрига чорламоқда. Зомин семинарида иштирок этган ёшларга адабиёт сабоқларини ўргатган Абдулла Орипов, Муҳаммад Юсуф каби устозлар руҳи бугун албатта шод бўлгай. Зотан, ана ўша гўзал ва сўлим гўшаларда улуғ устозларнинг излари, ҳеч қачон ўлмайдиган сўзлари қолган.

Мен яна ёш ижодкорлар билан Зоминга отландим.

Устозлар руҳига салом бераман.

Тоғларга салом бераман:

Салом, Зомин тоғлари!

Қуш тилида айтилган бу сир...

*баҳор такрорланмас – ҳар йили ўзга,
севилган кўнгилдай инжиқ ва сарсар.
атиргул бошқача гуллайди. кўзга
бошқача кўринар бинафша, сафсар.*

*бултурги сайрогин ўғирламайди –
янгитдан басталар булбул навосин.
япроқлар шитирин тўғриламайди –
борича эсади кўклам ҳавоси.*

*ўтган йил бодомнинг шоҳида келган
ялпиз ҳиди билан киради баҳор
отамнинг боғига – таширфин элга
сандувоч жория қилади наҳор.*

*майсадан наф олар ҳар каснинг жони,
умид алмаштирар жомакорини.
фақат янгиланмас гулнинг армони,
фақат кураб бўлмас сочнинг қорини...*

ФАХРИЁР

1963 йили тугилган.
Самарқанд давлат
университетининг ўзбек
филологияси факультетини
тугатган. “Дарднинг шакли”
(1987), “Аёлғу” (2000),
“Геометрик баҳор” (2004)
шеърини тўпламлари,
“Янгиланиш анъаналари”
(1988) публицистик
мақолалар тўплами нашр
этилган.

ВАҚТ

*вақт чеккада юрмайди зинҳор,
сахроларга кетмайди дайдиб.
ойкезардай ноҳос ва пинҳон
пас-қамларда кезмас тун пайти.*

*у дангалчи – мураса қилмас,
на юзхотир қилар, на кутар.
у қил эмас, шафқатни билмас,
тўппа-тўғри орадан ўтар.*

*баҳор такрорланмас – ҳар йили ўзга,
севилган кўнгилдай инжиқ ва сарсар.
атиргул бошқача гуллайди. кўзга
бошқача кўринар бинафша, сафсар.*

*бултурги сайрогин ўғирламайди –
янгитдан басталар булбул навосин.
япроқлар шитирин тўғриламайди –
борича эсади кўклам ҳавоси.*

дўст

бозор айланаман бекорчиликдан
қандолат расталари оралаб

бирдан кўзим тушар пештахтадаги
улкан новвот бўлагидай кристалланиб
турган ўзимга

аста болга билан ушатиб
ва тарози палласига ташлаб
қайтиб олиб ортиқчасини
сотар бир дўстим мени
чакана нархда

шукр
харидорим бор экан
менинг ҳам

шаффоф

ҳарир ва шаффоф кўнгил
қоплаб вужудингни
бошингдан оёқ

энди
сен кўнгилни кийиб юрасан

кўрғазмага кўйилган
кушон давлатининг тангаларидай
кечинмалар кўриниб турар
кўнгил остидан

буниси севги
буниси нафрат
буниси
издиҳомни суймаган жининг
мана буниси эса
лангар занжиридай қалин бир арқон
боглаб турар дунёга

қусуф бўлган ой каби
қоқ иккига бўлинган юрак
ўртада қутурган ҳислар дарёси

нариги қирғоқда элас кўзга ташланар
ҳали истак бўлиб шакланмаган
тақво умиди

сўз

сен билан мен
ўртамизда битта сўз фақат

истеҳком янглиг
сен билан мени
ажратиб туради биттагина сўз

сўзнинг сен ёқдаги маънисин
мен кўрмайман

ойнинг орқа сиртидай
унинг сен ёқдаги маънисини
менга қоронғи

орамизни тўсиб турар биттагина сўз

икки юзли сўз

қунлар ҳали исимамай
камарлардан қочиб-пусиб келган баҳорни
бодом гуллаб қўяр оғзидан
аямажузга

ниҳолларни сийпалаб
қуртакларни бўрттирар еллар

қуёш ўйинқароқ шумтакадайн
тортар майсаларнинг сочидан

жилгалар чулдирар
ҳали тили чиқмаган
қизалоқнинг тилида

ёмон туш кўриб
кўнгли хижил бўлган ошиқдай
майсаларга ботмай турар
харсанглар

қўклам гандираклар наврўз қунлари
қаён юрмогини билмасдан
энди оёқланган қулундай

саратон

жазиллайди ёзнинг чилласи.
жизловуқлар жизиллайди бетиним,
лоҳас қилиб қўяр саратон
ҳар нимарсани.

масалан,
соҳилдаги соябонлардай
дарахтларни ерга қоқиб,
соясиди дам олади тун
қунботишига етиб олгунча.
дарахт остига тушган
офтоб тангаларини бирма-бир териб
чўнтагига солиб қўяди
кечалари осмонга
сочмоққа юлдуз қилиб.

масалан,
қушларнинг эринчоқ сайроқлари
капалак бўлиб
сўлиётган карнайгулга қўниб турар омонат.

масалан,
суви қочган меҳр офтобда
қурий-қурий тошга айланади охири.

масалан,
сув ичишига сойга энган
пода тўғидан қўтарилган чанг
ҳавода муаллақ туриб қолади
аёл кўрган ваҳимали тушдан кейинги
гашликдай.

масалан,
ҳаво лангиллайди тандирдай,
рўмолини юзга ўраб, зўза чопиқ қилади
қоқ туш чоги муқанна қизлар.

Масалан...

деразаси очиқ уй янглиз
эсиб ўтар сендан елвизак.
умид каби гоҳида янглиш,
огрик каби гоҳо чин сизар.

бод сингари қўзгайди армон –
кўнгил вужуд гамини емас.
не дарддир у, не ҳукмфармо,
ҳамон зулми қутарай демас?

адирларга ҳар кунни, ҳар тонг
сочилади қизгалдоқ бўлиб
хотиралар алвон, навқирон,
уфқ мисоли қонларга тўлиб.

баҳор огир келади ҳар йил,
кўзда ёшинг билан қулдирар.
кўнгилга ҳам битар энди тил,
арикчалар бўлиб чулдирар

соядан ҳам баттар ҳамроҳинг:
ўшал гулнинг ёдини бир-бир,
булутларга чирмашар оҳинг –
қуш тилида айтилган бу сир.

ёмғир қилиб дардингни элар
баҳор боғларига бу найсон.
не қувончки, қайғудан келар,
не ситамки, баҳи этади жон?

Бунда булбул китоб ўқийди

Сирожиддин САЙЙИД,
Ўзбекистон халқ шоири

Биз Навоий бобомиз башорат этган нафис ва гўзал адабиёт мажлисларига ростакамига шу маъвода гувоҳ бўлдик.

Ҳали мактаб партасида ўтирган чоғларимизда устоз Ҳамид Олимжоннинг “Бунда булбул китоб ўқийди” сатрлари мазмунини илғамасдан, фаҳмига етмай юрган эканмиз. Булбулларнинг ҳаёт ва ёшлик нашидасидан завққа тўлиб, “чаҳ-чаҳ” айлаб китоб ўқишларини шеър айтишларини биз жаннатмонанд шу гўшада ўз кўзимиз билан кўрдик. Ёш юракларга Зоминсойнинг тошқин мавжлари билан тўлқинланиб киргувчи, Ўриклисойнинг тонгги саболари билан шайдо кўнгилларни жонбахш насимларга тўлдиргувчи бетимсол ва бетакрор бу тоғу тошларнинг ҳар гиёҳ, ҳар

майсасидан Ватан иси анқийди. Она юртнинг, азиз ва табаррук тупроқнинг бўй-ифорлари қалбларни, туйғуларни юксакка кўтаради. Инсон кўкси бу ерда осмонга айланади. Ёш кўнгиллар Ватан дарсини, инсонийлик ва меҳру садоқат сабоқларини шундан ўрганадилар.

Энди айтиш мумкинки, Зомин семинарлари ўз номи ва даражаси, мавқеи ва нуфузи билан донг таратган бир пайтда собиқ иттифоқнинг бирор бир республикасида – на Болтиқбўйи ва на Россия, на арман диёри ва на туркман элида – бошқа бирор бир мамлакатда ёш ижодкорларнинг бунга ўхшаш давлат миқёсида катта меҳр ва эътибор билан ташкил этилган кенг қўламли ижодий анжуманлари йўқ эди. Бу муҳташам анжуманнинг яна иш бошлаётганидан барчамиз мамнунмиз.

Иқбол МИРЗО,
Ўзбекистон халқ шоири

Ёш ижодкор жуда кўп китоб ўқиши мумкин. Ундан ўзига яраша сабоқ, билим олади. Лекин битта етук шоир ёки ёзувчининг суҳбатда бўлиш унга юзта китоб ўқиганидан кўпроқ нарса беради. Ҳатто дунёқарашини ўзгартириб, ижод имкониятларини очиб юбориши ҳеч гап эмас. Зомин семинари ёшлар учун ана шундай катта мактаб бўлганди. Бундай семинарларда ижодга энди қадам қўйган ёки бир қадар танилиб қолган қаламкашлар Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Муҳаммад Юсуф, Ҳалима Худойбердиева каби устозлар билан мулоқот қилиш, яқиндан танишиш, ўзини танитиш имконига эга бўларди.

Мен Зомин семинарига 1998 йили телевидение мухбири сифатида борганман. Муҳаммад ака кўярда-қўймай устозлар ўтирган ўтовга бошлаб киргани, у ерда ҳаяжон билан “Қулунлар” деган шеъримни ўқиганим бир умрга татиғулик эсдалик бўлиб қолган.

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ,

адиб

Зомин семинари ёшлар ўртасида шеърят ривожланишига, адабиётни тушуниш қобилияти шаклланишига катта туртки берди.

Шаҳарда бир хил манзара ва ҳолатлар ичида яшаб юрган ёш қаламкашлар бирдан тоғу тош ва кенгликларга чиқди, устозларнинг эътибори ва меҳрини ҳис қилди. Бу уларнинг ижодида жиддий ўзгаришлар, янгиланишлар ясади. Семинарга борганларнинг жуда кўпти ўша ернинг ўзида бирдан ёзишга тушиб кетгани, чиройли шеърлар битганига гувоҳ бўлганман. Масалан, бир гал Рислиғой Ҳотамова деган шоира қизимиз бир куннинг ўзида шеърини гулдаста тайёрлади. Бу шеърлар тез орада телевидениеда ҳам берилди.

Семинарлар иккита муҳим жиҳати билан аҳамиятли бўлди: аввало, биз – устозлар ёшларни кашф этдик, ундан ҳам муҳимроғи эса, ёшлар ўзларини ўзлари кашф этди. Турли вилоятлардан келган, иқтидори ва маҳорат даражаси турлича бўлган ёш ижодкорлар бир-биридан ўрганди, ранг олди.

Гўзал табиат, мусаффолик, яйдоқ ялангликлар, кечалари гулхан атрофида бўладиган суҳбатлар ёш кўнгилларни беқиёс тўлқинлантиргани аниқ. Биз ёши катталар бундаги сеҳрни, пафосни ҳис қилавермаймиз, ўрганиб қолганмиз. Лекин ўзининг баҳорини яшаётган кўнгил ҳамма-ҳаммасини жуда теран туяди. Семинардан қайтишда улар бошқа одамга, бошқа ижодкорга айланади, десам муболаға бўлмайди.

Зоминдаги каби семинарлар ёш ижодкорларга фақат ва фақат ижобий таъсир кўрсатади. Қатнашганларнинг ҳаммаси ҳам катта шоир ёки ёзувчи бўлиб кетмаслиги мумкин. Лекин адабиётни, сўзни тушунадиган, ижод ва ижодкорни ҳурмат қиладиган яхши инсон бўлиб шаклланади. Шундай экан, қайта тикланаётган Зомин семинарини қувонч билан кутиб оламан, у сабаб янги-янги истеъдодлар кўз очишига, юзага чиқишига тилақдошман.

Мирпўлат МИРЗО,

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, шоир

Зомин эртакнамо маъводир. Шеърга ихлос қўйган ёшларнинг бунда жам бўлиши бу муҳитни янада гўзаллаштириб юборади. Ложувард осмон, мағрур чўққилар, кумушёл сувлар, тоғ чечаклари кечагидек ёдимда. Ёш қаламкашларга фақат шеърини маҳоратдан дарс олишни эмас, табиат гўзаллигидан баҳраманд бўлиш санъатини ҳам ўқитирмоқ керак.

Мен Зоминда бўлганимда табиатдан баҳра олиб, ушбу сатрлар билан бошланувчи шеъримни ҳам ёзганман:

*Сузиб қордай тоза ҳислар наҳрида,
Маҳзун юракларни яйратай деб шаён.
Юксак ва барҳаво тоғлар бағрида
Шоирлар туздилар гўзал анжуман.*

Минхожиддин МИРЗО, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист, шоир

Мен Зомин семинарида беш йил давомида бевосита ташкилотчи бўлиб – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг ёшлар билан ишлаш бўйича ўринбосари сифатида иштирок этганман. Раиси-

миз, мархум устоз Абдулла Орипов ҳар гал шахсан ўзлари бош бўлиб борар, ярқ этган истеъдодни кўрса, беҳад қувониб кетарди.

Агар ўша йиллардаги ёш ижодкорларга эътибор берсангиз, Зулфия номидаги давлат мукофотини қўлга киритган қизларимизнинг аксарияти Зомин семинари қатнашчилари. Ёки юртимизнинг турли олий ўқув юртинининг филология, журналистика, маданият йўналишларида ўқиб, кейинчалик ҳаётда ўз ўрнини топган, истеъдоди билан юзага чиққан ёшларнинг биринчилари қаторида мана шу семинар кашфиётлари бор.

Ёдимда қолган баъзи ёш қалам-кашларни мисол қилиб келтиришим мумкин. Масалан, Адиба Умирова катта шоира бўлиб етишди, Икромжон Аслий яхши ғазаллари билан кўзга ташланди, Беҳзод Фазлиддин деган яхши бир шоир ёки унинг юртдоши Беназир исмли шоира қизимиз шу семинар сабаб кашф этилди, Ойгул Асилбек қизи бугун яхши бир адабиётшунос олимага айланди. Ушбу семинар катта адабиётга кириш учун остона вазифасини ўтади. Ҳозир ёдимга келган

ижодкорларнигина санадим. Агар дўст-пани бир четга қўйиб, яхшилаб эсласам, уларнинг сафи бир неча карра кўпаяди.

Уч-тўрт кун давом этадиган семинарнинг ҳар бир куни нафақат ёш ижодкорлар мушоираси, балки чинакам маҳорат мактаби бўлар эди. Қанчадан-қанча устоз адиблар сабоқ берарди, ёшлар ижод қозонида қайнарди. Асарларнинг ютуғиям, камчилиғиям, ярқ этган томонларию бўшроқ жиҳатлариям – ҳамма-ҳаммаси таҳлил қилинарди. Фақат асар муҳокамаси билан чекланмасдан, адабиёт ва санъатдаги муаммолар ўртага ташланар, эркин фикрлар айтиларди. Бу адабиётнинг истиқболлини белгилаб берадиган жонкуяр ижодкорларни тарбиялашга катта ҳисса қўшди.

Бундан ташқари, теварак атрофдаги қишлоқлардан, санаторийлардан адабиёт мухлислари учрашувга келарди ё ўзимиз тадбир уюштирар эдик. Кўглаб адабиёт хайрихоҳлари, ихлосмандлари йўқлаб турарди. Буям ёшлар учун катта мактаб бўлди.

Бошқа семинарларда ҳам қатнашганман. Лекин, тўғриси, руҳи, жўшқинлиги, самараси жиҳатидан Зомин семинаридек бўлмаган. Табиат софлигида гап кўп бўлса керак-да. Ижодкор учун қалб мусаффолиги жуда муҳим. Туйғулар ҳам шунга яраша тиниқ чиқади, ярқираб намоён бўлади. Шунинг учун бу семинарнинг тикланишини жуда катта мамнуният билан қарши оламан.

Меҳрибон АБДУРАҲМОНОВА, Ёзувчилар уюшмаси Жиззах вилоят бўлими масъул котиби

Бу заминга ташриф буюрган ижод аҳли илҳом оғушида қолади. Зомин илҳомлари янгидан-янги асарлар яратилишига замин тайёрлади. Устозлардан оқ фотиҳа олган кўглаб ёшлар катта адабиёт сари ишонч билан одимладилар. Семинарда устозларнинг қимматли фикрларидан баҳраманд бўлиб, маҳорат дарсларини тинглаб, асл адабиёт нима, ижодкор ким, унинг адабиёт, эл-юрт, Ватан олдидаги бурч ва вазифалари нималардан иборат, деган саволларнинг мазмун-моҳиятини чуқурроқ англаш имкониятига эга бўлдилар.

Ўша қутлуғ кунларда мени Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасига аъзоликка қабул қилишганди. Йигирма йил аввалги хотираларни қанча ҳаяжон билан эсласам, шу кунларда ўтаётган ёш ижодкорлар семинари яна кўнгилга қувонч улашиб турибди. Бу гал устозлар сафида, мезбон юрт вакили сифатида иштирок этипман. Мен бундан бағоят бахтиёрман.

Маҳмуд ТОИР,
Ўзбекистон халқ шоири

Зомин ёшлари

Ҳар кўнгил бир дарё, оқмоқ истаса,
Ҳар дилда бир чўғ бор, ёқмоқ истаса,
Истаса, шеър отлиқ чақмоқ истаса,
Дилбар дил аҳлининг биз дилдошлари,
Хуш кўрдик, хуш кўрдик, Зомин ёшлари.

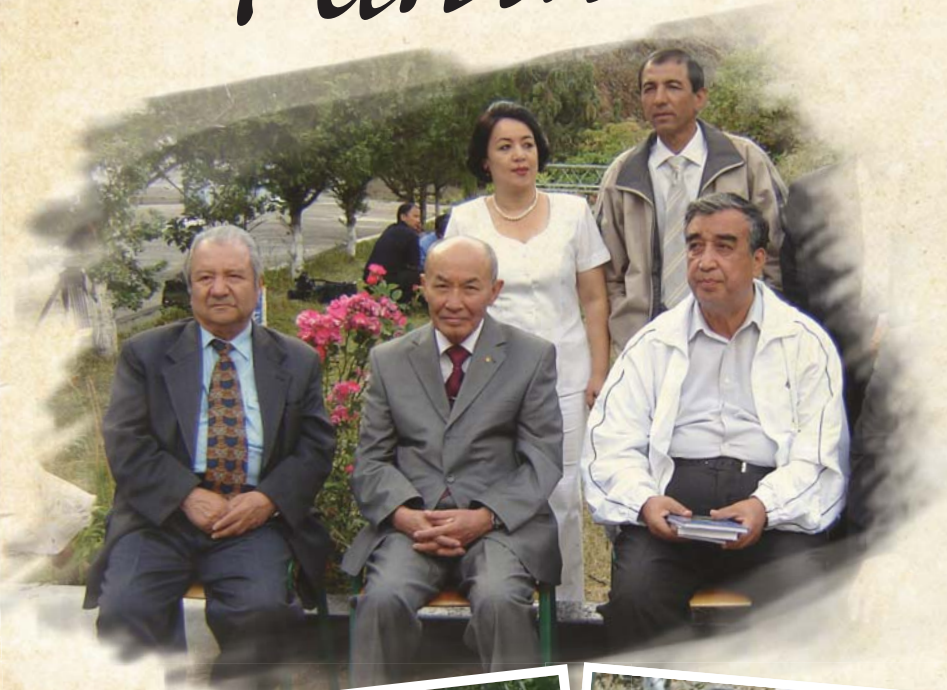
Нима бор демангиз Зомин тоғида,
Поклик қайнаб ётур ҳар булогида,
Кўёш қалам йўнар ой ўроғида,
Шеър битса дафтардир ҳатто тошлари,
Қалам кўлингизда, Зомин ёшлари.

Мажнунтол тағида Миртемир гувоҳ,
Баъзан шеър бўларкан биттағина оҳ,
Абдулла Орифнинг изида ирмоқ,
Соғу омон бўлсин олтин бошлари,
Ватан чирогидир Зомин ёшлари.

Ой доғин терарлар ойдин тунлари,
Зулфия момонинг оппоқ гуллари,
Эй назм богининг хуш булбуллари,
Ҳамид Олимжоннинг дил кўёшлари,
Қувонч кўнгироғи – Зомин ёшлари.

Ҳар ким ҳўплогмагай кўнгил чашмасин,
Шундай шеър ўқингки, тошлар гулласин,
Муҳаммад Юсуфнинг руҳи кўлласин,
Ўзбакий рангдадир кўзу қошлари,
Зомин ёшлари бу, Зомин ёшлари!

Рангин лаҳзалар

Ёш ижодкорларнинг Зомин семинари ташкил этилганига, мана, йигирма йил тўлди. Айни кунларда бу сўлим гўша яна ёш истеъдодларни ўз бағрига чорляпти. Шу муносабат билан ёшлар анжуманининг узоқ йиллик тарихдан сўзловчи фотожамланмани Сиз азиз журналхонларга тақдим этяпмиз. Унда ёшликнинг рангин лаҳзалари, устозу шогирдларнинг унутилмас таассуротлари жам бўлган.

Абду

Адабиёт – санъатнинг мўъжизаси. Айниқса, шеърини шундай бир синоатки, бу майдонга сўз айтадиган истеъдодлар кириб келмайдилар. Балки бирдангина чиқиб, садо бериб пайдо бўладилар. Ёш ижодкорларнинг Зомин семинарида бунга кўп дарс ибтоҳ бўлганман. Бир йилни, шеърини мизини қайси навқирон вақлини кўрсатгани, у албатта “Зоминдан чиққан” бўлади. Шунини ўзи бу анжуманини баҳосини бермайдими, истеъдодини қиррасини кўрсатмайдими?

Икром Отамурод

Ёшлар семинари доимо Тошкентдан бошланарди. Вилоятлардан келган ижодкорлар устоз Абдулла Орипов бошчилигида мамлакатимизнинг бош майдонига дорид, Бахтиёр она ҳайкали пойига уллар кўчарди. Сўнгра онадан дуо олин боладек, Зомин сафарига отланарди. Автобуста кета-кетинга аёллар айтиниб, бир-бирини синовдан ўтказиб олинарди. Бундай пайтда кўп ёшлар Зоминга нима учун бораётганиларини исботлашарди. Бушун уллар ажойиб исорлар бўлиб танилди.

Турсун Али

Бир пайтлар адабиётимизга дадил қадамлари билан кириб келаётган кўнлаб ёш ижодкорлар "Земин қалдиригачлари" деган атоғиб бир эътирофга, айтиши мумкинки, ўзига хос унвонга сазовор бўлишанди. Чунки уларнинг шеърӣ машқлари Ўрикмасой қирғоқларида жаранлаб, устозларнинг боҳосини олан. Буун яна шу дилёртар, дилёртар ёш ижодкорлар семинари Земинда ўтадиган бўлди. Бу эса, ўз навбатида, анжуманда қатнашадиган ҳар бир ижодкор учун мезонлари баланд қўйилаётган илтиҳондир. Илтиҳоннинг муборак бўлсин, жон дўстим!

Фароғат Худойкулова

Мен ҳар гал ёш ижодкорларнинг Земин семинарига борганимда ҳаляти бир ҳаяжонда қолардим. Бу улғвор тоғлар, бу шарқирок, зилол сойлар юрагимда соф, самимий ҳисларни тундурма келтирарди. Бунинг сабабини тезда оддий баҳолаб, ўзининг ҳам тоғда туғилиб, тоғда ўсганимга йўзар, менга қўшилиб ҳурди ўша жойларда ҳайрат ҳам униб-ўсан, улмайган, деб билардим. Ўйлар ўтиб бу таассуротларимга яна қўшимча қилим келди. Ёшлар анжуманига биз ҳам ҳар сафар ёшариб, шеърӣят майдонига от солиб борган жанмиз-да.

Азим Суюн

Нафақат ижодим, балки шахсини шаклланишида ҳам ёшлар семинарининг таъсири қатти. Анчагина кибрли эдим. "Эрк" этган истеъдоди бўлмаса, муомала қилмасдим. Одамларнинг қандайлигини, ҳатто ўзимга дўстлигини ҳам истеъдодига қараб белгиламанман. "Одам деган ҳаётга тик қарани керак, кўзларини юлиб олиб фақат ўзини кўриши керак эмас", деб муқма таниланди ўшанда бир тендошим. Мен шу семинарда феълимдан қусурларни илк бор аниқлаб, тўзатишга урина бошлаганман.

Ойдиннисо

Ахши ният – банданин томан
 эрим моти. Илоҳим, Золмин
 ёшларининг эзу ниятлари ўзларига
 йўлдош бўлсин. Чунки улўғлари кўп
 бўлган элнинг кўкеси ҳалиша тоғдек
 баланд бўлади. Ахшиларнинг кўпчили,
 аввало, Ватанин нурлантиради.
 Ёшлар семинарининг бу тали
 шитирокчилари ҳам авваллиларидай –
 эли сўз айта оладман, сўз билан эл
 қорига эрайдман, эли эргаштира
 биладман, улўғ аждодларига, тир
 қомилларига муносиб авлод бўлиб
 қамол топишини истардим.

Маҳмуд Тоир

Ёш итждорларнинг адабиётга қандай
 қириб келанини қиллардан сабоқ олани ҳам
 беллилайди. Агар Золмин анжуманида кўп
 ёшлар Сирожиддин Саййид, Исроил Оталиурод
 синлари қуюнчак устозларга дуғ келмаганида
 эди, ўз йўлини топиши осон келмаган бўларди.
 Бир ниҳолнинг улўғи учун офтоб соған
 нурдан таниқари, доғдон ҳам ўз вақтида
 парваршиллани, чирмовиқлардан тоғалаб турини
 керак. Золмин анжуманидан кейин бизга адабий
 талоотчиликда ҳудду шундай илқ муносибат
 уйғонланди. Негаки, биз ёш итждорлар
 семинарининг юлиди эдик-да.

Адиба Умирова

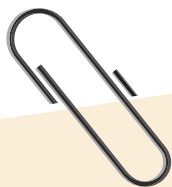

Ёшлар семинари истеъодларни қашф этишга
 хизмат қилибгина қолмай, қатор эни, ахши асарлар
 эралишига ҳам сабабчи бўлган. Табиатнинг бетакрор
 лиўғизаси – Ўриклисойда, туну қун шилдирад қўниқ
 қуйлаган сой бўйида, ҳавоси шифобахш, руҳиятни
 ўстирувчи улўғвор тоғлар бағрида ҳар қандай итждор
 қамл қўшлардай сайраб юборини табиий.

Хуршида

Меҳринисо Расулова
 тайёрлади.

Зомин семинари иштирокчиларига саволлар:

1. Ёш ижодкорларнинг Зомин семинарида қачон қатнашгансиз? Семинар сизда қандай таассурот қолдирган?
2. Семинар ижодингизга қандай таъсир кўрсатган? Сизга қаттиқ таъсир қилган воқеа, суҳбат, учрашувлар бўлганми?
3. Зомин семинари кашф этган ёшлардан кимларнинг ижодини кузатиб борасиз? Сизнингча, йиллар мобайнида уларнинг ижодида қандай ўзгаришлар юз берди?
4. Бу йил Зомин семинарининг қандай ўтишини истар эдингиз?

Хотира уйғонса, гўзалдир

Ориф ТЎХТАШ

1. Мен 1997 йили мазкур ижодий семинарнинг иштирокчиси бўлганман. Ижодкор дўстларим – Уйғун Рўзиёев, Нодир Жонузоқ, Файрат Сайдуллаев ҳамда опам Муҳаббат Тўхташевлар билан биргаликда қатнашганмиз. У маҳалда барчамиз Самарқанд давлат университети талабалари эдик. Очигини айтиш керак, оддий бир талаба учун бундай ижо-

дий семинарларда иштирок этишнинг ўзи катта бахт эди!

Тадбир ҳаммамиз учун ҳам унутилмас таассуротларга бой бўлган. Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов бошчилигидаги бир гуруҳ таниқли шоир ва адиблар билан ҳамсуҳбат бўлиб,

уларнинг маслаҳатлари, кўрсатган йўл-йўриқларига мушарраф бўлганимизнинг ўзи ҳам улкан таассурот, аслида! Улардан олинган ижодий ўғитлар ҳали-ҳамон бизга ижодий дастур сифатида асқотиб келади, десам, муболага бўлмайди. Бугунги кунга келиб хўрсиниб эслайдиганимиз – ўша

машхурларимизнинг аксари марҳум бўлса, биз уларнинг жонбахш суҳбатларидан, афсуски, маҳрум бўлдик...

2. Адашмасам, Расул Ҳамзатовда ўқиган эдим: “Шоирнинг учта устози бор: Ватан, Табиат ва Китоб”. Шундай экан, мазкур семинарнинг юртимизнинг энг сўлим гўшаларидан Зомин тоғлари ёнбағрида ташкил этилгани биз ёш ижодкорлар учун Ватан дарсини ўтагандек бўлган гўё. Қолаверса, семинар ижодий ва ижобий рақобатни юзага келтирган эди. Унда қатнашганлар дастлаб ўзининг нимага қодирлигини англаб, ютуқ ва камчиликларини илғаб олишга имкон топарди. Шахсан менинг иштироким ўз ижодимда катта ўрин эгаллайди, десам адашмайман. Айтиш мумкинки, бу семинар иштирокчиларга мустақам қанот вазифасини ҳам ўтаган.

Зоминда ташкил этилган кечки мушоиралар, файзли давраларнинг ҳар бирини энтиқиб ёдга оламиз. Бундан ташқари, биз – самарқандлик иштирокчилар ҳали-ҳануз бир-биримизга айтиб, кулишамиз: ҳа, айнан қайноқ ёзнинг ўтли кунларида биз енгилгина кийинволиб йўлга чиққандик, Зомин тоғи ёнбағрида, айниқса, эрталаблари роса дилдираганмиз. Билмаганмизки, саратонда ҳам бу гўша ўзига хос салқин ҳароратда сақланар экан.

3. Ушбу ижодий семинарда кашф этилган ёшлар анчагина, менинг назаримда. Бугунги кунда фаоллик кўрсатётган ижодкорларнинг аксариятида Зомин ҳавосининг “ютум”и бор.

4. Аслини олганда, юртимизда кўпчиликка нотаниш бундай жаннатмонанд манзараларнинг борлиги бизга илҳом, жўшқинлик бахш этади. Шунингдек, тадбир асносида ҳар йили янги овозлар кашф этилади, адабиётга янги нафаслар кириб келади. Бунга ишончим комил!

Гулжамол АСҚАРОВА

1. Эҳ, ўша кунлар ёди... Ҳозир ҳаёлимдан Пушкиннинг “Бари оний, ўтишга шошар, Ўтган эса ҳамиша тотли”, деган сатрлари ўтяпти... Орадан ўн тўққиз йил ўтибди... Лекин ҳаммаси кеча бўлгандек... Зомин семинари биз ёшларга устозлар дуосини олиб, ижод оламига, адабиёт зиёратгоҳига қадам ташлашимиз учун йўлланма бўлган. Зомин семинари бизга адабиёт уфқларини очиб берган, ижоднинг моҳияти нима эканини англаган эди.

1998 йилнинг ёзида Ёзувчилар уюшмасидан хабар бўлди: “Зоминда ёш ижодкорлар семинари бўларкан!”. Биз сўзсевар ёшлар ўзимизча адабиётнинг остонасида кирарга имкон қидириб юрган кезларимиз... Орзуларимиз осмон, худди шеърятда олий бир мактабни яратадигандек шаҳдимиз бор... Ҳам сўзга, ҳам шоир деган зотга муҳаббатимиз жўшиб, устозларимиз Омон Матжон, Ҳалима Худойбердиева, Муҳаммад Юсуф ва бошқалар ҳам бораркан, деган хабар учун ҳам Зоминга ошиққанмиз. Зоминнинг виқорли тоғлари, арчазорлари ҳайратимизга ҳайрат қўшгани ҳамон ёдимда.

Семинарнинг очилиш маросимида муҳтарам Президентимиз Шавкат Мирзиёев (у пайтлари Жиззах вилояти ҳокими эди) ҳамда устоз Абдулла Орипов бизга қанот бағишлайдиган сўзларни айтдилар. Ушбу йиғиндан кўзланган мақсадни, адабиётга ғамхўрлик, ёш ижодкорларни ўстириш каби олижаноб ғоялар тилга олинди... Шунда кутилмаганда Абдулла Орипов менга сўз бердилар... Илк бора улуг устозлар ўтказаётган имтиҳонга қиряпман, имтиҳон бўлганда ҳам оддий эмас. Ҳаяжонданман... Нималардир дедим, ҳозир эсимда йўқ, лекин битта шеър ўқиб жойимга ўтираман десам, Абдулла ака яна битта шеър ўқи, дедилар, яна ўқидим, яна дейишганида... қисқаси учта шеър ўқиб, “Улуг устозлар олдида нималарни ўқидим, ўзи?!” деб ўзимни айблаб бошлаганимда, Абдулла ака “Биз шу қизчани Ёзувчилар уюшмасига қабул қиламиз, нима дейсизлар?” дедилар ва қарсақлар билан бу тақлиф маъқулланди. Ўша дамлар ёшлигимнинг энг шукуҳли онлари экан, энди билсам... Очилиш маросимидан сўнг устоз Ҳалима Худойбердиева секин чеккага тортиб, “Шу шеърларни шу қўлчаларинг билан ёзганмисан?!” деб эркалаб қўйганлари ҳам умрбод қулоқларим остида жаранглаб туради. Мен у пайтлари Ёзувчилар уюшмаси

аъзоси деган сўз моҳиятини, тўғриси, у қадар тушунмасдим... Тоғу шаршараларни томоша қилиб юрганимизда Ҳалима опадан “Уюшма аъзоси нима дегани?” деб секингина сўрадим. Ҳалима опам: “Бу катта натижа, қизим, мен ҳам 20 ёшимда аъзо бўлганман, бу энди бундан ҳам яхши нарсалар ёзинг дегани”, дедилар... Уч кунлик семинарнинг охириги кунда ёшлар форуми ўтказилган, уни олиб бориш менга топширилганида ҳам, билмайман, қаердан куч топиб эплаганман (ҳозир шу вазифа берилса, ҳаяжондан қимирлолмай қолсам керак...)

Билмадим, мен Зомин семинари берган қанотларни ҳали ҳам асраб келолмапманми, ўтган шунча йиллар давомида билдирилган ишонччи оқлол-япманми? Билмадим...бу ёғини ёзганларимизни ўқиётган мухлислар билади, устозлар, она халқимиз билади... Билганим, биз учун парвоз майдони бўлган Зомин мен учун ҳамшиша муқаддас ва азиз...

2. Семинардан кейин, ҳар қалай, маррани янаям баландроқ олишга, кўп ўқиб, кўп ўрганишга ҳаракат қилдим... Шеърларимни Зомин семинарида қўйилган адабий мезон ва даражада бўлиши кераклигини ич-ичимдан ҳис этдим... Худо берганича, ҳаёт лаҳзалари ва лаззатлари сабаб кўнглимдан тўкилганича ёздим... Худого шукр, ҳозир ҳам ёзаяпман... Бу семинардаги ютуқларим сабаб илк китобчам нашр этилди, Зулфия номидаги давлат мукофотига сазовор бўлдим... Ундан кейин яна 8 та китобим чоп этилди... Раҳмат Зомин семинарига, раҳмат муҳтарам устозларга!

3. ...Бу мен учун қийин савол... Кўпроқ ўзимга маҳлиё бўлибманми ёки уларнинг чиқишлари кам бўлдики, ўша йили Зоминда кашф этилганларни кам кузатибман... Айримлари бошқа йўналишлардан кетишди... Худого шукр, баъзилари қаламини қўлдан қўйгани йўқ... Лекин ўтган йиллар давомида мен учун қадрли ижодкор дўстларимни Зомин бағридан бир-бир учирма бўлганига гувоҳ бўлдим. Паркентлик Усмон Бекнинг:

“Ўзингизни Усмонларга танитингиз,

Қасрингизга қарол бўлиб ёллансинлар” ёки

“Ўзбекман десам отдан тушиб кўришдилар” каби сатрларини ҳамон такрорлаб юраман.

Ориф Тўхташ, Муҳаббат Тўхташева, Шухрат Тоҳир каби ижодкор дўстларимиз ҳам Зомин ҳавосидан руҳ олган. Уларни ўқиб ижодий ютуқларидан, яхши шеърларидан хурсанд бўламан. Дилрабо Мингбоева, Ойдиннисо, Гулбахор Ортиқхўжаеваларнинг ижодий ўсишлари ҳам қувонтиради мени... Зомин семинари кашф этган ижодкорлар ҳали адабиётимиз ривожига кўп ҳисса қўшадилар деб умид қиламан.

4. Бу йилги Зомин семинари жудаям баланд руҳда ўтиши аниқ. Адабий мактабга айланган ушбу анжуманнинг асосчиси, ташкилотчиси бўлган Президентимизнинг адабиётга, ижодкорларга кўрсатаётган ғамхўрлиги ва эътиборларининг ўзи семинарнинг нечоғлик баланд савияда ўтишидан дарак бериб турибди.

Мен бу йилги семинарнинг

Зомин тоғларидан ҳам баланд руҳда ўтишини ва халқимизнинг кўнгли таржимонига айлана оладиган, одамларнинг дарду изтироблари, қувончларини ўз шеърларида тараннум қилишга қурби, қуввати, истеъдоди етadиган, аро йўлларда қолиб кетмайдиган ҳамда шеърни умри қадар азиз билиб яшайдиган ижодкорларни кашф қилишини истардим...

Руҳимизга қувват, ижодимизга рағбат, орзуларимизга қанот бағишлаган Зомин семинари бардавом бўлсин!

Мухиддин АБДУСАМАД

1. Зомин семинарида қатнашиш бахтига мен 2005 йилнинг ёзида мушарраф бўлдим.

Мезбон юрт фарзанди сифатида тадбир очилишида менга сўз беришди. Бу менинг катта минбардаги илк сўзим эди. Ҳаяжоним кучлилигидан ўшанда нималар деганимни аниқ эслая олмайман. Бироқ кейинги кунни устоз Абдулла Орипов мени яна саҳнага таклиф қилиб, ижод масъулияти, сўзга муносабат ва ёшлик қадри ҳақида ўғит берганлари ҳеч эсимдан чиқмайди.

2. Семинар давомида устозларнинг сабоқлари, қизиқарли учрашувлар ва мароқли суҳбатлар бир умрга татиғулик маънавий озуқа бўлиб, тошга битилгандек хотирага муҳрланиб қолган.

Кечалари гулхан атрофида мушоиралар ўтказиларди, ёшлар ўз ҳозиржавобликларини, истеъодларини кўрсатишга ҳаракат қилишарди. Ўртада чарсиллаб ёнаётган гулхан гўё ёшларнинг юракларидан куч олаётгандай эди. Ана шундай мушоиралардан бирида арча шохлари орасидан ғалати бир мавжудот мўралаб турганини кўрдик. Қарасак, у олмахон экан. Шу пайтгача мен олмахонни фақатгина мультфильмларда кўрганим учун уни бунчалик митти бўлади, деб ўйламагандим. “Шеър сеҳри тоғдаги олмахонларни ҳам ўзига ром этди”, деб кулишдик. Рости ҳам шундай. Бўлмаса, ҳар қан-

дай жонзот одамзоддан панада, олисроқ бўлишни истайди. Бунни қаранг, шеър ўқилётганда шохдан шохга сакраб юрадиган олмахон ҳам яқин келар экан-да!

Зомин семинарида бир марта иштирок этган ҳар қандай ижодкор яна қатнашгиси келади. Шу сабабли бўлса керак, биздан бир йил аввал қатнашган Умид Али ўз ҳисобидан улов ёллаб, бир гуруҳ самарқандлик ёш ижодкорларни Зоминга бошлаб келганди. Бундоқ ўйлаб қарасак, уларни бу ерга тортган куч нима?! Адабиётга меҳр, шеърятга муҳаббат, тенгдошларига хайрихоҳлик.

Семинар якунида ғолиблар бир-бир чақирила бошлади. Ҳаяжонланганимдан бўлса керак, юрагимнинг дукиллаши эшитилади. Бир пайт Абдулла Орипов исм-шарифимни ўқиб қолди. Устоз совға сифатида телевизор топширар экан, “Фақат яхши воқеаларни кўрсатсин”, деб лутф этдилар. Телевизорни ота-онамга олиб бориб бердим. Ишонасизми, ўша кунлари икки ҳафта мобайнида тинимсиз гоҳ у каналда, гоҳ бу каналда фақат Зомин семинари ҳақида лавҳалар, кўрсатувлар эфирга кетган эди.

3. Семинар жуда кўп ёшларни кашф этган. Уларнинг аксарияти бугун ўз ово-

зига эга ижодкорлар бўлиб етишди. Қатор китоблари нашр этилди, Ёзувчилар уюшмасига аъзо бўлди. Зомин семинари иштирокчилари ҳисобланган Шодмонқул Салом, Муҳаммад Сиддик, Адиба Умирова, Ойдиннисо, Фахриддин Ҳайит, Беҳзод Фазлиддин, Дилрабо Мингбоева каби тенгқурларимнинг ижодига ҳавасим келади ва иложи борича уларнинг ёзганларини кузатиб боришга ҳаракат қиламан.

Уларнинг ижодидаги ўзгаришларга келсак, баҳоли қудрат адабиётшунослар, устоз ижодкорлар эътироф этиб келишмоқда. Мен уларга қўшилиб нима ҳам дердим. Синчиларимиз тоғиб, билиб айтишяпти-ку!

4. Бу йил Зомин семинари қайта ташкил этилганидан чексиз қувондим. Истардимки, семинар қайноқ руҳда, жўшқин кайфиятда ўтсин. Ёшларнинг семинардан оладиган таассуротлари бир умрга етадиган сабоқ бўлиб қолсин. Бунинг учун, аввало, ўзлари шеър дардида ёнмоқликлари керак.

Озода БЕКМУРОДОВА

1. Талабалик давримизда, бир оёғимиз университетда бўлса, бир оёғимиз адабий, шеърий кечаларда бўларди. Қаердаки мушоира, шеърхонлик бўлса, ўша жойда ҳозир нозир бўлишни бахт деб билардик. Ҳозир ҳам эсласам, ҳаяжону соғинчдан энтикиб кетаман... 1997 йили Зоминда бўлиб ўтадиган ёш ижодкорлар семинарида иштирок этиш хушxabарини эшитганимда бир ҳафтача кўзларимга уйқу келмаган.

Адабиётимиз даргалари бўлган устоз шоир-ёзувчилар, турли вилоятлардан келган тенгдош ижодкорлар билан баланд тоғлар бағрида, табиатнинг дилбар қучоғида, озод қайнаб ётган мусаффо булоқларнинг жонбахш наволари оғушида бир неча кун шеърхонлик бўлганини эсласам, ҳануз юрагим орзиқиб кетади. Ўшанда зариф бир кўнгил ҳолатини, шеърятга ошноликнинг, сўзга мубталоликнинг чинакам завқини ёрқин ҳис этганман.

2. Абдулла Орипов, Муҳаммад Юсуф, Шарифа Салимова, Шарофат Ботирова ҳамда Умида Абдуазимова каби устоз шоирлар билан бошимизга нақадар яқин осмон, кўл узатсак етгудек юлдузлар, баланд тоғларнинг руҳимизга туташ

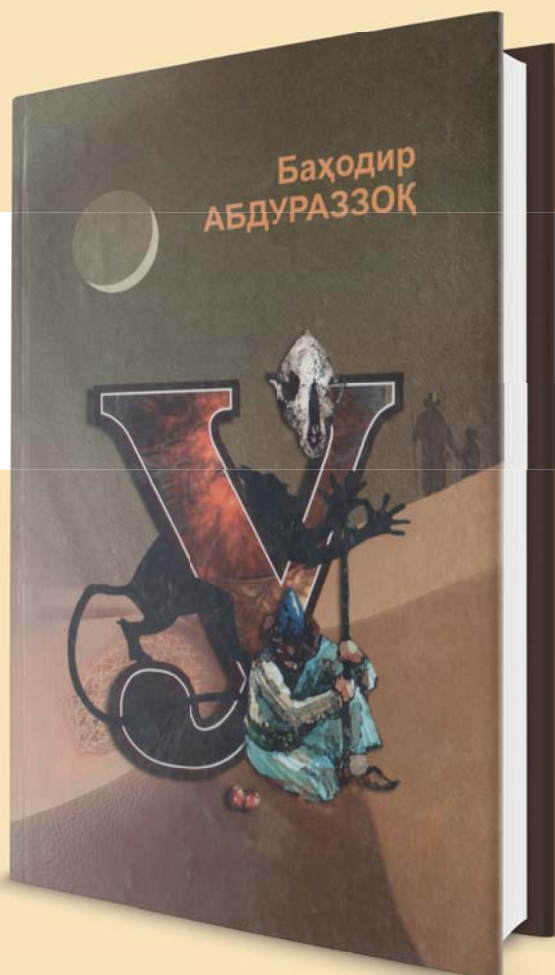
виқори остида кечган суҳбатларимиз, улкан ва сўнмас умид сояси остида ўзгача муҳаббат билан ўқиган шеърий машқларимиз тотти ҳеч қачон ёдимдан чиқмайди. Ўшанда ҳаётимда ёруғ бурилиш бўлган: мени Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолигига қабул қилишган.

3. Ҳақиқатан ҳам, ўша пайтда ўнлаб истеъдодли ёшлар ижоди эътироф этилган. Семинар иштирокчиларининг шеърлари, ҳикоялари “Ўрикли-сой илҳомлари” дея эътироф

этилиб, газета ва журналларда чоп қилинган.

4. Адабиётнинг байрамлари кўп бўлгани янада яхши. Зоминда ёш ижодкорларнинг семинари ўтказилиши айём устига яна бир қутлуғ кун – байрамдир. Айниқса, адабиёт оstonасида турган истеъдодли ука-сингилларим учун семинар улкан сабоқ бўлишига ишонаман. Истардимки, уларни баҳолаш жараёнида китобхонлик даражасига ҳам эътибор қилинса. Негаки, маънавий дид, ижодий савия китоб мутолааси билан юксалади.

Зоминдан ёзувчиликка...

Собир ЎНАР

1964 йили туғилган.
Ўзбекистон Миллий
университетида таҳсил
олган.

“Орзуга тўла қишлоқ”,
“Овлоқ адирлар бағрида”,
“Чашма”, “Чамбилбелнинг
ойдаласи”, “Бибисора”,
“Фаришта” каби қисса,
ҳикоя ва ҳангомалар
тўпламлари чоп этилган.

Зомин. Ўриклисой. Ёзнинг айна чилласи. Лекин бу сойдаги ўриклар ҳали ғўра. Шарқираган муздай сой. Сув бўйида, сал наридаги айлана ўриндиқларда тўрт-беш қиз-ўғил қалдирғоч валфажрини қилиб ўтиради. Кимгадир Муҳаммад Юсуф илиқ гапирган, Йўлдош Сулаймон бир носир қизнинг асарига юқори баҳо берган, кечқурунги машваратда Абдулла Орипов ушбу семинар-машғулотлар Жиззах ёш ижодкорлари, умуман, Жиззах адабий муҳитига ижобий таъсир кўрсатаётгани, бу улар ижодида яққол акс этаётганини сўзлаган. Кимдир Иқбол Мирзонинг, бири Ҳалима Худойбердиеванинг назарига тушган. Бир ҳажвчи йигит Аҳмаджон Мелибоевнинг этагидан маҳкам тутган, Сурхон тоғларидан келган шоира қиз шахсан Сирожиддин Саййидга шеър дафтарини тутиб эътирофлар эшитмоқчи.

Ўтган вақт мобайнида Она ер неча марта эмранди, соғинган дўстларини бағрига олди. Илиқнафас, меҳрибон устозлар...

Зомин тоғларида булбуллар кўпайган.

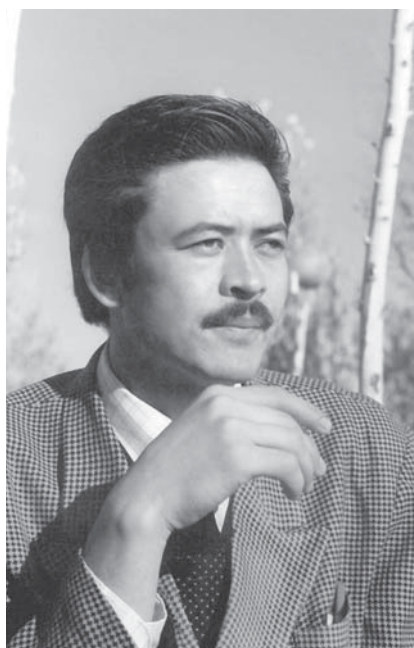
Булбуллар, қумрилар, кабутарлар, зарғалдоқ, қарқуноқ, қулқунтой, кўккаптар...

Азим Суюн, Омон Матжон, Зебо Мирзо, Бахтиёр Генжамурод, Қўчқор Норқобил, Салим Ашур, Рустам Мусурмон, Умида Абдуазимова, Шарифа Салимова, Маҳмуд Тоир, вилоят ёзувчилар уюшмалари раҳбарлари, улар ўзлари билан олиб келган ёш ижодкорлар.

Албатта, бу бор-йўғи семинар, яъниким ижодий анжуман, демак, устозлар от тўдасига, пойгасига ўз тойчоғини солиш кайфиятида эмас, ринг ёки гилам устига ўз шогирдини чиқаришдек яккама-якка беллашув тарафдорлари ҳам эмас. Чунки шогирд – кўнгил розини куйловчи бир ижодкор, холос. Демак, ундан Ўзбекистон байроғини баланд кўтариш талаб қилинмайди, кўкракка шода-шода медал ҳам тақилмайди.

У авайлаб, сўз саралаб, не бир хавотир, не бир ҳаяжонда сардафтар тўлдирган – устозларга маъқул келиб, бир илиқ сўз эшитармикан...

Матбуот, телевидение, айниқса, адабий нашрлар мазкур адабий мулоқотларни

Агар шу қиссадаги жой ва киши номлари, менталитети пича ўзгартирилиб, буюк Америка адиби Жек Лондоннинг янги таржима асари деб ўқувчилар ҳукмига ҳавола этилса эди, қойил, беҳабар эканмиз, Жек Лондоннинг биз билмаган бундай улуг асари бор экан, дея албатта эътироф этган бўлардик. Аммо уни мубораклик аллақандай Баҳодир деган танилмаган йигитча ёзгани, боз устига, адабиётда тез танилиш, тез обрў орттириш даъвосини қилмаётгани учун сервиқор олимларимиз жим туришиди.

анчага довур ёритишади, қатнашчилар суҳбатга тортилади, журнал муқовалари семинар иштирокчисининг хушвақт фотосуратлари билан безанади.

Семинарда йиллар давомида юзлаб ёшлар қатнашган. Улар орасида адабиётнинг чинакам фидойилари ҳам етишиб чиққанини қайд этиш зарур.

Бир муддат чегара ҳудудлар осойишталигини сақлаш мақсадида тадбир Баҳмал туманига кўчирилганидан ҳам хабарингиз бор.

Аммо ғалвир сувдан кўтарилганда нима қолади?

Бўладиган гап ҳам шу, аслида.

Назаримда, ўнлаб йигит-қизлар Зомин семинари кашфиёти сифатида ўша кунларни эслайдилар. Кимдир шогирд, ким – устоз, у кунларни ширин хаёллар билан хотирлайди.

Шуларнинг ичида Баҳодир Абдураззоқ илиқ таассурот уйғотган. У қатнашчиларнинг нисбатан ёши каттароғи, шу

боисдандир, ҳайдовчи ёнидаги ўриндиқда кетмоқда, ора-сира туйқус ҳайқириб шеър ўқиб қолишга ҳам ўзини ҳақли санар эди.

У менга оқсоқолми, устозми дея юкинган бўлса, бор-йўғи биргина панду насихатни қулоғига қуйиб олди: “Мадомики наср билан шуғулланар экансиз, шеърни йиғиштириб, кучни қора меҳнатга беринг. Сиз билан ўшанда гаплашса бўлади!”

Бу фикр Баҳодирга қай тариқа таъсир қилгани менга номаълум, аммо шундан кейин жиддий ёзувчига айланиб қолганига ўзим гувоҳман.

Баҳодир Абдураззоқ 1974 йили Қашқадарё вилоятининг Муборак туманида туғилган. Ҳозирги Ўзбекистон Миллий университетининг журналистика факультетида ўқиган. Қатор насрий ва назмий асарлари чоп этилган. У ўзини кўпроқ ёзувчи сифатида танитди. Адашмасам, “Ёшлик” журналининг 2010 йилги 6-сонидан Баҳодирнинг

“У” деб номланган қиссаси эълон қилинганди. Зомин семинаридан сўнг у билан тез-тез мулоқот қиладиган бўлди. Баҳодир орқали қашқадарёлик яна яхши бир ёзувчи Жумақул Қурбонов билан танишдик. Ҳар иккиси ҳам адабиётнинг бугуни ва эртаси билан яшайдиган ижодкорлар. Кунларнинг бирида Баҳодир бир қисса ёздим, даҳшат, унча-мунча генийман деганлари ҳам ип эшолмайди, деб кимларгадир ишора қилди. Кўрайлик, опкеллинг, дедим. Опкелгани “У” деган қисса эди. Чиндан ҳам, бақувват, воқеа бўлгулик асар эди. Таққослаш учун бир гап айтай: *агар шу қиссадаги жой ва киши номлари, менталитети нича ўзгартирилиб, буюк Америка адиби Жек Лондоннинг янги таржима асари деб ўқувчилар ҳукмига ҳавола этилса эди, қойил, беҳабар эканмиз, Жек Лондоннинг биз билмаган бундай улуг асари бор экан, дея албатта эътироф этган бўлардик. Аммо уни мубораклик алақандай Баҳодир деган танилмаган йигитча ёзгани, боз устига, адабиётда тез танилиш, тез обрў орттириш даъвосини қилмаётгани учун сервиқор олимларимиз жим туришди. “Ёшлик” журналининг ўша сони 6162 дона чоп этилган экан. Муҳтарам устозларнинг кўзлари тушмаган бўлиши мумкин эмас. Баъзан ижодкор тез танилиши учун кимнингдир қўлидан тутган бўлиши ёхуд баъзи адабиёт “кескирлари”нинг дид-фаросатига маъқул келиши шарт бўлар эди.*

*Адабиёт эса...
Ернинг тўлғоғидай
огир бир жараён...
Шунчаки яралмайди.
Эҳтимол, у туғилар.*

Баҳодир ўзи шахс сифатида қолипга тушмайди. Бунинг устига, ёзгани ҳам адибнинг “ностандарт” эканини ифода этиб турарди.

Адабий муҳит ўзи шунақа: мақталиши мумкин бўлган, у мақталса, бировга малол келмайдиган шахслар бор. Баҳодир Абдураззоқ 2011 йили жуда зўр икки ҳикоя, 2014 йили “Тўзон” деган ўта ғаройиб қисса эълон қилса ҳам, Адабиёт пинагини бузмади... Бу қадар совуққон бўлмаса ҳазрати Адабиёт...

“У” ҳам, “Тўзон” ҳам жуда катта шиддат билан ёзилган асарлар. “У” – қуллик, садоқат,

ҳалоллик, жўмардлик, қон сурувчи бетизгин ахлоқ, маҳжумлик ҳақидаги гўзал ҳамда ёрқин асар. Қоронғилик, зимистон, иложсизликлар аро, вақтлар, чигалликлар аро ёруғлик оламига чиқмоқ, ёруғлик эса аслида йигит-қизни таъқиб қилиб келган улкан тузоқ... экан... Ўқиғач, жуда ғаройиб таассуротларга берилиб кетасиз.

“Тўзон”ни ўқиганда ҳам худди шундай тўймай қола-сиз...

Ҳар иккала асарда улкан тимсоллар мавжуд.

Уларни илғай билиш, ёзувчи кўзда тутган нуқтаи назарга осонгина етиб олиш мушкул.

Баҳодирдай ёзувчилар ҳар куни туғилавермайди, ҳар қандай адабиёт пешонасига шундай ижодкор битган бўлса, албатта, у адабиёт бахтлидир.

Эсимда, ўшанда Зомин семинари эди, Баҳодир оқ спорт майкасида эртанги кун адабиётини ўйлар эди, ҳайқиргиси келар эди, прозани ағдар-тўнтар қилман, дерди, ҳали кўрасиз, ўн йил-йигирма йил ўтсин... дерди... Ва ўша вақт ҳам ўтди...

Адабиёт эса... Ернинг тўлғоғидай огир бир жараён... Шунчаки яралмайди. Эҳтимол, у туғилар.

Ёш ижодкорларнинг шу пайтгача бўлиб ўтган Зомин семинарлари ҳамда яна қутлуғ қадамлар билан яқинлашаётган навбатдаги анжуман ҳақида ўйлаганда, кўнгилдан шу ўйлар кечди. Ва бу йилги семинар ҳам Баҳодирдай истеъдодли ёш ёзувчиларни кашф этишига умид боғладим.

Яйраб ўйнанг қўшиғимга, куйимга

Ғайрат МАЖИД

1976 йили туғилган.
Ўзбекистон Миллий
университетининг
журналистика факультетида
тахсил олган. “Гул санам”,
“Ҳеч кимга ўхшамайсан”,
“Кўзларингни соғинаман”,
“Кўксимдаги юлдузлар”,
“Ишққа борар йўл” каби
китоблари нашр этилган.
Зомин семинари
қатнашчиси.

Сўроқ

Шу йўл азим тоғларга элтадими, билмайман,
Покиза тупроқларга элтадими, билмайман,
Ё мевазор боғларга элтадими, билмайман,
Умрим ўтиб боряпти,
Мен сенга боряпманми?!

Бу дарёнинг солланиб оқишини бир кўргин,
Ербобога оймомо боқшини бир кўргин,
Юрагимни бир армон ёқишини бир кўргин,
Умрим ўтиб боряпти,
Мен сенга боряпманми?!

Сен танҳосан, дил ичра манам ёлғизман, тоқман,
Биттагина хушхабар, бир муждага муштоқман,
Энг сўлим манзилларни орзулаган учоқман,
Умрим ўтиб боряпти,
Мен сенга боряпманми?!

Гул нафасин келтирган шамолнинг ҳабибиман,
Ойга сабоқ берган ойжамолнинг ҳабибиман,
Жавобин излаганим саволнинг ҳабибиман,
Умрим ўтиб боряпти,
Мен сенга боряпманми?!

Лола истаб тоғ борсам, тошлар йўлимни тўсди,
Яна чимрилган қабоқ, қошлар йўлимни тўсди,
Юрагимда зўр ҳадик лоладек яшнаб ўсди,
Умрим ўтиб боряпти,
Мен сенга боряпманми?!

Метин эрур бардошим сингани йўқ, синмайди,
Кўнглимнинг тупроғида умидсизлик унмайди,
Мақсудга етмагунча юрак урар, тинмайди,
Умрим ўтиб боряпти,
Мен сенга боряпманми?!

Шу йўл азим тоғларга элтадими, билмайман,
Покиза тупроқларга элтадими, билмайман,
Ё мевазор боғларга элтадими, билмайман,
Умрим ўтиб боряпти,
Мен сенга боряпманми?!

Яйраб ўйнанг

Шалолалар ўйнаб оқар тоғлардан,
Гуллоалар ўйнаб оқар тоғлардан,
Сизга айтсам дилни ўртар чоғлардан,
Парво қилманг гамларимга, ўйимга,
Яйраб ўйнанг қўшигимга, куйимга.

Гоҳо дилни ганимларим шоналар,
Тоқат билан тўлмишдир дил – хоналар,
Тугамаса кўнглимдаги нолалар
Парво қилманг гамларимга, ўйимга,
Яйраб ўйнанг қўшигимга, куйимга.

Қайда бўлмай, ердаманми ойдаман,
Кўнглим ичра андуҳларга бой-да ман.
Билганим шу, ишқ бирла бир жойдаман,
Парво қилманг гамларимга, ўйимга,
Яйраб ўйнанг қўшигимга, куйимга.

Майса

Тонгда ажиб кулади майса,
Товонимни тилади майса.
Қанча азоб берса ҳам дунё,
Мени ёлғиз билади майса.

Шивирларинг оҳингми, майса,
Саргайибсан, доғингми, майса.
Ҳу, кўкларга узанган яшил
Кўлинг – илҳақ шохингми, майса.

Садоқатли ёримсан, майса,
Ҳам покиза оримсан, майса.
Сенга жуда ўхшагим келар,
Менинг танҳо зоримсан, майса.

Юракда бир ўй содир, майса
Мен ҳам адир, мен ҳам қир, майса.
Дунёсидан кетарман бир кун,
Ҳам болишим, кўрпамдир майса.

Тўртликлар

Кўнглимга ҳамиша кўз бер, Худойим,
Пок, ҳалол насиба, туз бер, Худойим.
Дилларни зиёга элтмоғи учун
Фақат даргоҳингдан сўз бер, Худойим.

Диллар малҳамидир покиза бир ун,
Унга эҳтиёжинг борми, айт, очун?
Ҳазрат олисда деб чекма изтироб,
Навоий ўтмишимас, Навоий – бугун.

Эй ёр, маним сарварим, ҳабибимга саломлар,
Дардли дилимга малҳам, табибимга саломлар.
Юрагимга муҳаббат уруғларини сочган,
Кўзларимнинг зиёси – маҳбубимга саломлар.

Поклар ҳузурига учгил, деб айтдим,
Кўккамас, тупроққа тушгил, деб айтдим.
Раҳмат назари-ла боқмаса Холиқ,
Аҳволимиз жуда мушкул, деб айтдим.

Замон не, сен дилнинг замонида бўл,
Забон не, сен дилнинг забонида бўл.
Бошингга қисматнинг тоши ёгса ҳам,
Ҳамиша яхшилик томонида бўл.

Дейсан, қачон ақли расо топилгай,
Эгилган қад учун асо топилгай.
Бир пок қудрат билан яралганки чарх,
Ҳар бир Фиръавн учун Мусо топилгай.

Умринг узоқ бўлсин, эй опажоним,
Қалбинг оппоқ бўлсин, эй опажоним.
Ғаму кулфатлари кўп бу оламда
Бахтинг кўпроқ бўлсин, эй опажоним.

Ҳужра

Ҳикоя

Ҳабиб АБДУНАЗАР

1968 йили туғилган.
Тошкент давлат
университети (ҳозирги
ЎзМУ)нинг журналистика
факультетини тамомлаган.
“Манзара”, “Анжир гули”,
“Гулларини қўмсаган оғоч”
каби шеъррий тўпламлари
нашр этилган. “XX аср ўзбек
шеърини антологияси”,
“XX аср ўзбек ҳикояси
антологияси” китобларининг
тузувчиларидан бири.

Тўрт йиллик талабалиқдан кейин биринчи бор баҳорни соғиниб келишим. Қишлоғим ҳам ичимга кириб қолгандек; у билан қўшилиб нафас оламан, томирларимга яшил қон югуради. Тепалик оша даштга ёйилиб кетган бостирма уйларга қарайман. Мана бу ўнгирларда, мана бу дўнгликларда чопиб юрган болалигим кўз олдимга келади: “Эй-й жўралар!..” Тепаликлар акс садо қайтармайди, улар тоғлар эмас-да.

Қишлоғимнинг номи ҳам жисмига монанд – Кўкдала. Бугун шундоққина уйимизнинг ёнидаги энг баланд тепаликка чиқиб, атрофга кўз ташладим-у, ҳайратимни ичимга сиғдириолмадим; қишлоғимга бу ном шунчаки берилмаган-да. Эҳтимол, қиш шунинг учун бизни ёмон кўрар, ҳасади келар. Изиллаган изғирини бада-нингни ўйиб олай дейди, ёмғири қорга, қори музга айланиб, хан-жардек санчилади...

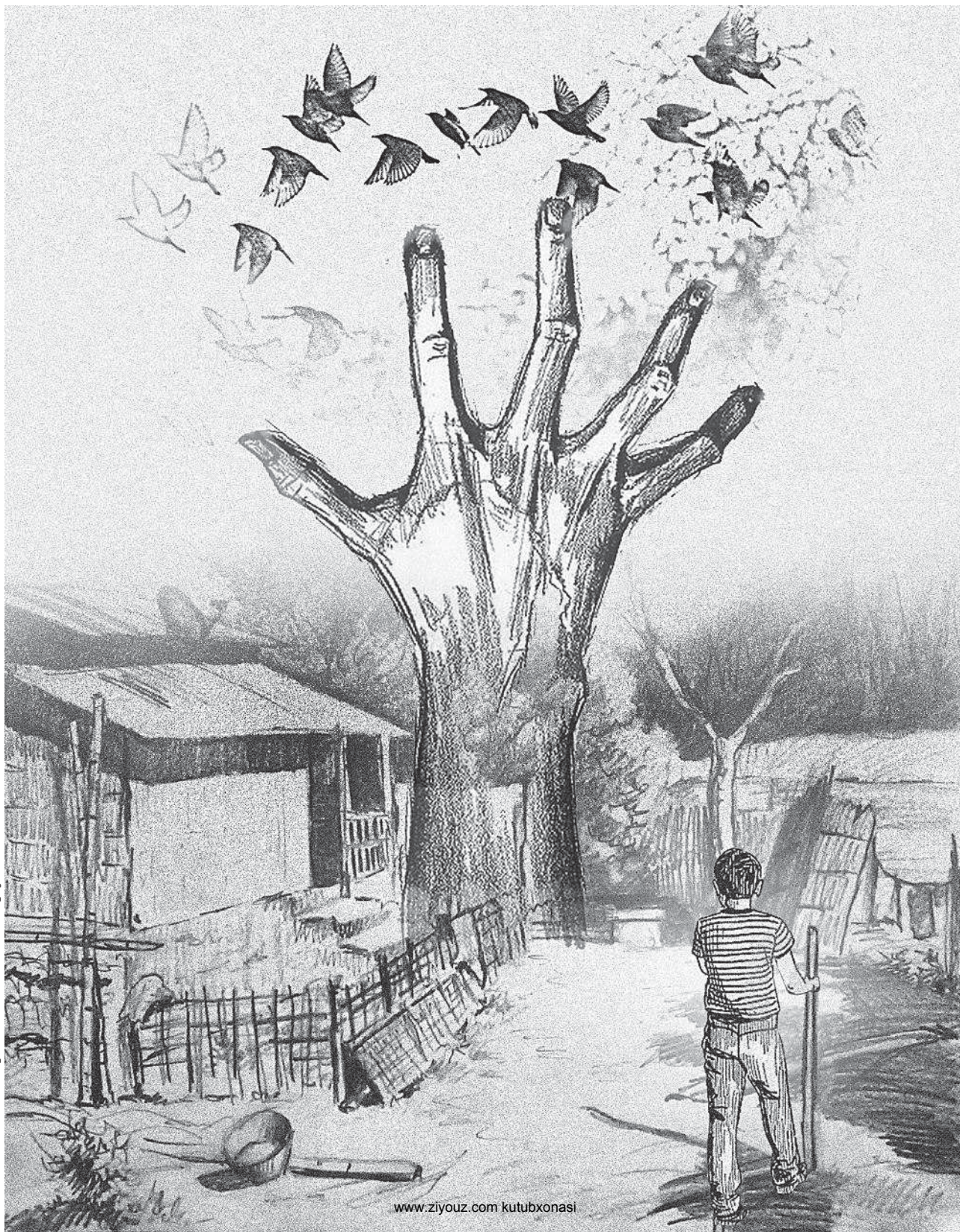
Уйимиз катта йўл бўйида, қишлоқдан бироз ажралиб туради. Йўл зовур ёқалаб кетган; кўчанинг икки чети кета-кетгунча фақат тутлар. Кўприқдан ўтиб, кунботарга юрилса, зовур четида учта ҳовли бор: Элмурод раиснинг уйи, Араб буванинг уйи ва бизнинг уй. Қишлоқ маркази бироз олисроқда бўлгани учун, шу уч уй болалари – синфдошим Анвар, мен ва бошқа болалар эрта тонгда тўдалашиб мактабга борардик. Мактабдан қайтаётганимизда эса тупроқ йўлда шақилдоғини судраганча Амир бизни кутиб оларди. Ақли ноқисроқ бўлган бу бола – Анварнинг акаси. Кўзлари катта, сочлари қўнғироқ, қорамағиз, новча. Кўчада кимни кўрса, олдига югуриб келарди-да, қўлидан ушлаб, уйга юр деб туриб оларди. Кўп сўз билмасди: ота, она, мома, нон, ака – луғатидаги бор-йўқ сўз шу. Изғирин бўладими, жазирамами, унга фарқи йўқ, доим дарвоза олдида ўйнаб ўтирар, қўлида консерва қутиларидан ипга тизилган шақилдоқ бўларди.

Бугун у кўринмайди. Дарвоза олдида оқ ит қулоғини ерга босиб, бир кўзини қия очиб ётибди. Бир пайтлари кўзимга ҳайбатли кўринадиган бу ёғоч дарвоза энди уриниб, шалвираб қолгандек. Итдан қўрқиб, унга сездирмасдан ўтмоқчи бўлиб, тез-тез юра бошладим. Шу пайт “Оқбой! Баҳ-баҳ!” дея итини чақирганча Анвар чиқиб қолди. Мени кўрди-ю:

– Э-э, бўла, бормисан? – дея тиржайганча қулоч ёзиб кела бошлади. – Шаҳарлик бўткетдинг санам. Бизаниям эслайсанми, ўзи?

Мен ҳам уни кўриб қувониб кетдим, ахир неча йиллик жўрам; муштлашиб катта бўлганмиз! Шу қўйи дарвоза олдида анча пайт суҳбатлашиб ўтирдик, сўнг у қўярда-қўймай уйига таклиф қилди. Ўша ҳовли, ҳеч нарса ўзгармаган: шохалаб кетган ўрик, ҳовли ўртасидаги чордоқли уй, лойсувоқ деворлар... Фақат уйдан узоқроқдаги омборхона эшигига бошқа, каттароқ

қулф осилибди. Бола пайтимиз мана шу омборхона олдида ўйнаб қолсак, Анварнинг онаси қўлига таёқ олиб қувиб соларди; негадир шу ҳужрага яқинлашгани қўймасди. Бизни қувиб юборгач, Меҳри хола ҳужра билан гаглашгандек омборхона эшиги ёнида бирпас ўтирарди-да, кўзларига ёш олиб, ортига қараб-қараб узоқлашарди.

Расмларни Оловиддин Собир ўғли чизган.

Ҳануз сирлилигича қолган, доим қизиқ туюлган бу ҳужра бугун негадир бошқача, қандайдир сеҳрланган кулбадек қайғули, кимсасиз кўринди. Гўё ҳужра бу хонадонга мутлақо тегишли эмас, ўзга оламдан тушган-у, унга яқинлашган одам бахтсизликка йўлиқадигандек. Деразалари йўқ, эшик тирқишидан қараб, у ерда фақат куюқ зулмат ҳукмронлигини сезиш мумкин эди. Йўлакда кулбага қараганча анча туриб қолдим, шекилли, Анвар келиб елкамга туртганини ҳам сезмабман. Биз болаликда доим ўйнайдиган жойимиз – чордоққа чиқдик. Ёнбошлаб ётганча узоқ гурунглашдик, болаликни эсладик.

* * *

– Тура қол, болам! Тонг отиб қолади, – дейди онам хавотирли оҳангда. Тонг отиб қолишидан чўчигандек дераза пардасини суриб, ташқарига қарайди. Дераза қоронғи, булутлар тонгни ортига яширгандек ҳурпайиб турибди.

– Ёмғир ёғса керак, – дейди яна онам. – Бу ҳавода тонг отганиям билинмайди.

Инжиқлик қилиб, кўзимни аранг очаман. Кўзим қум тикилгандек оғрийди. Иссиққина кўрпадан чиққим келмай, ёнимда ётган укамни туртаман. У гудранганча бошқа ёнбошига ўгирилиб, бошини кўрпага тошдек ўраб олади. Онам очган деразадан кирган шабада шудрингли бедапоя ҳидини димоғимга олиб келади. Бир ҳовуч муздек шабадага бет ювгандек сесканиб кетаман, уйқум очилади. Кўзимни ишқалаб-ишқалаб, худди биров мажбурлагандек зўрға ўрнимдан тураман. Юз-қўлимни нарибери юваман-у, онам тайёрлаб қўйган тугунчани олиб, молхонага чопаман. Онам молларни шохбандидан бўшатиб, катта йўлгача ҳайдаб чиқишади. Тонг қоронғиси ваҳимали. Озроқ юрганимдан кейин ғира-ширада молларини янтоққа қантариб турган Анварни кўриб қўрқувим йўқолади. Моллар бир-бирига қўшилиб, пода бўлади. Сигирларга бир шохи синган Катта сигир йўлбошчилик қилади. Оч сигирлар йўл четидаги шода-шода қип-қизил мунчоқдек осилиб турган янтоқ гулларига бўйин чўзиб, тишлаб узиб олади-да, йўлидан чалғимамай чайнаб кетаверади. Бирортаси тўхтаб қолса, ортидан келаётган сигир шохлари билан нуқиб, пўтписа қилади: “Тезроқ юр”.

Ғиштин дўконнинг орқаси бедазор. Ўрилганига кўп бўлмаган. Яккам-дуккам беда ғарамлари тўнига ўраниб ётган одамдек қорайиб кўринади. Сигирлар бедазорга ёйилади, ўт кўп бўлгани учун олислаб ҳам кетмайди; бедапоя

атрофини ўраб турган пахтазорга ҳам ўтмайди. Қорни тўйганлари ётиб олиб кавш қайтаради. Бизни эса уйқу элитади.

“Яна ухлаб қолманглар”, дея тайинларди онам. Бедазор этагидаги тутзор бизга онам айтиб берган жинлар мамлакатини эслатарди.

– Ёш эдим. Бир кун далада, дарахт тагида ўтирсам, – дейди онам, – тепамда, дарахт устида бир чиройли сариққина қиз узун сочларини ёғоч тароқда тараб ўтирибди. Ёнимда эса ёғоч коса, ичида садақайрағочдан ясалган чиройли тасбеҳ. Оламан десам, қиз ҳам, тасбеҳ ҳам йўқолиб қолди. Ухламаганим яхши бўлган, йўқса мени жин чалиб кетармиди?..

– Она, Амирни ҳам ўша сариқ қиз шундай қилиб қўйганми, – дейман кўрққанимдан, хаёлимга дарахт тагида ухлаб ётган Амир келади.

– Йўқ, – дейди онам ўйга чўмганча, – у онадан шундай туғилган. Унинг онаси ухлаб қолган, болам, онаси..

Онам ухлаб қолмаслигимиз учун бу эртакнамо ҳикояни ичидан тўқирмиди ёки бўлган воқеами, ишқилиб, уйқумиз келди дегунча соч тараб ўтирадиган қиз кўз олдимизга келарди.

– Ухлама, сариқ қиз чалиб кетади, – дейман Анварга гўё ўша қиз ҳозир келиб қоладигандек атрофга аланглаб.

Кун чиққач уйга қайтамыз. Шу билан кечки салқингача мол боқиш ташвишидан озодмиз, салқин тушгач, молларни зовур четларида биров айлантирамыз. Моллар яна йўлга чизилиб, тўғри уйга жўнайди. Қайтишда ҳам Катта сигир подани етаклайди. Келгунча йўлда шата-лоқ отган пода ҳорғин ва оғир қадам ташлайди, қорни тўйган-да. Бир-бири билан шохлашиб, йўлни тўсиб қўйган бузоқларга сигирлар бош силкиб ҳафсаласизгина “жим юр” дегандек танбеҳ беради.

– Ҳамма моллар Каттанинг боласи, – дейди Анвар тарғилни кўрсатиб. – Ҳўрон мол. Отам сотгани қўймайди, сигирларимизнинг баракаси, дейди.

– Шунга айтяпсанми? – дейман Анварнинг мақтанчоқлигини хушламай. – Қари-ку бунинг!

– Қари бўлсаям, унча-мунчасининг шохини қайиради, – керилади Анвар.

Чиндан, ҳамма моллар ўшанинг изидан эргашарди, бирортаси унга тик бормайди. У бир ҳамла қилдимми, тамом, ҳатто масиққан ҳўкизлар ҳам пусиб кетади.

– Аласузгич ундан зўр. Кеча Каттанинг кучи етмади, ўзингам кўрдинг-ку, – мен ҳам молимни мақтайман. – Ҳар кун бир сатил сут

беради. Кеча зовурга ботиб қолгандаям-чи, ўзи чиқиб кетди.

– Ўшандай пайтда думини қайириш керак, галварс, – дейди Анвар билимдонликка ўтиб. – Мол дангаса бўлади, думини қайирсанг, жони оғриб, чиқишга ўзи ҳаракат қилади. Молни жони думида.

– Ундаймас, – дейман жаҳлим чиқиб, – керак бўлса, ўзингнинг молингни думини қайир!

– Э-э-э, – дейди Анвар, – барибир, сан гапга тушунмайсан...

Моллар қайтгунча барра ўтларга ҳам эътибор бермай, мўраб-мўраб қўяди. Зовур ёқалаб бораётган пода иккига бўлинади. Елини тарсиллаб турган соғин сигирлар уйга яқинлашгач, сабри чидамай, лўкиллаб югуради, ўзини молхонага уради. Бузоқчалар оғзи кўпириб, онасининг елинини силтаб-силтаб эмади.

Онам молларни шоҳбандидан боғлаб олади. Кейин бузоқнинг игини қўлимга бериб, ўзи сут соғишга тутинади. Онам алла айтганда ҳам, мол соғаётганда ҳам ғамгин бир қўшиқ куйлаётгандек бўларди, томоғига йиғи тикилгандек товуши титраб-титраб чиқарди. Гўё сигир ҳам онамга қўшилиб йиғлаётгандек кўзларидан ёш оқиб, жим турарди.

Мен эса Анварларнинг уйи томонга қараб-қараб қўяман. Анварга сигирларни боғлашда Амир ёрдамлашарди. У қўлига бир қарич чўп олиб, узоқроқдан туриб молларни қайтаришга уринар, қайсарлик қилганини сўкканча қувиб юрарди:

– Чу, ҳаҳ, мо-о-о...

Қуёш тик кўтарилиб, оламга ёрқин нурларини сочади. Онам дастурхонга иссиққина ширчай, пиёлада қаймоқ қўяди. Ширчойдан ичар-ичмас кийиниб, сўмкамни кўтарганча Анварларникига югураман. Мактабга шошамиз. Амир йўл бошигача Анварнинг сўмкасини кўтариб боради, сўнг шақилдоғини судраб уйга қайтади. Синф журнаliga Амирнинг исми ёзилган бўларди. Муаллим Анварни доскага чиқарадиган бўлса, “Амир Қулмуродиг” деб мурожаат қиларди.

– Амирни ўрнига бораман, – дейди Анвар нигоҳлари билан ер чизиб.

– Сан-чи, сани ўрнингга ким мактабга чиқади, – дейман ажабланиб. – Сани уканг йўқ-ку?!

– Билмадим, – елка қисади у. – Отам билади...

Мактабдан қайтгач, мен доим Анварларнинг уйига чиқиб, у билан бирга ўйнардим. Амир бизга шерик. У қишин-ёзин устига жемпер, кенг йўл-йўл нока иштон, калиш кийиб юрарди. Унинг йиғлаганини кўрмаганман. Анвар урса ҳам,

оғзини буриштириб йиғлаган бўларди-да, кўздан бир томчи ёш чиқмасди. Ўйинга қўшмасак, бизга ёмон қараб, бир четга бориб оларди-да, тупроқ ўйнарди. Чўпларни синдириб, бошига ит боғлаб чиқарди. Бу боғловдаги сигирлар бўлса керак. Гоҳида консерва қутиларини бир-бирига боғлаб шақилдоқ ясарди.

Узоққа чўзилмаган кўклам салқинидан сўнг кунлар қизийди. Қоқ туш пайтида эса қишлоқ одамлари уй деразаларига қалин мато тутиб, қоронғи қилиб ухлайди. Офтоб уради деб кўчага ҳам чиқишмайди. Тупроқдан ҳил чиқади. Бир куни Анварларнинг ҳовлисига секин ўтдим; жим-жит. Ит мени танийди, индамайди. Энди анорларни узиб сатилга солаётгандим, жўяк ичида ўтирган Амирга кўзим тушди. У ўқрайиб қаради. Қўлида шақилдоғи.

– Иккита анор олдим, – дедим уни алдаган бўлиб. – Майлими, ҳеч кимга айтмайсанми?

У ўрнидан туриб қўлимдан сатилни олди-да, симтўғарадан энгашиб сатилни бизнинг ҳовли томонга ўтказиб қўйди. Анварлар билан ҳовлимиз ўртасида девор эмас, симтўғара бўлса-да, Амир бирор марта ундан ошиб ўтганини кўрмаганман. Мен челақдаги анорларни тўкиб, яна олмоқчи бўлдим. Амирни алдашга уриндим. У бу сафар индамай ўтирмади:

– Мома, мом, а, ма... – Амир қўли билан имо-ишора қилганча уйга лапанглаб югуриб кетди.

Мен ўзимиз томонга сакраб ўтдим-да, икки четига райҳон экилган ариқ ичига ётиб олдим. Аммо Амир ҳам, бошқа одам ҳам уйдан чиқмади.

Бир куни отам билан Анварнинг отаси гаплашиб турганини кўрдим:

– Мактаблари бор, берсанг бўларди, – деди отам Амирга имо қилиб.

– Суриштирдим, фойдаси йўқ эмиш, – деди Элмурод раис ғамгин тус олиб.

– Шерободдаги Авлиё отага олиб борсанг-чи, зора, шифо топса. Мулла-пулла дегандай... – деди отам қўлидаги ток қайчи билан вайишдаги ток новдаларини бутаркан.

– ...

Элмурод раис тирсагидан кесилган ўнг қўлига носқовоғини қистириб, чап қўли билан қопқоғини бураб, унга бир отим нос ташлаб чекди. Унинг қўлини ёшлигида варақа* юлиб кетганини эшитган бўлсам-да, мен учун у онадан шундай туғилгандек эди. Балки Анварнинг отасини эсимни танибманки шу ҳолда кўриб, бошқача тасаввур қилолмаганим учундир?

*Варақа – пахта толасини чаноғидан ажратувчи ускуна

Болалигимизда бирортамиз жим бўлмай йиғлай-версак, кесилган қўлининг енгини шимарарди-да, буриштириб тикилгандан сўнг қолган беўхшов чандиқ изларини кўрсатиб қўрқитган бўларди. Бунни кўрган ҳар қандай бола бирдан жим бўларди-қоларди.

Бир кун Анвар билан мактабдан қайтаётиб, Амирнинг катта тупроқ йўлда қандайдир ёғоч қутичани судраб чоғиб юрганини кўрдим. Ҳеч қанча вақт ўтмай йўлда Меҳри хола пайдо бўлди-ю, Амирни дўппослай кетди. Амир қўллари билан юзларини тўсганча: “Ма, ма, кўтти..” деб йиғлар, аммо одатдагича кўзидан бир томчи ёш чиқмасди. Меҳри хола хуморидан чиққунча калтаклагач, бизни кўрди-ю, тўхтади ва Амирнинг қўлидаги қутичани бағрига босганича ортига қарай-қарай лўкиллаб уйга чоғиб кетди. Шу пайт кутилмаганда Анвар ҳам акасини калтаклашга тушди. Бу манзарадан қараётган бўлиб қолдим. Охири чидолмай, сумкамни ерга ташлаб, Анварнинг қўлига ёпишдим.

– Нимага урасан? – ажратган бўлдим.

– Ишинг бўлмасин! Барибир тушунмайсан.

Шу-шу бўлди-ю, бежирим ишланган қутича хаёлимни бутунлай банд этди, гўё унда қандайдир тилсим яширинган. Уни билишга шунчалик интиқ эдимки, ҳатто у тушларимга ҳам кириб чиқадиган бўлди.

– Анвар, ке жўра, ўша қутичани бир кўрайлик, – дедим бир кун сабрим чидамай.

– Йўқ, бўлмайди, – деди Анвар қатъий. – Онам яшириб қўйган.

Бир кун Амир қўлимга бир парча қоғоз тутқазди; хат экан. Қўшни қиз – Араб бобонинг қизи Ферузадан. Аввалига ҳайиқдим, нега, ўзим ҳам билмайман, сўнг севиниб кетдим. Юрагим минг бир бўлақларга бўлиниб, томирларим бўйлаб югургандек бўлди. Хатни қайта-қайта ўқидим: “Сизни кечга дарвоза ёнида кутаман...”

Хатни қўлтиқлаб Анварнинг олдига борсам, у ҳовли четидаги омборхона ёнида симдан трактор ясаб ўтирибди. Иккаламиз омборхона эшигига суяниб, севги мактубини муҳокама қилишга тушдик.

– Унча чиройлимас-ку, – дейди Анвар, – бошқаси қуриганми сенга?!

– Ишинг бўлмасин, – дейман жаҳлим чиқиб.

– Лайлиям чиройли бўлмаган...

– Ў-ў, Мажнун бўлмоқчимисан, – дейди у устимдан кулиб.

Шу пайт уйдан Меҳри хола чиқиб қолди. Бизни хужра ёнида кўриб, кўзлари ола-кула бўлиб бақира кетди:

– Нимангни йўқотгансан, ҳамманг шу ерга келасан?!

Меҳри хола ерда ётган Амирнинг шақилдоғини олиб отди. Иккаламиз оёғимизни қўлимизга олиб, икки ёққа гумдон бўлдик. У анорзорга, мен кўчага қочдим. Кўп ўтмасдан иккимиз яна молхона тарафда пайдо бўлдик.

Кун ботай деб қолди. Деворга суяниб турган қуёш секингина уй ортига ўтиб кетгандек. Оёқ-қўлларимни ювиб, дастурхон бошига ўтираман. Отам чой ичиб бўлгач, бир четга ёнбошлайди-да, оёғини менга узатади. Укамга ишора қиламан:

– Бугун сан!

У лабини буриб, тумшугини бир кўтаради-да, секингина қаравотдан тушиб кўздан ғойиб бўлди. Яна оёқ уқалаш ўзимга қолади. Отам хуррак отади. “Ана ухлади”, дейман, оёғини тиззамдан пастга эҳтиёткорлик билан қўймоқчи бўламан; хуррак тўхтади-ю, отамнинг таҳдидли овози эшитилади: “Қаёққа?” Мук тушиб отамнинг оёқларини энди ғижимлаб-ғижимлаб уқалай бошлайман. Отам оғриқдан бўлди қил дейдими десам, қайтанга: “Ў-ў-ў, ана шундай, шунда-ай...” деб мамнун бўлади. Мен отамга қарай-қарай қачон ухларкан деб уқалашда давом этаман. Анчадан сўнг отам ростакамига ухлаб қолади...

Аммо бу пайтда Феруза “ваъдасига вафо қилмаган” йигитдан аразлаб аллақачон уйига кириб кетган бўлади. Мен эса Ферузани мактаб ёки кўчада кўрсам, уялиб, узоқроқдан ўтиб кетадиган бўлдим.

Мактаб даври ҳам тугагач, кадрдон қишлоғим билан хайрлашиб, шаҳарга ўқишга кетдим. Аммо хаёлимда шақилдоғини судраган Амир, сирли қутичаю мўъжазгина хужра, ўғлининг бошига муштлаб ураётган қўшни хола... – болалигим билан боғлиқ мана шу хотиралар бегоналар яқин йўлатилмайдиган сирли хужра ичида эди гўё.

* * *

Анвар билан тушгача гаплашиб ўтирдик. Охири кетар чоғ чордоқдан тушарканман:

– Эсингдами, онанг анави хужра ёнига ҳеч кимни йўлатмасди, – дедим хужрани кўрсатиб.

– Эсимда! – деди Анвар қандайдир ҳорғин овозда хужра томонга қараб қўяркан. Шу пайт хужра сиридан воқиф бўлишга жудаям қизиқаётганимни билгандай елкамга қоқиб, мени ўша томонга бошлади. – Қани, юр! Санга бир нарса кўрсатаман.

Унинг гапидан қизиқишим янада ортиб, изидан эргашдим.

Анвар катта қулфни шарақлатиб очди. Хужра оғир тебранди. Ичкарига қадам ташлашимиз билан унинг бурчагига қўйилган сим каравот устида ўтирган девсифат қоп-қора одам эшикдан отилиб кирган нурга дош беролмай билагига билан кўзларини тўсиб олди. Жойимда ҳайкалдек қотдим. Кўзлари йирик ва ҳорғин, сочлари елкасига қўнғироқ бўлиб тушган, соқоллари ўсган ҳайбатли одам менга қараб турарди. Устида – тўн, нокадан қилинган йўл-йўл иштон, оёғида – калиш. У шундай қаттиқ тикилдики, қалқиб кетгандек бўлдим, сўнг гўё мени илгари ҳам қаердадир кўргандек жилмайди. Ўрнидан туриб, яна жойига ўтирди. Анвар эса омбор тўрида нималарнидир ковлаштирарди.

Бироз ўтгач, Анвар чанг босган қутичани кўтариб келди. Дарров танидим – ўша қутича. Аммо мен ортимда ўтирган одамдан ҳадиксираганимдан бу қутичани нима учун кўтариб чиққанига аҳамият бермадим: хаёлимда гўё ўша одам ҳозир ортимдан келиб мени бўғиб оладигандек. Анвар нималарнидир гапирарди-ю, бироқ бутун фикру хаёлим ортимдаги одамда эди.

– Анвар, Анвар, – дедим эҳтиёткорона унинг билагига секин туртиб ва ортимга ишора қилиб сўрадим. – Ким бу?

– Танимадингми? – деди Анвар.

“Йўқ” деган маънода бош ирғаганимни кўргач, қўрққанимни сезди, шекилли, кулиб юборди.

– Амир-ку. Акам, – деди қўлларини елкамга ташлаб. У қўққисдан қандай кулиб юборган бўлса, яна шундай ғамгин тортди. – Акамга шу ердан жой қилиб берганмиз.

Ичимдан нимадир чирт узилгандек бўлди. Амир уялгандек ерга қараб турарди. Анвар акасининг каравотига қутини қўйиб, ерда сочилиб ётган нарсаларни йиғиштиришга тушди. Қутини қўлимга олиб очдим: бужмайиб қолган кичкинагина қўл. Сесканганимдан оёқ-қўлларимгача музлаб кетди. Қутини бехос қўлимдан тушириб юборганимни билмай қолдим. Қопқоғи очилиб, ичидан қўл отилиб чиқди. Пўстак терисидек тиришиб қолган қўл ва хиёл букилган бармоқлар... Кўз олдимга бир қўли йўқ Элмурод раис келди. Анвар ялт этиб менга қаради. Мен бу ҳолатдан ҳижолат тортганча ерда ётган қўлга тикилиб турардим. Шу пайт Амир қутини ўнглаб, қўлни аввал қандай ҳолда турган бўлса шундай жойлади.

Аммо қўл билан бирга капалакдек оҳиста ерга қўнган тумор шаклидаги қоғоз буклами Амирнинг эътиборидан четда қолди. Мен ўша тумор шаклидаги қоғоз букламини олиб, беихтиёр ичини очдим. Сиёҳ ранглари бироз хира тортган жумлалар кўзимга аллақандай таниш туюлганидан синчиклаб қарадим: Ферузанинг Анварга ёзганлари экан.

Амир бир хатга, бир қути ичидаги тарашадай қуриб миттигина бўлиб қолган қўлга қараб турар, Анвар эса ҳамон нарсаларни йиғиштириш билан овора, ора-сира нималарнидир гапириб, “Эсингдами?”, “Тўғримми?” деб қўярди. Мен эса унинг гапларини англаб-англамай “Ҳа” деб қўя қолардим, аммо ўзим олис хотираларга ғарқ эдим. Хатни Амирнинг қўлига тутқаздим-у, ташқари чиқдим. Ортга қарадим, гўё омборхона эшигидан бир қўл кўкка санчилиб тургандек, йиллар ғуборини яшириб келган хужра қартайгандек; Меҳри момонинг ўзи мана шу хужрага эврилгандек, у барча бахтсизликларини шу хужрада асраган-у, очса, улар оламга тарқалиб кетадигандек туюлди менга.

* * *

Ёз чилласи эди. Эрталаб ишга борганимдан телефон жиринглади. Гўшакни кўтардим. Таниш овоз: синфдошим Икром экан. Қисқа саломалиқдан сўнг Элмурод раиснинг тонг-сахарда жони узилганини, пешинда чиқарилишини хабар берди. Гўшакни қўйдим-у, ишдан жавоб олиб, тўғри қишлоққа жўнадим.

Уйга яқинлашганимда азага келганлар марҳумни олиб кетаётганлари устидан чиқдим. Таксидан тушиб, сафга қўшилдим. Ҳайдовчи ҳам ортимдан эргашди.

Одамлар марҳумни қабрга қўйгач, гўр оғзига ғишт қалаётган эдики, узоқдан қутича кўтарганча ҳаллослаб келаётган Амир кўринди. Анварни туртиб, ўша томонга ишора қилдим. Иккимиз гап нимадалигини тушундик. Анвар дарҳол мулланинг олдига бориб, унга нималардир деди. Мулла қабр ичида ғишт қалаётган кишиларни тўхтатди.

Амир етиб келгач, Анвар унинг қўлидаги қутичани олди-да, ғишт қалаётган кишиларга узатди. Кейин дафнга йиғилганлар сиқимлаб тупроқ олиб, дуо ўқиб қабрга ташлай бошлашди. Назаримда, одамлар Элмурод раисни эмас, бир пайтлар докторлар дорилаб қутига жойлаб берган қўлни кўмаётгандек эди. Шу пайт ортимдан ғайриоддий хўнграган овоз эшитилди...

Рауф ПАРФИ,

Ўзбекистон халқ шоири

1943 йил 27 сентябрда Тошкент вилояти Янгийўл туманидаги Шўралисой қишлоғида туғилган. Тошкент давлат университети (ҳозирги ЎзМУ)да таҳсил олган.

Шоирнинг биринчи китоби – “Карвон йўли” 1968 йили нашр этилган. Шундан сўнг “Акс садо” (1970), “Тасвир” (1973), “Хотирот” (1975), “Кўзлар” (1978), “Қайтиш” (1981), “Сабр дарахти” (1986), “Сукунат” (1991), “Тавба” (2000) каби шеъррий китоблари эълон қилинди. Вафотидан сўнг “Видо” (2006), “Сакина” (2013), “Туркистон ёди” (2013) сингари тўпламлари босилиб чиқди.

Рауф Парфи К.Каладзенинг “Денгиз хаёли” (1972), Байроннинг “Манфред” (1973), А.Саламатнинг “Олтин болта” (1974), И.Нонешвилининг “Шиддат” (1976), А.Дюманинг “Уч сарбоз” (пьеса, 1980), Н.Ҳикматнинг “Инсон манзаралари” (1981), А.Твардовскийнинг “Зайтун новдаси” (1981), “Хотира ҳуқуқи” (1985), “Уйғур шоирлари” (1986), “Озод инсон кўшиғи” (1988), У.Сарояннинг “Ҳой, ким бор?” асарини ҳамда Б.Брехт, П.Неруда, Г.Эмин, О. Вацетис каби дунё адабиёти намояндлари иходидан намуналарни ўзбек тилига таржима қилган.

2005 йили Тошкент шаҳрида вафот этган.

* * *
 Бутун кеча ўбган ва сокин,
 хоно игра қолмишди танҳо,
 бир талбалик руҳинга ҳоким,
 шундай ҳоким руҳинга сен ҳам.

Оҳанг оқар. Деборда суврай:
 лобий денгиз устида кела...
 Жанқолиш уртада ҳурмай
 ва еввго ухшаш бир нима.

Мен ўйлайман, ноган бошлайган,
 сен ўйлайсан не қилай павоб,
 на аўлади, на ўйлайди қалб,
 қарашлардо яқлаган сароб.

Бутун кеча ўбган ва сокин,
 хоно игра қолмишди танҳо.
 Мен дамади: Севалиман Сени,
 Севалиман - дарадинг сен ҳам.

Рauf Парфи.

Шоир шахсиятидаги жозоба ва ўзига хослик мени унинг битганларига ҳам ўзгача назар билан қарашга ундади. Рауф Парфи шеърларини излаб ўқийдиган, ўқиганларимни тушунишга, мен кўникмаган бу галати битиклар замиридаги маънони англашга интиладиган бўлдим. Шунда билдимки, бадий асарни идрок этишида илк таассурот ҳаммиша ҳам тўғри бўлавермас экан.

Рауф Парфи шеърларининг ўзига хослиги шахсиятининг бетакрорлигида эди.

Қозоқбой ЙЎЛДОШ,
 профессор.

Жўрабек Рамазон

Ёш адибларнинг Зоминда бўлган йигинидан қайтган Сирожддин Саййиднинг “Ака, бойсунлик бир йигитни шеърларини ўқидим. Жуда яхши экан. Бойсундан барибир чиқар экан-да!” деган гапи бирдан эсимга тушади. Мен ўзимча, “кўнглим учун бир бойсунликни мақтаб қўйди-да”, деган хаёлга бордим. Хуллас, бу ҳақда кейин ўйлаганим эсимда йўқ. Мана, ҳозир бирдан хаёлимга келди.

Онам вафот этганларидан кейин Бойсун мендан бир қадар узоқлашгандай – борганимда, аввалгидай соғиниб бағрига босмаётгандай туюла бошлади. Ўзи, аслида ҳам шундай. Илгарилари кўчага чиқсам, кўчанинг ҳар тарафидан “Э, Усмон!” деб қучоқ очиб чиқадиган дўсту ёрлар ҳам камайган – мени танийдиганлар бир бўлса, танимайдиганлар сони юз. Танисалар ҳам кўпчилик ўзини тортиб туради – улар Бойсундан кетганимдан кейин ўсиб-унган ҳамшаҳарларим. Улар учун умрнинг бир парча йўлини бирга босган бойсунлик эмасман, аҳён-аҳён келиб кетадиган бир меҳмонман, холос. Мени болалигимдан биладиган; чиндан яхши кўриб, эъзозлайдиган қариндош-уруғнинг ҳам сафи сийраклаша бошлади... Парвардигор! Тирикларга умр бер!

Вақт ўтаяпти-да! Болалигимдан таниш-билиш биродарларимнинг кўпи эса энди хонанишин бўлиб қолган, кимлардир (минг афсус!) бу дунёнинг яхши-ёмон амалларига виждо айтиб, умрларига яқун ясаган...

Бойсун ҳаётимни тўлдирган одамлари билан жону танимга чирмашганини эллигимдан ошгандан сўнг тушиниб ета бошладим. Йўқ, аввал ҳам билганман, аммо энди аллақандай ўртаниб, бедаво бир соғинчда ҳис қилишга тушдим.

Усмон АЗИМ,
Ўзбекистон халқ шоири

1950 йили туғилган.
Тошкент давлат
университети(ҳозирги ЎзМУ)
ни тамомлаган.
Биринчи китоби – “Инсонни
тушуниш”. Шундан сўнг
“Ҳолат”, “Оқибат”, “Кўзгу”,
“Сурат парчалари”,
“Дарс”, “Иккинчи апрел”,
“Бахшиёна”, “Ғаройиб
аждархо”, “Уйғониш азоби”,
“Ғусса”, “Узун тун”, “Бор
экан-да, йўқ экан”, “Куз”,
“Фонус”, “Юрак”, “Жимлик”
каби шеърый китоблари
нашр этилган.

Янги дўсту биродарларимни кашф этиш учун эса вақт керак. Аммо ўша вақт қани? Ёш ўтган сари менинг касбимдаги кишилар вақт етмаётганидан азоб чека бошлайди. Бойсунга сафарларим эса йиллар ўтган сари қисқариб боргани-борган... Шошиб бораман, шошиб жўнайман. Суягим тинчиб, Бойсун меҳрига қонмаганимга қанча бўлди?

Шу сабабданми, Жўрабек Рамазон билан кеч учрашдим.

– Усмонжон, – деб қолдилар Чучук опам аллағайтиб Тошкентга бир келганларида, – Бойсунда бир шоир

йигит бор. Шундай яхши ёзади! Ёзган шеърларини газетадан қирқиб олиб қўяман...

– Йўғ-е! – дейман ишонқирамай.

– Бир кўнглидан чиқариб ёзади... – Опам ўша шеърларни мазасини эслабми, гапидан чалғимайдилар. – Бойсунга борганингизда шу йигит билан бир учрашинг! Оти Жўрабек Рамазон. Энаси ҳам бир яхши хотин!..

Нохос нимадир элас-элас хаёлимда йилтиллайди.

– Э-э! – дейман бирдан, – Сирожиддин айтган эди! Ўша йигит!

Ёш адибларнинг Зоминда бўлган йиғинидан қайтган Сирожиддин Саййиднинг “Ака, бойсунлик бир йигитнинг шеърларини ўқидим. Жуда яхши экан. Бойсундан барибир чиқар экан-да!” деган гапи бирдан эсимга тушади. Мен ўзимча “Кўнглим учун бир бойсунликни мақтаб қўйди-да”, деган хаёлга бордим. Хуллас, бу ҳақда кейин ўйлаганим эсимда йўқ. Мана, ҳозир бирдан хаёлимга келди.

Аввал Жўрабекнинг китоблари қўлимга тегди. Биринчи сатрданоқ қувониб кетдим: Шоир! Албатта, шоир!..

*Ҳаво на фараҳбахш, на-да ҳаво дим.
Қаромиди, оқми кечанинг ранги?*

*Менинг ёнгинамда
ўтирарди жим
Атлас либосларга
ўранган СЕВГИ.*

Шошиб ўқий бошладим.

Ҳар бир сатр, ҳар бир шеърдан шоирлик барқ уриб турибди. Жуда дардли, ўта шижоатли, кўнгил қисматининг манзаралари; ҳаётнинг кўзига тик қараб ёзилган, ҳатто ўлимдан ҳам чўчимайди. Мен бундай мардоналикни жуда яхши кўраман. Азалдан Шарқнинг буюк шоирлари ҳаёту мамонтнинг ўртасида тўлғониб шеър ёзганлар. Шеър жони ширинларнинг иши эмас. “Чун қўлим билан оёғим боғламоқ

ҳожат эмас, Мен ўлимга розиман, ки тургали тоқат эмас!” – бу сатрларни жони сабил қолган Машраб бобомиз ёзганлар! Худди шундай! Ҳақиқий шоирларни жони озми-кўпми сабил қолган бўлади. Улар – фақат улар! – дунёни дунёдан кўра чиройли, дунёдан кўра дардли, дунёдан фожеали кўрадилар! Уларнинг жони ҳамманикидан кўра ортиқроқ қуяди. Улар “ўлим ҳақ” лигини бўйнига олган одамлар. Ҳазрати Баҳовуддин айтганлар-ку: “Ҳеч нарсамиз йўғ-у, ҳеч камимиз йўқ, Ҳечимиз йўқликдан ҳеч гамимиз йўқ. Жандамиз – елкада, елкада – гўристон, Гар ўлар бўлсак, ҳеч мотамимиз йўқ!” Худди шундай! “Гар ўлар бўлсак”... Худди шундай!

Бу Жўрабек Рамазон деганлари ҳам боболари монанд жуда қўрқмас, мардона шоир экан! Мана, ўқинг!

*Фалак мени ерга айлади кулгу.
Юнус париларни яшириб горга.
Ажал келса, пешвоз чиқаман, чунки
Чақирмайди мени худо бекорга...*

Бу сатрларда аллақандай бешафқат тақдир оқибатини ҳис қилиш бор. Ўқиганимда, юракларим увишиб кетгани ҳануз эсимда.

Бойсунга борганимдаёқ Жўрабекни суриштиришга тушдим.

– Газетада ишлайди, – деди ака дўстим Собир Ядиков. – Ҳа, топдирайми?

– Топдиринг! Бир кўришайлик.

– Нимага? – Собир ака менга ажиб-синиб қаради. Чунки биров билан бу қадар бесабр қаътийликда суҳбатлашгим келганини анчадан буён кўрмаган бўлса керак.

– Шу Жўрабек... шоир.

Собир ака энди тамоман ҳайрон қолиб турганини кўриб, яна гапимни тасдиқладим:

– Катта шоир!

Собир ака бирпас тараддуланиб турди. Кўпни кўрган бу одам “катта шоир”лар Бойсунда эмас, Тошкентда яшашини яхши билади. Туман газетида ишлайдиган Жўрабекнинг ҳам “катта шоир”лигига ишонмоқ учун энди озгина нафас ростлаш керак-да!

– Туман газетасида шеърлари чиқиб туради, – деди ниҳоят кўнглида туғилаётган ишончга далда беришга интилгандай у киши.

Сўнг кўнғироқ қила бошлади.

– Ана Жўрабекнинг телефон рақамини биласанми? Усмон сўраяпти... Нимага керак экан? Билмасам, “катта шоир” деяпти-ку!..

У киши кимларгадир Жўрабекдан топишни топширгач, “катта шоир”дан гурунги бера бошлади:

– Ошхонаю чойхонада кўринмайди. Нимагадир бир ўзи юради. Биров билан бундай кўшилиб кетадиган бола эмас. Оғиргина йигит...

“Катта шоир” мен кўнган хонадонга келди. Ўрта бўйли, келишган йигит экан.

Ҳақиқатан ҳам, жуда босиқ. Гўё ёйилиб кулишни унутган – ҳазил-хузулга бир жилмайиб кўяди.

Ундан-бундан гаплашиб ўтирдик. Мен унга “шоир экан”лигини қайта-қайта айтдим. Чунки биламан: ижодкор учун ўзидан бир-икки кўйлак кўп йиртган ҳамкасбларининг эътирофи жуда муҳим. Шеърларидаги менга камчилик бўлиб туюлган жойларини ҳам жуда қисқа бир тарз – енгил-елпигина айтиб ўтдим. Батафсил айтишга эса ўрин йўқ, у ҳам-масини ўзи биладигандай эди. Бу ҳол

ҳам жуда муҳим: ўзининг камчиликларини кўриш мақомига чиққан ижодкордан умид қилса бўлади.

Мен Жўрабекнинг “бир ўзи юришини” билсам ҳам, дўстлари билан, даврадошлари билан қизиққан бўлдим. Чунки суҳбатдошлар давраси маълум бир пайтда ёш ижодкор учун жуда зарур. У ўзига тенг ёки тажрибали ижодкорлар орасида тезроқ ўниб-ўсади. “Суҳбат дар анжуман” деганлар-ку Баҳовуддин Нақшбанд бобомиз!

– Дўстларим... – дейди-ю, Жўрабек бироз ўйланиб қолади, – бор. Интернет орқали гаплашиб тураимиз.

– Кимлар? – дейман, унга ҳурматим бирдан яна-да ошиб. Чунки интернетдан жуда йироқман. Шу сабабданми, интернетда ишлай биладиганларга ҳурматим баланд. Улар ўзгача одамлар бўлиб туюлади менга. Интернетдаги дўстлик ҳақида эса биринчи бор эшитиб туришим.

– Шу... Шеърга қизиқадиганлар... Хўжандда Одил Икром деган шоир бор.

Одил! Одил Икром-да! Мен қувониб кетаман. Жуда яхши кўраман шу укамни. Яхши шоир ва тоза одам. Республика радиосида бирга ишлаганмиз. Унинг билан юракдошлигимиз борлигини мудом ҳис қилганман. Аммо кўрмаганимга қанча бўлди? Йигирма йилдан ошди, шекилли. Юртига кетган экан-да! Жўрабекнинг интернетдан топган ошнасини қаранг! Яхшилар бир-бирини топар экан-да!

– Одил ёзаяптими? – деб сўрайман умид билан.

– Яхши шеърларини интернетда кўрдим. Ҳозир Румийни таржима қияпти, – дейди Жўрабек. – Ўқидим. Яхши.

Мен хурсанд бўламан ва дарҳол, одатимга кўра, “фойдали” маслаҳатлар бера бошлайман.

– Форс тилини биласиз-а?

Жўрабек бош силкитиб тасдиқлайди.

– Сиз ҳам шу форс шоирларини таржима қилмай-сизми? Қандай буюк шоирлар бор! Менинг тишим форсчага ўтмайди. Агар ўтган-да!.. Сиз таржима қилинг! Хўпми?

– Хўп, – дейди Жўрабек ва яна жилмайиб кўяди.

Гап айланиб, бундай савоб ишларни ажиб тарзда амалга ошираётган Жамол Камол, Бедилни ҳассослик билан ўзбеклаштирган марҳум дўстим Матназар Абдулҳакимга тақалади...

Аммо суҳбат асносида бу йигитдаги нимадир мени безовта этгани этган эди. Унга нима бўлган? Жўрабекнинг теварагини аллақандай бир девор ўраб тургандай туюлаверди менга. Нима у?

Жўрабек кетгандан кейин бу хавотиримни Собир акага айтдим.

– Мазаси йўқ дейишади, – деди Собир ака. – Билмасам, кўриниши соппа-соғ.

Ҳақиқатан ҳам, Жўрабекнинг гавдаси пишиқ, кўринишидан соппа-соғ эди.

Жўрабек кетгач, келтирган бир даста шеърларини ўқи-моқчи бўлиб қўлимга олдим.

Бу туркум шеърлар, назаримда, чоп этиш учунми тайёрланган, ҳатто бир парча қоғозда шоир ҳақида қисқача маълумотнома ҳам бор эди.

Ичимда шарҳлаб, ўқишга тушдим:

“Жўрабек Рамазонов 1983 йил Сурхондарё вилоятининг Бойсун шаҳрида туғилган. Тумандаги 1-мактабда таҳсил олган”... Бизнинг мактабда ўқиган экан! “Бизнинг” деганимнинг сабаби шуки, Шуккур ака Холмирзаев, Эркин Аъзам ва каминаю камтарин ҳам шу мактабни битирганмиз... “Ўзбекистон ёш ижодкорларининг Зомин семинари иштирокчиси”... Сирожиддин рост айтган экан-да! “Тавалло”, “Бугун”, “Юр, қочиб кетамиз” номли шеърлар тўпламлари нашр этилган”... Бу китобларни ким ўқиди? Илгари Тошкентда нашр этилган кафтдай китобча республиканинг ҳар бир чекка қишлоғига етиб боргич эди. Энди ҳар бир вилоятда нашриёт, аммо нашр этилган китоблар ўша вилоят доирасида қолиб кетяпти. Умуммиллат кўламида довруғ солиши мумкин бўлган истеъдодларнинг узоқдаги овозлари Тошкентга етиб бормаяпти... “Айни кунда “Бойсун” газетасининг бўлим мудирини”...

Бори – шу. Тўрт энлик таржимаи ҳол. Ҳали ёш-да! Худо умрини берса, шу расмийгина умр чизгилари ҳам саҳифа-саҳифа бўлиб кетади ҳали! Ҳали...

Шундай умидлар билан шеърларни кўздан кечира бошладим.

Энди ҳисоблаб чиқсам, ўша кунлар Жўрабек Рамазон йигирма тўққизга кирган экан.

Эртаси Собир ака қўнғироқ қилиб, Жўрабек бир пиёла чой бермоқчи бўлганини айтди.

Мен аввалига раъйиш бермадим. Бирор таларинг имо қилмадиларингми? Нима қилади овра бўлиб? Бирор нарсани баҳона қилиб, Жўрабекни шу ташвишдан қутқарсак бўлмайдимми?

Бўлмас экан.

– Бир ният қилибди, – деди Собир ака. – Айтдим-ку, ҳеч кимга қўшилмайди. Раъйини қайтармайлик. Бола синади...

Рози бўлдим.

Тўрт киши бўлиб кимсан Жўрабек Рамазон берадиган базмга жўнадик.

Йўл-йўлакай ака биродарим Шуккур Холмирзаевнинг дўсти – сўзамол, ҳазилкаш Исмаи Норбоев мендан жиддий суриштириб келяпти:

– Усмон, шу Жўрабек ростдан шоирми?

– Ҳа.

– Шоирлиги қанча?

– Катта. Жуда катта.

Исмаи ака менга “Алдамаяптими?” дегандай синчков қарайди. Бу киши ҳам Жўрабекнинг шоирлигига ишонмаяпти. Шуккур Холмирзаевдай адибга дўстлик қилган одам-да! “Катта шоир” туман газетасида ўралашиб юришини танига сиғдиролмайди.

Бойсуннинг ўртасида – шундоқ бозорнинг рўпарасида – чорбоғ бор. Аллақандай

чидамли, ақлли, бошидан кўп нарсани ўтказган боғ. Масалан, ҳамма жойда бу йўсин масканларни бегона лафзда “парк” деб атаб кетишганда ҳам, у собитлик билан бойсунликларга ўзини “чорбоғ” деб айтишларига изн берган. Кейинчалик катталардан кимдир бу жойдан “чорбоғ”лик унвонини олиб ташлаб, бошқа жойдан чорбоғ қурдириб, дарахт экдириб, дам олиш маскани айлангириш тараддудига тушди. Айтганини бажарди ҳам. Энди керак эмас деб ўйландими, эски чорбоғнинг бир қисмига болалар боғчаси, бир қисмига дорихонаю дўконлар, бир қисмига яна аллақандай иморатлар қурдирилди. Эски чорбоғ эса “миқ” этмай торгина бўлиб қолган бағрига тиқилиб яшайверди. Чунки бойсунликлар уни унутмади. Ноиложликдан жипс қилиб қўйилган столлар теграсига, чорпояларга тиқилишиб, садоқат намуналарини кўрсатишганича, бир парча бўлиб қолган боғни тўлдириб ўтирдилар. “Парк”ка боришни ҳеч ким хушламади. Оқибат, бечорани томорқаликка бўлиб беришга мажбур бўлинди. Ўзимизнинг чорбоғ эса бойсунликлару бойсуннинг меҳмонлари билан лиқ тўла. Жайдари, кўнгли очиқ чорбоғ. Сабрли, ақлли. Вақт ҳамма нарсани ўрнига қўйишини аниқ билади...

Мана шу чорбоққа кириб келдик.

Чорбоғнинг тўридаги чорпояннинг олдида Жўрабек турибди.

Исмат ака уни кўргани заҳоти булбулдай сайраб кетди:

– Мана, устозингни олиб келдим! Топган-тутганингни дастурхонга торт! Бир базми жамшид қилайлик!

Жўрабек – юзида ўша сокин табассум – бизга пешвоз чиққан бўлади. “Ўзингиздан, ўзингиздан...” деб, чорпояга жойлашамиз. Ҳол-аҳвол сўрашамиз... Жўрабек мен билан биринчи бор кўрганида қандай босиқ сўрашган бўлса, худди шу тарзда сўрашади. На бир қадам яқин келган, на бир қадам олис кетган. Аммо мен биламан-ку, биз яқинмиз! Жуда яқинмиз! Юракдошмиз! Биз шеър деган бир бало дардга йўлиққанмиз! Ҳа, ўша... Ўша – “...ки тургали тоқат эмас”! Ўша!..

– Қани, бундай югуриб хизмат қилмайсанми? – Исмат ака даллиғулилик қиляпти. – Усмон тан олган бўлса, бахтинг очилибди! Ўйнаб-қулмайсанми? Нонни синдир, шишаларни оч!..

Жўрабек қовушмайгина хизматни бошлади. Унга не давраларни кўрган Собир ака ёрдамга келади. Бирпасда ҳаммаси Исмат ака хоҳлагандай бўлади. Нон синдирилади, таомлар келтирилади, чойхона хизматчилари хизматга уннаб кетишади, шишалар очилади...

Мен Жўрабекнинг “бир ўзи юришини” билсам ҳам, дўстлари билан, давradoшлари билан қизиққан бўлдим. Чунки суҳбатдошлар давраси маълум бир пайтда ёш ижодкор учун жуда зарур. У ўзига тенг ёки тажрибали ижодкорлар орасида тезроқ ўниб-ўсади. “Суҳбат дар анжуман” деганлар-ку Баҳовуддин Нақшбанд бобомиз!

Мен бошқаларга билдирмай, хомуш тортаман.

Агар бир шоир бошқа бирини тан олиши бахт бўлса, шу йигитнинг бахти очилди! Албатта, бахти очилди! Мен ҳам бу ҳолни бошимдан ўтказганман, адабиётдаги катта акаларимнинг бир оғиз яхши гагидан қанот боғлаб юрган дамларим бўлган! Аммо бошқа нима? Мен бу йигит учун нима қилоламан? Нима ёрдам бероламан? Ҳеч нарса! Минг афсуски, ижод ва тақдир олдида ҳар биримиз ёлғизмиз. Барчамиз ўз қисматимизни ўзимиз тортамиз!

Ўтириш эса қизияпти.

Энг қизиғи, икки шоир – Жўрабек ва мен ароқ ичмайдиган чиқдик. Бошқалар завқу шавққа тўлиб кўпиришаётганда иккаламиз секингина гурунглашиб ўтирдик.

– Қаерда ўқигансиз?

Жўрабек бир қимтиниб, табассум қилади:

– Ўқишга бир борган эдим. Қўл қисқалиқ қилиб... Ўқиёлмадим.

Ана энди ҳайратланиб юрган Собир акаю Исмат акага ўхшаб, мен ҳам карахтланаман.

– Мактабни битирганингиздан кейин... бирор жойда ўқимаганмисиз?

– Йўқ.

Унга қараб, меҳрим жўшиб кетади.

– Баракалло! – дейман. – Баракалло, Жўрабек!

Бу болага худо берган экан! Адашмай, кўнгилни тоғиб борганини қаранг! Фақат ўзи билан ўзи гаглашиб, шеър ёзаверган-да! Яна қандай шеърлар!.. Аммо барибир ичим ачийди. Ўқиганда, адабий давраларда бўлганда, бир йиллик йўлга бир кунда етиб бормасмиди? Қийналган! Жуда қийналган!

Исмат ака эса завқу шавққа тўлиб, устма-уст қадаҳ сўзи айтаяптилар:

– Олайлик, олдирмайлик! Ўв, Жўрабек! Сен энди давраларни тўлдириб юр! Одамларга қўшил! Бу дунёси ўтади, кетади! Ўйнаб-кулганинг қолади!.. Қани, уриштир!.. Э, ичмайсан-да! Ҳеч бўлмаса, чой билан уриштир! Сенга шуниси ҳам бўлади!..

Худди шундай! Бизга чой бўлади!

– Биз чой билан ҳам маст бўламиз, а, Жўрабек! “Ҳа”, деб гапимни тасдиқлайди Жўрабек юзига шавқ югуриб ва мен имо қилгандан кейин пиёлани қўлга олади.

Жўрабек иккаламиз чой қуйилган пиёлаларни кўтарамиз.

– Икковларингнинг бу ичишларингда шеърни ким ёзади?

Давра авж олади.

Мен Жўрабекка зимдан қараб-қараб қўяман. Негадир кўнглимга хавотир тушади.

Эртаси бир ҳамқишлоғим уйига таклиф қилди.

Собир акага Жўрабекни билан биргалашиб борсак, яхши бўлишини айтдим.

– Буни топиш ҳам қийин...

Собир ака яна кўнғироқ қилишга тушиб кетди.

– Бўлди, келади, – деди ниҳоят хотиржам тортиб.

Жўрабек ҳақиқатан ҳам келди.

Мезбоннинг уйига кун ботишдан сал аввал етиб бордик.

Меҳмонхонага дастурхон ёзилган экан. Дастурхон айланиб ўтирдик. Очиқ дераза тагига Жўрабекни ўтказдик.

Одатдаги меҳмондорчилик. Латифа, Бойсуннинг ўтган-кетганидан гангур-гунгур суҳбат. Мен эса қувониб, Жўрабекни ҳаммага қайта-қайта таништираман:

– Бу киши катта шоир.

Билишсин, фахрланишсин, деб ўйлаётган бўлсам керак-да!

Бирпасда кеч бўлди. Деразадан кўриниб турган ёзги боғни қоронғилик қамраб олди.

Ўтириш гурилляпти. Ҳаммани давранинг сурури қамраб олган.

Фақат Жўрабек... бир ўзи ўтирибди. Сезиб турибман, бир ўзи. Ўқтин-ўқтин деразага ҳадиксирабми, хавотирдами қараб қўяди. У қоронғи боғда нимани кўрди?

Наҳотки, мен тахмин этган ўша девор қоронғиликка ботган дарахтзордан чиқиб, у

томонга бостириб келаётган бўлса? Ўраб олаётган бўлса?... Мен у деворнинг силжиб келишини ҳис қиламан. Суякларим сирқирайди.

– Жўрабекжон, – дейман, кўнглимдан ўтаётган гапни бошқаларга сездирмаслик учун баланд овозда, – Иссиқлаб кетдим. Бизга ҳам шабада тегсин! Деразанинг ёнини менга бериб, жойимга ўтинг.

Жўрабек негадир менга қандайдир айби бордай ийманиб қарайди.

– Қани, бўлинг!

Дераза тагига ўтдим.

Жўрабекни эса кўярда-қўймай тўрга – менинг ўрнимга ўтказдик. У енгил тортганини сездим.

– Ёзилиб ўтиринг, – дейман Жўрабекка. – Биздай акаларнинг даврасида эркин ўтиринг!

Жўрабек “хўп” дегандай бош қимирлатади. Яна юзида ўша босиқ табассум. Яна у менга аллақандай кўринмас девор ичида ўтиргандай туюлади. Бу йигитга нима бўлган?

Ўтиришдан чиқиб, Жўрабекни уйига қолдирдик-да, хайрлашдик.

Жўрабек Рамазон билан қайта дийдор кўришмоқ менга насиб қилмади.

Тошкентга Жўрабекнинг бир даста шеърларини кўтариб келдим. Бир туркум шеърни чоп ҳам этилди. Бойсунга эса ёлчиб боролганим ҳам йўқ. Иккита нордай тоғам вафот этганида тонгда бориб, кечда шошиб қайтдим. Ҳа, яна бир йўлим тушганда жигаримга даво бўлар эканми, деб Омонхонага югурдим... Жўрабекни суриштирдим. Негадир суриштиришдан ҳам чўчидим. Бу шоир эса йўқлаб келишни ҳам билмайди...

Кузда Бойсундан кўнғироқ қилган оғайнилардан бири Жўрабекни “бериб қўйишганини” айтди. Касал бўлмасдан – ярим кунгина ётар-ётмасдан жон узибди. Музлаб қолдим. “Бу дунёнинг одами эмас эди, ўзи”, деб ўйладим ичим куйиб.

Жўрабек Рамазон 2014 йилнинг 1 октябрида вафот этди.

У ўттиз бирга кирган эди.

Раҳматли Қодир бахши ғайғайлаб айтгич эди: *Бу дунёси, дўстлар, каптархонадир – Бири қўниб, бири учиб борадир...*

Жўрабек ҳам учиб кетди.

Бизга қолдиргани эса шеърлар.

Ўқисанг, вужуду руҳингга титроқ соладиган шеърлар.

Азим СУҲОН

Зоминтоғда

Такали чўққида турибман чошгоҳ,
Тоғсоя бағрида ўйнар қийиқлар.
Қийқириб қўяди ногоҳ-банағоҳ
Тиниқ кўкда бургут – кўзи қийиқлар.

Шуълалар рақс тушар – куюқ арчазор –
Яшил ўрмонзорнинг ораларида.
Йилқилар уюри ўтлар беозор
Ўрикисой қири, дараларида.

Бир-бири билан баҳслашган янглиг
Какликлар ҳар ёнда тўлиб сайрашар.
Қайда бўлса агар бир кўнгли мунглиг,
Иймоним комилки, бунда яйрашар!

Урилиб-сурилиб тошлардан тошга,
Илк оёқлаган кўзичоқлардай,
Ёлдор қояларни тутиб қуёшга
Ўйноқлаб, шарқираб оқар Зоминсой.

Эй, ўзбекюртимнинг тило гўшаси –
Зоминтоғ, нақадар гўзалсан гўзал!
Мени қучиб олар илҳом париси
Сенинг қучогинга келганда ҳар гал!

2003 йил

Харитага қарасангиз, Самарқанд ва Фарғона орасида тизма тоғлар узалиб ётибди. Шимоли адоқсиз дашт... Худдики улкан уммонда тўлқинлар шу девор-тоғларга келиб урилиб, яна ортга қайтадигандек таассурот қолдиради. Замонлар оша шундай ҳам бўлган: буюк кўчишлар асноси Туркистон тоғи ёқасини кўтлаб туркий эллар макон тутган, асрлар бўйи бу ерда элибой тамаддуни гуллаб-яшнаган. Бугунги Зомин тумани мазкур табиий-географик ҳудуд ва тарихий-маданий масканининг бир бўлаги бўлиб, кўҳна дуру жавоҳирларни ўз бағрида асраб келмоқда. Гўзал табиати, шонли ўтмишини қўятулинг, ҳозир ҳам зоминликлар дилию тилида яшаётган сўз ва ибораларни айтмайсизми. “Зоминнинг тил қомуси” (Босим Тўйчибоев, Қозоқбой Қашқирли) китобини варақларкансиз, халқимиз шунчаки гапирганда ҳам қанчалик образли гапиришига қойил қоласиз. Элимизнинг тафаккури жилоларидан кўнглингиз яйрайди. Бу имлоларни сизга тўлиқ етказиш учун транскрипциядан фойдаланилган.

ЗОМИННИНГ кўркам сўзлари

АБҚАРА – Жануби-ғарб томон. **Абқараның шамалы турдыма, ҳава жавады** – Жануби-ғарб томондан шамол турса, ёмғир ёғади.

АЗАН АЛАГЭВГҮМ – озон олагавгум. Туннинг кун билан алмашиш олди, “субҳи козиб”.

АЙҚАРА – ойқоро. Чопоннинг бир ўнгирини бошга, иккинчисини оёқ томонга қилиб ётениб ётиш. **Иргаш чапанды айқара жавып жатыр** – Эргаш чопонни ойқора ётениб ётибди.

АЙТУВАЛЫ – ОЙТУВАЛИ. Атоқли, таниқли. **Ҳайат Шадман – Забындың айтувалы шайыры** – Ҳаёт Шодмон – Зоминнинг таниқли шоири.

АЛААВУЗ – олоовуз. 1. Қарашлар ҳар хиллиги, гапнинг бир жойдан чиқмаслиги ҳолати ифодаси. **Шуйтып алаавуз боп жүрәбәрсәк гөрәм бомаймыз** – Шунақа қилиб ола оғиз бўлиб юраверсак, ҳеч бало қилолмаймыз. 2. Ҳамиша кўпчиликка қарши гап айтадиган одам.

АЛАҒАЙЫМ – олоғойим. Беғам, бепарво. **Эр жаныварам таза алағайым экән** – Эриям жуда бепарво экан.

АЛАҒЗЫШ – олоғзиш. Ваҳима босиш, босинқираш. **Жаңыз жатма, алағзыйсан** – Ёлғиз ётма, босинқирайсан.

АЛАГЭВГҮМ – олагавгум. Куннинг тун билан алмашиш олди, талош палласи.

АТҚАМЫНЭР – отқаминар. Ҳурматли, эътиборли одам сифати. **Төрәбәк биздің атқамынәриміз** – Тўрабек бизнинг отгаминар (обрўли) одамимиз.

АШЛАҚ – ошлоқ. Дастурхон. **Бавам дастарқанды ашлақ дегічіді** – Бобом дастурхонни ошлоқ дегич эди.

АШЫЧ – ошич. Қозон. **Ашықты жувып қой** – Қозонни ювиб қўй.

БАЙҚОЗЫ – бойқўзи. Янги кийим кийган болага суюнчи

бериш одати. **Тағам маған байқозы бәрді** – Тоғам менга бойқўзи (суюнчи) берди.

БОЗАЛАМ – бўзоллом. 1. Кўкаламзор. 2. Бўз рангидаги, яъни қовжираётган майсазор.

БУРУМ – бурум. Муюлиш, бурилиш. **Ҳана бурумнан буруласыз** – Анови муюлишдан буриласиз.

БЭТКЭЙ – беткай. Қуёш нури тушадиган томон, жануб. **Үйді бәткәйгә сапты** – Уйни беткайга қурибди.

ГІДІК – гидик. Кучук, итнинг боласи.

ГҮПШ – гуппи. Ҳовлиқма, мақтанчоқ.

ГҮРДЭ – гурда.

Виждон, ор-номус. **Гүрдәсі бар адам бу ишти қымайды** – Виждони бор одам бу ишни қилмайди.

ДӘТТИ – датти. Жажжи, ёқимтой. **Дәттігәнә уларын барэкән, жарашыннар** – Жажжигина ўғилларинг бор экан, ярашинглар.

ДӨКӘЙ – дўкай. Бошлиқ, каттакон.

ЖАЛПАҚТИЛ – жолпоқтил. Халқ тили, қора тил, сўлашув тили. **Жашлар жалпақ тилди білмәйді** – Ёшлар ялпоқ тилни билмайди.

ЖАМАНТАЙ – жомонтой. Ўғил болаларни эркалаш учун ишлатиладиган сўз. **Жамантайымам кәттә боп қалды** – Ёмонтойим ҳам катта бўлиб қолди.

ЖАНА – жоно. Ёнбағир.

ЖАТЫБАТАР – жотиботор. 1. Кураш усулларидан бири.

Улуқ жатыбатырға уста – Улуғ ётиботарға уста. 2. Пичинг гап, қонқув, кесатиқ. **Турсунай таза жатыбатыр экан, бәрімізді авзыға қаратты** – Турсуной жуда пичингта уста экан, баримизни оғзига қаратди.

ЖУЛҚИНДЫ – жулқинди. Ҳар нарсаға аралашаверадиган, олдинга чиқишни яхши кўрадиған одам, суқматаёқ.

ЖӘРМІТӘ – жермита. 1. Чумолидан ҳам майда жонивор. 2. Ҳар нарсадан фойда чиқаришни ўйлайдиган майда одам. **Қочқар өлсін, жәрмитәгә оқшамай** – Қўчқор ўлсин, ерми-тага ўхшамай.

КӘМПРАВУЗ – кампировуз. Омбир.

КӨРКӘМСӨЗ – кўркамсўз. Бадий сўз, таъсирли сўз.

КӨРСАВДА – кўрсавдо. Сотганда арзон, олганда қиммат оладиган бозорбилмас одам сифати. **Жақшыбай барып турған көрсава** – Яхшибой бориб турған кўрсава одам.

КӨРТҮЙҮН – кўртуйун.

1. Ечиб бўлмайдиган тугун. **Жышты көртүйүн қып бәйләмә** – Игни ечилмайдиган қилиб бойлама. 2. Бажариб бўлмайдиган иш. **Сәнің ышың көртүйүн-гү!** – Сенинг ишинг битмайдиган-ку!

КӨСӘМСӨЗ – кўсамсўз.

Ўткир сўз, публицистик сўз.

МУҢНЫҚ – мунгниқ. Мунгли, зоминликлар аёл қариндошларни шу атама билан умумлаштиришади. **Қызларгул муңнықта, сән жігіт адам, қәбәр ап тур** – Қизларгул мунлуғда, сен йигит одам хабар олиб тур.

МҮРІК – мурик. 1. Буришган, кичик қовун. **Мүрік қавундьйам саттыңма?** – Мурик қовунни ҳам

ТАРТҚЫНДЫ – тортқинди. Ҳақи бўлмаған нарсани зўрлик билан эгаллаб олған одам.

ТӨРАҒАСЫ – эркак бошлиқ, раис.

ТӨРАЙЫМ – аёл бошлиқ, раиса.

ТУРАБАР – туробор. Қўтқарида улоқ марраға дангал ташланганда “ҳалол” маъносида айтиладиган хитоб. **Бәққул сабанға тәштәгәндә бәкәвул: “Турабар!” дәдә** – Бекқул марраға ташлаганда баковул: “Турабор!” деди.

ТҮТӘЛ – тутал. Қилиғи алмойи-жалмойи, сўзи пойинтар-сойинтар одам.

ТҮЙРІЛШ – туйрилиш. Ўйланиш, гумонсираш, ишонмаслик.

Түсі жақшыдан түйрilmә – Туси яхшидан туйрилма.

ТӘРСКӘЙ – терскай. 1. Қуёш нури тушмайдиган томон. **Тавдың тәрскәйдә ҳәліәм қар бар** – Тоғнинг терскайида ҳали ҳам қор бор. 2. Шимол.

УЧЧЫМ – уччим. Ёнғоқ ўйинида тикилган ёнғоқларни ураётган бола нидоси.

ҲҲҮТМӘК – уютмак. Қоқи тўзғоғи.

ҲӘРЖӘЙ – ҳаржайи. Ҳамма билан тил топиша оладиган одам сифати. **Өсәр ҳәржәйи жігіт экән** – Ўсар ҳаржойи йигит экан.

ЧАЙЫР – чойир. 1. Одамнинг жисмоний сифати. **Онңар чайыр жігіт** – Ўнғар чайир йигит. 2. Лишайник. **Ташты чайыр қаплаб жатыр** – Тошни чайир

сотдингми? 2. Кўримсиз, кичкина одам. **Қайнатасы таза мүргәкән** – Қайнотаси жуда кичкина, буришган экан.

САҚ – соқ. Огоҳ, ҳушёр.

САЛУВ – солув. Омад, бахт, меҳр, оқибат. **Баланың салувы жоқ** – Боланинг солуви (меҳри) йўқ.

СӨТӘК – сўтак. 1. Ичи ғовак поя. **Кўңбақардың сөтәгini жағыб жәр** – Кунгабоқарнинг поясини ёқиб юбор. 2. Бўйчан, лекин кўлидан иш келмайдиган ношуд ёшлар сифати. **Ҳйдәги сөтәкләрәм жанға тийдә** – Ҳйдаги сўтаклар ҳам жонга тегди. 3. Олий мактабга нопок йўллар билан ўқишга жойлашган йигит-қизлар номи. **Қувандығам сөтәк-тә, ә?** – Қувондиқ ҳам сўтак-да, а?

қоглаб ётибди.

ЧӘЧМӘН – чачман. Қилчи, сартарош.

ЭЗУВ – эзув. Лаб бурчаклари. **Қочқардың эзүви ағарып жүрi** – Қўчқорнинг лабининг бурчаклари оқариб юрибди.

ЭЛЫБАЙ – элибой. Чорвадор.

ЭМГӘК – эмгак. Меҳнат.

ЭРІКЛӘШ – эриклаш. Масхаралаш, эрмаклаш. **Тойчыға нимә болды, экәсини эрикләб жатыр?** – Тўйчига нима бўлди, акасини масхаралаяптти?

Фаррух ЖАББОРОВ
тайёрлади.

Толстойни таъсирлантирган китоблар

муаллифлари Россиянинг атоқли кишилари бўлиши керак эди. Михаил Ледерленинг ўзи ҳам қалам тебратар, болалар ёзувчиси эди. Петербургда нашриёт ва китоб дўкони очганди. Ноширлар биринчи бўлиб Лев Толстойга мурожаат қилади. Бироқ таклиф адибга маъқул тушмайди. У инглиз журналида чиққан мақола ҳақида гаптириб: “Бу рўйхат ҳеч нарсага ярамайди. Биринчидан, унда фақат муаллифлар кўрсатилган, қайси бири маҳсулдор экани айтилмаган, даражаси ҳам тенг эмас. Иккинчидан, танланаётган китоблар шахснинг ёши, маълумоти, феъл-атвори га қараб энг яхши бўлиши ҳам, бўлмаслиги ҳам мумкин. Умуман, бу масалада жиддий бош қотириб, бир хулосага келдим: 100 та энг яхши китобни қатъий белгилашнинг иложи йўқ”, дейди.

Толстой ноширларнинг илтимосини бошқача усулда бажаради. Ўзига ва ижодига таъсир қилган китоблар рўйхатини тузади. Ҳаётини бешта шартли босқичга бўлиб, ўша пайтда ўқиган энг яхши китобларини ёзиб чиқади. Китобларнинг таъсир даражасини ҳам кўрсатади: улкан, жуда катта ва катта. Бироқ адиб ёдига келган китобларнигина рўйхатга киритганини, яна бошқалари эсига тушиб қолса, уларни ҳам қўшишини таъкидлайди. Аммо тўлиқ нусха йўқолган, ана шу биринчи қўлёзмагина сақланган, холос. Қуйида ушбу рўйхат қисқартирилган ҳолда берилляпти:

Яхши ёзувчилар яхши ўқувчи ҳам бўлади. Улар нимани қачон ўқишни билади. Буюк ёзувчи Лев Толстой ҳам худди шундай хислат эгаси бўлган.

Лондонда чиқадиган “Pall Mall Budget” журналида 1891 йили британиялик олим Жон Лаббокнинг “100 буюк китоб” сарлавҳали мақоласи босилади. Бундан илҳомланган россиялик ноширлар – Маракуев ва Ледерле ҳам ўз ўқувчилари учун шу сингари мақола тайёрлашни ният қилади. Уларнинг режасига кўра, бундай тавсияларнинг

Болалик даври – ўн тўрт ёшгача ва шу атрофда

- ▶ “Минг бир кеча” эртаклари: “Қирқ қароқчи”, “Шаҳзода Қамаруззамон” – катта.
- ▶ Погорельский. “Қора хўроз” – катта.

Ушбу асар рус тилида ёзилган илк муаллифлик эртагидир. Ёзувчи уни тарбияланувчиси – бўлажак адиб Алексей Толстой учун қоғозга туширган.

- ▶ Рус халқ достонлари: “Добриня Никитич”, “Иля Муромец”, “Алёша Попович”, халқ эртаклари – катта.
- ▶ Пушкиннинг шеърлари: “Наполеон” – катта.

14 ёшдан 20 ёшгача

▶ Stern. “Sentimental Journey” (Лоренс Стерн. “Франция ва Италия бўйлаб ҳассос саёҳат”) – катта.
▶ Rousseau. “Confession”, “Emile” – улкан; “Nouvelle Héloïse” – катта. Француз файласуфи, ёзувчиси ва мутафаккири Жан-Жак Руссо (1712–1778)нинг “Иқрорнома”, “Эмил” ва “Янги Элоиза” асарлари.

▶ Пушкин. “Евгений Онегин” – катта.
▶ Шиллер. “Қароқчилар” – катта.
▶ Гогол. “Шинел”, “Иван Иванович, Иван Никифорович”, “Невский шоҳқўчаси” – катта. “Вий” – катта. “Ўлик жонлар” – катта.
▶ Тургенев. “Овчининг қайдлари” – катта.

▶ Диккенс. “Давид Коперфильд” – катта.
▶ Лермонтов. “Замонамиз қаҳрамони”, “Тамань” – катта.
▶ Прескотт. “Мексиканинг забт этилиши” – катта.

20 ёшдан 35 ёшгача

▶ Гёте. “Герман ва Доротея” – катта.
▶ Виктор Ҳюго. “Notre Dame de Paris” (“Париж ибодатхонаси”) – катта.
▶ Тютчевнинг шеърлари – катта. Фёдор Тютчев (1803–1873) – рус шоири, публицисти.

▶ Алексей Кольцовнинг шеърлари – катта. Алексей Кольцов (1809–1842) – рус шоири.
▶ “Одиссея” ва “Илиада” (русчага таржимаси) – катта.
▶ Фетнинг шеърлари – катта.

Афанасий Фет (1820–1892) – рус шоири, таржимони ва мемуарчиси.
▶ Афлотун. “Федон” ва “Зиёфат” (В. Кузен юнончадан французчага ўгирган нусхаси) – катта.

35 ёшдан 50 ёшгача

▶ “Илиада” ва “Одиссея” (юнон тилида) – катта.
▶ Халқ достонлари – катта.
▶ Виктор Ҳюго. “Misérables” (“Хўрланганлар”) – катта.
▶ Mrs Wood. Романлар – катта. Миссис Ҳенри Вуд ёки Эллен Вуд (1814–1887) – инглиз ади-

баси. Бир қатор детектив асарлар, романлар муаллифи.
▶ George Elliot. Романлар – катта. Жорж Элиот (1819–1880) – инглиз адибаси. Толстой унинг “Кескин Феликс Ҳолт” романини юқори баҳолаган.

50 ёшдан 63 ёшгача

▶ Henry George. “Progress and Poverty” (“Тараққиёт ва қашшоқлик”) – катта. Ҳенри Жорж (1839–1897) – инглиз сиёсатчиси ва иқтисодчиси.
▶ Pascal. “Pensées” (“Фикрлар”) – катта. Блез Паскал (1623–1662) – француз математики, физиги, адабиётчиси ва файласуфи. Француз адабиётининг мумтоз вакили, математик таҳлил ва

эҳтимоллар назариясининг асосчиларидан бири, гидростатиканинг асосий қонуни муаллифи.
▶ Эпиктет асарлари – катта. Эпиктет (50-138) – қадимги юнон файласуфи.
▶ Конфуций ва Менций асарлари – катта. Конфуций (милоддан олдинги 551–479) ва Менций (милоддан

олдинги 372-289) – қадимги хитой файласуфлари.
▶ Лао Цзи асарлари Julien таржимасида – катта. Хитой файласуфи Лао Цзининг “Дао де цзин” (ёки “Тао те кинг”) китобининг француз тилига таржимаси назарда тутиляпти. Уни атоқли француз шарқшуноси Станислас Жулиен (1797–1873) ўгирган.

Ориф ТОЛИБ
тайёрлади.

Йўқдир муҳаббатдан буюкроқ қудрат

Ўзбек

Ўзим, фақат ўзим бўлай, деган бошқа,
Дўстлар билан бағрим тўлсин, дейди ўзбек.
Қирқ майизни битта ўзи еган бошқа,
Бир майизни қирққа бўлиб ейди ўзбек!

Олис жойда қайғу бўлса, гамга ботиб
Етти ётнинг ташвишин ҳам ютган бу халқ,
Уруш деган балоларнинг жабрин тотиб,
Бу кун фақат Тинчлик йўлин тутган бу халқ!

Қор ёгса гар бирор зиён етмасин деб,
Аввал қўшни эшик тагин қураб ўзбек.
Ёмонга ҳам ёмонликни билмайди эп,
Яхши деган сўзни яхши қўраб ўзбек!

Ризқим бутун бўлсин, дея бугдой сочган,
Дала-даштнинг тилин уққан деҳқон эл бу.
Ҳалол меҳнат билан бахтга қучоқ очган,
Имони соғ, ажаб кўнгли султон эл бу.

Ўз-ўзингдан қўпайгин, деб тилар камол,
Бир дастурхон атрофига бўлсалар жам.
Бола туғиш оналарга келмас малол,
Саодатдир ўзбек бўлиб туғилмоқ ҳам.

Мен ёлчитиб мақтолмасман уни, афсус,
Баландпарвоз ташбеҳларга йўқлигим бор.
Таърифига изламайман фалакдан сўз,
Ахир, ўзбек замин каби мўмин, хоксор...

У мен учун меҳроб каби пок-муқаддас,
Шаънига доғ туширмоқдан тилни тийинг.
Ўзбек бўлиб туғилиш-ку мушкул эмас,
Лек чин ўзбек бўлиб яшаш жуда қийин!

Зоҳиджон ОЛОВ

1986 йили туғилган.
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университетининг
халқаро журналистика
факультетини тамомлаган.
“Оламвор орзулар”,
“Севаман” номли китоблари
чоп этилган.
Зомин семинари
иштирокчиси.

Ўшал кунлар

Бир пайтлар ул қизни севар эдим, биламан,
Орзу билан руҳимни безар эдим, биламан,
Сойлар оқди сойига, айро тушди йўлимиз,
Бугун ўшал кунларни эслаганда куламан.

Қалбга тугиб вафони, ишқ сеҳридан куйлардим,
Тунлар бедор ҳисларим юлдузларга сўйлардим,
Бола эдим-да, ажаб, севги бор деб ўйлардим,
Бугун ўшал кунларни эслаганда куламан.

Кўзларимга чўғ бўлиб кўринарди ёр уйи,
Сухбатлашсак бир оғиз, шод юрардим кун бўйи.
Бузаман, деб дод солдим... менсиз ўтди лек тўйи,
Бугун ўшал кунларни эслаганда куламан.

Осон тутманглар, ахир, ҳушим олган ўғрига,
Ота қошин керганда, ишқ сизарми кўнглига?!
Майли, исмимни қўйса қўйибди-да ўғлига,
Бугун ўшал кунларни эслаганда куламан.

Мени ҳам бедил деманг жимгина юришимдан,
Ёр изларин изларман ҳамон ёзу қишимдан.
Бошқа маҳал хомушман, йиғларман ич-ичимдан,
Фақат ўшал кунларни эслаганда куламан.

Фақат ўшал кунларни эслаганда куламан...

Юрагимда бир қиз яшайди

Ишонмайман еру кўкка ҳам,
Чиройидан кўнглим яшнайди.
Бундай гулни кўрмаган олам,
Юрагимда бир қиз яшайди.

Кулсам кулар, куюди куйсам,
Кўнглим олар қовоғим уйсам,
Унутилар армон, гам-гуссам,
Юрагимда бир қиз яшайди.

Хато топмас иншоларимдан,
Танир ҳатто имлоларимдан,
Тушунади имоларимдан,
Юрагимда бир қиз яшайди.

Ишқин сотиб, бор-будим талаб,
Зебу зарлар қилмайди талаб,
Қалбга меҳр чўғларин қалаб,
Юрагимда бир қиз яшайди.

Унда ўю хаёлим доим,
Кеча-кундуз тинмас нидойим –
Юрагимни асра, худойим,
Юрагимда бир қиз яшайди.

Маъсума умид

Нигоҳлари йўллар бир сирли пайғом,
Тилининг учидан томар асали.
Бу кўзлар дийдорга тўймаган тамом,
Бу лаблар бўса не – тўймаган ҳали.

Бир маъсума умид мўлтирар мубҳам,
Биллур каби зилол нигоҳларида.
Тонгги шабнам мисол кулса, куйса ҳам,
Ёи силқиб туради қароқларида.

Тун ёришиб кетар жилмайса, аммо
Эрий бошлар ҳатто абадий музлар.
Унинг тирногича эмасдур зебо
Дунёдаги барча чиройли қизлар.

У ўз ҳусни билан мақтанмас фақат,
Бор унда на кибор, на такаббурлик.
У Худо яратган энг гўзал хилқат,
Асл баҳосини топмаган ҳурлик!

Муҳаббатдан кучли ҳис йўқ, инчунун,
Йўқдир муҳаббатдан буюкроқ қудрат.
У шундай нафиски, севмоғим учун
Камлик қилар ҳатто ўша муҳаббат.

“Хикмат излаганга ҳикматдир дунё”

Лайло ШАРИПОВА,
филология фанлари
номзоди

1968 йили туғилган.
Бухоро давлат педагогика
институтининг (ҳозирги
БухДУ) ўзбек тили ва
адабиёти ҳамда чет тиллар
факультетининг ўзбек тили
ва адабиёти бўлимини
тамомлаган.
“Оқ армонлар”, “Қисмат
сурати”, “Шодлик соҳили”,
“Бу шундай дунёки...”,
“Онамга тортиқ” шеърининг
тўпламлари, “XX асрнинг
70–80-йиллари ўзбек
шеърлигида фольклоризм”
монографияси муаллифи.

Садриддин Салим Бухорий ижодида сўз нон каби, жон
каби эҳтиром этилади. Шоир сўзни қанотга, Фирқук отга,
саботга, ҳаётга менгзаиди:

*Сўз қанотга айланди,
Кўкни қучмоқда қўшиқ.
Сўз саботга айланди,
Малаклар унга ошиқ¹.*

Ижодкор шоирликни ўта улуғ, ўта масъулиятли тақдир деб
билди ва бунга бутун умри, ижоди давомида амал қилиб яшади.
Садриддин Салим Бухорий “гулларнинг шеърлари ҳидида”,
“Дарахтнинг гуллаган қўли – унинг шеъри” эканини кўргач “шеър
ёзмай қўйганини” айтади ва “қалами гулламаса, шеърят йўли
ўзи учун берк”лигини англайди. Шоир шеърят баҳориди “Ёғоч
тугул нафас гуллайди”, “Юрак гулга айланиб”, “Ҳатто кўкракқафас
гуллайди”, деб ҳисоблайди. Бу сатрлар “кўкракқафас” сўзини
ўйлашга мажбур қилади. Қушдек потирлаб турган, мудом
озодлик истайдиган юракни – қудратли инсоннинг улуғ аъзосини
сақлаб тургани, унга Яратган қобирғаларни панжара қилиб
қўйгани туфайли кўкрак қафаси дейилса, ажаб эмас. Шоирнинг
маҳоратини кўрингки, шеърят баҳори кўкрак қафасини ҳам
гуллатишига ишонади ва бунга шеърхонни ҳам ишонтиради.
Шоир “майсазор, майса – ернинг қўшиғи” деб билади. Ернинг
қўшиғи олдида ўз шеърининг қуруқ гап бўлиб қолишини айтиш
билан шарқона камтарлик қилади, айна дамда, улуғ ҳақиқатни
ҳам ифода этади. Хулоса янада гўзал, фалсафий:

*Ўзбекистон, о, буюк шоир,
Қуруқ ерда шеърлар ундирди.
Шеър ёзма, деб гуллаган кўнглим
Қўлларимни охир кўндирди.*

¹ Садриддин Салим Бухорий. Ҳикматдир дунё. – Тошкент: Фағур Ғулум номидаги нашриёт-матбаа
ижодий уйи, 2011. – Б. 133. Бошқа мисоллар ҳам шу китобдан келтирилган.

Садриддин Салим Бухорий шеърляти ўзига хос. Ундаги оҳанг, тафаккур тарзи халқона. Шоир ҳар бир сатрини табиатнинг инжа, кўзқувнар ҳодисаларидан олиб, уни ўз дунёсига хос фалсафий теранлик билан безайди ва эзгулик нурларига тўйинтириб, шеърхон кайфиятига кўтаринкилик бахш этади. Гоҳида эса табиат кўмагида инсонга ўғит беради, ундаги виждонни уйғотади. Шоир наздида “дарахтнинг қўллари бисёр, панжалари очик, беозор”. Шоир инсонга хос нуқсон ҳақида сўзласа, ўзи мисолида айтади. Бу шоир услубига хос жиҳатлардан биридир:

*Дарахт, бир-ку бизларнинг замин,
Осмонимиз бир-ку, не сабаб
Бунча сахий сенинг қўлларинг,
Уяламан қўлимга қараб...*

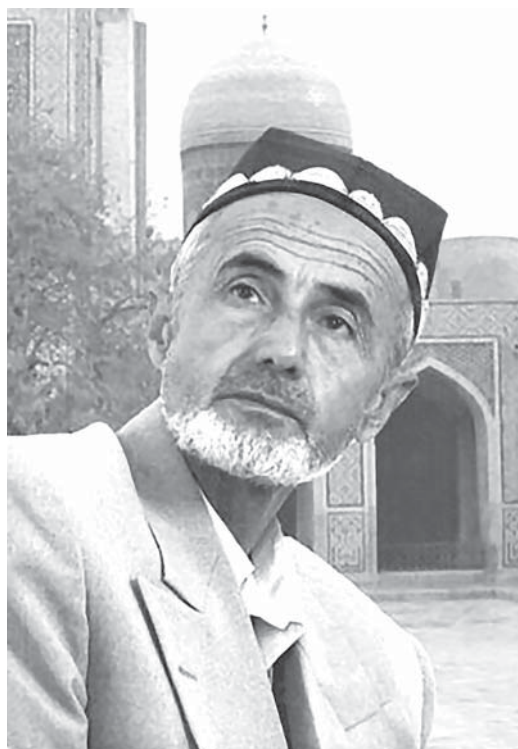
Шоир биз учун оддий туюлган ҳолатдан кутилмаган, бетакрор ва гўзал хулоса ясайдики, бу Садриддин Салим Бухорий шеърлятига хос услубнинг ўзига хослигидир. Унинг “Баҳор”, “Сомоний мақбараси ёнидаги дарахт”, “Ер қаъридан чиққан гиёҳ – хат”, “Во ажабки мен билан бирга...”, “Гарчи тили бошқа-бошқадир” каби шеърлари фикримизга мисолдир. Жуда содда туюладиган саккиз қаторли шеърини ўқинг:

*Ялангоч новдаларга
Чумчуқлар қўниб олди.
Гўё улар япроққа
Бирдан айланиб қолди.
Қиқир-қиқир барглардек
Маст бўлишди кулгидан.
Улар кекса дарахтни
Уйғотмоқчи уйқудан.*

Шоир ижодида дарахт образи алоҳида ўрин тутди. У тут, олма каби ўзбекзамин дарахтларини жонлантиради. Кузда барглари сарғайган олма дарахтига “сингилгинам” дея мурожаат қилади. Шоир наздида, олма дарахтининг қиш сабаб “титрагайдир қалблари”, у “йиғламаслиги, бардош қилиши лозим”:

*Дунё ўзи қизик, сингилжон,
Кимки қишга чидаса агар,
Баҳор гулга бурқар бегумон
Ва бахт яна ташлайди назар.*

Шоир “Томирларда кезаркан кураш, Яна гулга тўлгай кучоқлар” дея кўтаринки руҳда шеърни якунлайди. Садриддин Салим Бухорий ҳаётда ҳам, ижодда ҳам инсонларга далда бўлувчи дилкаш шоир эди, шеърлятидаги кўтаринкилик ҳам унинг услубига хос жиҳатлардан бири

сифатида кўзга ташланади. Ўқувчи бундай шеърлардан маънавий озуқа, руҳий қувват олади. Аслида, чин шеърлятга хос асосий фазилат ҳам шу.

Шоирнинг “Тароқдай минг тил билан”, “Бибимга”, “Бир қарасам сепкилинг”, “Кўзмунчоқдай холинг бор”, “Сочингга илашган менинг нигоҳим”, “Эски Бухоро халқ қўшиғи” каби шеърлари халқона ташбеҳларга бойлиги, халқона оҳанглардан тўйинганлиги билан ажралиб туради:

*Кўпригингдан бир қуни
Тугмача топиб олдим.
Тугмача кўзликкинам,
Мен сени севиб қолдим.*

Садриддин Салим Бухорий шеърляти фольклордан озиқланган гўзал, бетакрор шеърлят. Фикримизни шоир яратган адабий мақоллар кўмагида далилласак. Афоризм эмас, атайин адабий мақол деб айтдик. “Афоризм” юнонча сўз бўлиб, “таъриф, ихчам ифода” дегани. “Афоризм – муаллифи маълум бўлган, ихчам шаклда ва таъсирли ифода этилган умумлашма фикр”².

² Куронов Д., Мамажонов З., Шералиева М. Адабиётшунослик лугати. – Тошкент: Академнашр, 2010. – Б. 41.

Луғатда таърифдан сўнг мисол сифатида Абдулла Қаҳҳорнинг “Адабиёт атомдан кучли, лекин унинг кучини ўтин ёришга сарф қилиш керак эмас”, деган фикри келтирилган. Бундан кўринадики, хоҳ илмий, хоҳ бадиий асар бағридаги пурҳикмат, ихчам шаклдаги, муаллифи аниқ бўлган фикрлар афоризм ҳисобланади. Бу назарий хулосага эътирозимиз йўқ. Аммо бадиий асар таркибида учрайдиган, халқ мақоли сингари пурҳикмат ифодага эга, ихчам шаклдаги гўзал фикрлардан иборат содда ёки қўшма гапни афоризм дейишдан кўра адабий мақол деб айтиш маъқул, бизнингча. Адабий мақоллар “Қутадғу билиг”дан то ҳозиргача яратилган бадиий асарларимиз бағрида яшаб келмоқда. Чунончи, “Маҳбуб ул-қулуб”даги “Вафосизда ҳаё йўқ, Ҳаёсизда вафо йўқ” тарзидаги жумлаларни эслаш кифоя. Умрини эл-юрт хизматига бағишлаган устоз шоир Садриддин Салим Бухорий шеъриятида кўплаб адабий мақоллар учрайди. Улар ичида оммалашиб кетгани – “Ҳикмат излаганга ҳикматдир дунё” мисраси адабий мақолнинг гўзал намунаси:

*Иллат излаганга иллатдур дунё,
Гурбат излаганга гурбатдур дунё,
Ким нени изласа топгай бегумон,
Ҳикмат излаганга ҳикматдир дунё.*

Бадиий асарда келган мисра ёки жумла айри олинганда ҳам халқ мақоли билан беллаша олса, адабий мақол деб айтиш тўғри бўлади. Шу тахлит Садриддин Салим Бухорий шеъриятида учрайдиган адабий мақолларнинг айримларини келтирсак: “Гар жам бўлсанг, ҳамма олам жамдур”, “Ҳар асрнинг ўз дуоси бор, Ҳар асрнинг ўз дуоғўйи”, “Дам ғанимат – бу дам сўнгги дам балки”, “Танпарварнинг тани қуртга қут бўлади”, “Ҳалол лўқма дилни турзиё айлар”, “Кўзи очнинг қорни тўймас”, “Кир излама дунёдан – дунёда кир бисёрдир”, “Ёрилажак сабрсиз ҳар бош”, “Фаросат бўлмаса, сўз ҳайф кетгай”, “Дур оз-у, хору хас кўтдир дунёда”, “Шукр этсанг, шакар келгай”, “Бунёдкорлик этган онинг тирикдур”, “Бахт ҳамиша мард билан тирик”, “Сенга ёмон нарса ўзгага ўнгдир”... Садриддин Салим Бухорий ижодида адабий мақоллар талайгина. Бу ҳол шоир тафаккур миқёсининг беқийёслиги, ҳамиша халқ ичида юргани, халққа ҳамнафас бўлгани билан изоҳланади.

“Бинокорнинг юзи бинода қолгай”. Шу бир мисра таҳлили билан нега бу сатрларни адабий мақол деб билганимизни изоҳласак. Ҳақиқатда, бино – бинокорнинг юзи, у бинокорнинг кимлигини англаиб туради. “Бинокор” бу ўринда кўп маъноли сўз. Сатрдан англашиладиган моҳиятни истаган соҳага татбиқ этиш мумкин. Масалан, ота-она ҳам бинокор: фарзанд уларнинг юзи.

Ҳар бир соҳанинг раҳбари – бинокор. У бошчилигида бино бўлган ишлар, аввало, унинг юзи. Кўринадики, сатр мақол талабига ҳар жиҳатдан жавоб беради. Садриддин Салим Бухорий яратган адабий мақоллар халқ мақолларидан, ҳадиси шарифдан, шоирнинг ҳаётий тажрибалари ва тафаккур кучидан озиқлангани сабабли тез ёдда қолади, ақлни ҳам, кўнгилини ҳам таъсирлантиради. Улар нафақат фалсафийлиги, балки дилтортар оҳанги билан ҳам руҳиятимизга яқиндир.

Садриддин Салим Бухорий шеърияти ҳақида бир чимдим мулоҳазаларимизни билдирдик. У киши некбин инсон, эзгуликни куйлаган, умрини эзгулик хизматига сарфлаган чин шоир эдилар. Чин шоирлар эса ўлим билмайди. Иккинчи умрида шоир ёш авлод камоли йўлида илму амали билан ибрат, шеърияти билан ўғитга айланиб, юрт баҳоридан шодланиб, ўзи айтганидек, “илдизлар баҳорини кўриб ётибди”.

Кўшнни

Ҳикоя

Квартирага эртароқ келдим. Хонага кириб, пальто, сўнг костюм-шим, бўйинбоғимни ечдим-да, уй кийимларимни кийиб, ошхонага ўтдим. Газга товани қўйиб, ёғни қиздириб, тухум пиширишга тараддудланиб тургандим, эшик тақиллади. Бориб очдим. Бир аёл. Эгнидаги гул-гул кўйлаги бада-нига алланечук ёпишиб турибди. Усти жикқа ҳўл. Юзидаги қатор-қатор ажин бўйнигача чўзилган. Рўмолнинг остидан кўринган сочлари пахтани эслатиб юборади. Қуёшда кўп юрганидан бўлса керак, бошидаги рўмол оқаринқираган. Кўллари нозик ва озғин. Юзи чўзинчоқ. Ияклари бўртиб чиққан. Қулоғида катта зирак осилиб турибди. Кўзлари бироз чўккан. Бугдойранг. Қиррабурун. Лаблари қуруқшаган... Эшикни кенгроқ очиб, салом бердим ҳайратимни яширишга уриниб.

– Безовта қилдим, узр, оға, – деди у ҳам салом бераркан, кўзларини мендан олиб қочиб.

– Йўқ, йўқ. Нега, марҳамат, кириб! – дедим (охирги сўзим: “кириб” деганимдан ўзим хижолат тортдим). – Нима хизмат?

– Анови хонага кўчиб келган янги кўшнингизман, – деди у, биз турган ердан бир неча эшик нарироқдаги кенг очиб қўйилган, оққа бўялган темир эшикка имо қилиб. – Ошхонадан сув тортмай қолди. Уриндим, лекин бўлмади. Сантехник чақирай десам... – дея хижолатомуз оёғининг учи билан ер чизди.

Мен аёлга тикилиб қарадим. Чамаси, у ердан бир ярим метр баландроқ эди.

– Албатта, албатта! – дедим шошиб. Сўнг “мен ҳозир” дегандек, ошхона томон юрдим ва газни ўчириб, эшикни қулфлаб, аёл билан унинг хонадонига юрдик. Ичкарига ундан сўнг кирдим. Бир қарашда билганим: бир хонали квартира, ошхона билан ваннаси бор – улар ёнма-ён, хожатхона ваннахонанинг ичида. Бир-икки қадам ичкари босишим ҳамано иссиқ, димиққан ҳаво билан ғалати ҳид димоғимга урилди: жуда ўтқир ва кўнгилни кўтарар даражада – балчиқ ҳиди!

Шоҳрух САИДОВ

1991 йили туғилган.
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг халқаро журналистика факультетини тамомлаган.

Тоза ҳаво деярли йўқ. Ошхонага етгач, билдимки, оёқ ости жуда расво, ивирсиб ётибди. Бироқ мен ҳеч нарсага эътибор бермай ишга киришдим. Хайрият, тиқилиб қолган алланималарни уй соҳибаси берган сим билан қувурдан тезда олиб ташладим. Ошхонадаги раковина атрофи чиқиндилар билан тўлди. Оёқ ости ҳалиям расвою радди...

– Мана, бўлди! – қаддимни ростлаб, аёлга қараб жилмайдим.

– Ай-й, бу ортиқча бош оғриғи бўлди-да, – аёл шошиб қолди. – Сизга катта раҳмат! – “раҳмат”ни у шундай самимият билан айтдики, эгим жимирлаб, жарангдор овози қулоғимни ширин қитиқлади.

– Арзимаиди-е! – дедим-да, қўлларимни ювиш учун ваннахонага кирдим. Қўлимни наридан-бери чайган бўлиб “Бошқа хизмат бўлмаса, менга рухсат”, дея кетишга чоғлангандим, аёл бир пиёла чойга таклиф қилди. Олдинига, рости, иккиландим, аниқроғи, ҳайратим ошди. Ҳар ҳолда, бегона аёл, мен – кап-катта эркак, ҳайҳотдай уй, иккимиз ёлғиз чақчақлашиб ўтирсак тўғри бўлмас. Уй соҳибаси ҳам буни англади чоғи, бироз тек турди-да, кейин дадиллашиб, гўё аҳд қилгандек таклифидан воз кечмади. Гарчи бу қутилмаган таклиф бўлса-да, сезардимки, ўзим ҳам ич-ичимдан бу аёл билан гурунглашишга рози бўлиб тургандим. Шунинг учун ичимда “Охири бахайр бўлсин-да”, дея таклифга майл билдирдим. Яккаю ягона хонага кира туриб оёғимдаги шиппагимни ечишга чоғлангандим, соҳиба бунга рухсат бермади. Хонага киргач, ён-атрофга кўз қиримни ташладим: бир хонали квартира бўлса ҳам, жуда кенг экан – зални эсла-

тади. Аммо бу ерни шинам деб бўлмасди. Гилам ҳам йўқ. Полнинг ўзи. Фақат у-бу ерга қоп ёриб солинган, холос. Қарама-қарши қилиб жойлаштирилган иккита каравот. Нариги бурчақдаги каравотнинг устига саноқли кўрпа, кўрпача ва ёстик йиғиб, устига аёл ташланган. Деворнинг ҳар-ҳар жойида чивин-пашшалардан қолган доғлар бор. Лампочкали кабель шифтдан осилиб, сал қийшайиброқ қараб турибди. Аёл лампочкани қўли билан бураб ўчириш учун ўзига қулай қилиб, бўйига мослаб олган бўлса керак. Хона ўртасида икки кишилиқ стол-стул.

Хотин қўли билан стулни кўрсатиб, ўзи ошхона томон юрди. Мен дафъатан чиқарилган ҳукмга бўйсунувчи “маҳбус”дек кўрсатилган жойга бориб чўк тушдим. Тахтадан ясалган курси жудаям нозик экан, ўтиришим билан оғриниб фижирлади. Ортиқча ҳаракат қилинса, тамом – ундан ажраб қолиш мумкин. Шунинг учун омонатгина, оғирлигимни оёқларимга ташлаб ўтиришга уриндим. Стулга жойлашиб, яна хонага назар ташларканман, атрофим тоза ва озода эканлигига амин бўлгандим.

– Сиз нима иш қиласиз? – ошхона томондан хотиннинг овози келди.

– Археологман!

Нимадир деб қулди хотин. Мен унинг қулганини эшитдим, холос. “О, зўр-ку!” деган бўлса керак.

Сўнг яна хонадаги ҳар бир деталга син солиб қарашни бошладим. Киргандаёқ деворда осилган суратга эътибор бермаган эканман, ҳозир ўша томонга ўгирилиб, суратни томоша қилдим: унда узун, қора сочини битта қилиб, елкасидан ташлаб олган ёш келинчак асосий планди кўринадди, унинг кифтидан тутган, қалин мўйловли киши – эркакнинг жингалак, дағал сочи елкасига тушиб турибди, сочу мўйлови ўзига хўп ярашган; аёл атлас кўйлақда; эркак ёқали плаш кийган; икковининг ҳам лабларида табассум; уларнинг ўртасида думалоқ юз, қўнғир сочи, чамаси, уч ёшлардаги қизалоқ – атлас кўйлақчада – майин, ширин жилмайиб, момик, дўмбоқ қўлчаларини менга томон қоқиб турибди.

– Археологман денг! – аёлнинг овози кузатувларимга нуқта қўйди.

– Шундай-шундай, – дедим шошиб.

– Мен эса Қўйлиқ бозорида газсув сотаман, аравачада.

– Газсув?! – ҳайратланиб, овоз келган томонга қарадим, у кўринмади.

– Тирикчилик, оға, – деди у. Шунда сездимки, хотин мен ўтирган стул олдида деярли келиб

қолган эди. Қўлида темир чойнак ва четлари учган жуфт пиёла. Газ устида кўп турганидан бўлса керак, чойнак қорайган. Аёл қўлидагиларни стол устига қўйди ва менга қарама-қарши стулга чўкди...

– Бу хонада ёш йигитлар турар эди, – дея у узатган пиёлани олдим.

– Ҳмм. Бўлса бордир, – деди у бепарво. Кейин: – Очиғи, бу жойни топгунча бўларимча бўлдим, – дея табассум қилди. – Бу ердан мактабга яқин экан. Ўғлим мактабни тугатсин, бошқа квартира қидираман. Бу йил саккизи тамомлайди у.

Мен унинг гагидан лол эдим. Ҳайратим юзимга тепди, чоғи, аёл табассум билан бошини сарак-сарак қилиб қўйди-да:

– Кўп қарига ўхшатганмидингиз, а? – деди (аммо ҳали ҳам кулиб турарди).

– Ҳа, йўғ-э, – жилмайишга уриндим, – фақат, сиз...

– Яқинда қирқ иккига тўламан.

– Лекин... Очиғи... – каловланиб қолдим нима деяримни билмай.

У менга шунақа дегандек елка қисди. Кейин жуда ҳориб қолгандек, бошини бироз эгди ва пешонасини тириштирди.

– Уйдан чиқиб кетганимга кўп бўлди, – аёл кўкрагини тўлдириб нафас олиб чиқарди. Кейин аллақандай ачинарли тумшайиб олди. – Турмушим ҳам бузилган, – у кўзларини ерга тикди. – Хўжайин яна хотин олгиси келиб қолди. Олди ҳам. Шунда мен ота уйимга қайтдим... – деб чойнакка қаттиқ тикилди.

Негадир мен тим тортдим. Йўқ, йўқ, эри билан ажрашгани учун эмас. Шунчаки... Лекин унга ич-ичимдан таскин беришни истардим ҳам. Аммо тилимга бирор-бир арзигулик сўз келмаётган эди. Нима қилишни билмай, тимирскиландим. Сўнг хаёлимга келган ўй тилимга-да кўчди:

– Демак, ўғлингиз мактабда ўқир экан-да?

– Ҳа, ҳализамон келади ўзиям, – дея бошини кўтариб менга қаради. Мен унинг ҳориб, киртайиб қолган кўзларини кўрдим. Кўз қорачиқлари негадир оқарган, ҳам қизаринқираган эди. – Қизим ҳам бор. У қишлоқда.

– Қизингиз... – деб елка оша девордаги суратга бир қараб олдим.

– Турмушга чиққан у, – аёл ҳам ўша расмга термилди. – Эгизак набираларим ҳам бор.

Ҳасан-Ҳусан!

– Жуда бахтли экансиз.

– Бўлмасам-чи! Жудаям бахтлиман! – дея

чойнакни кўтариб, пиёламга чой қўйди. “Раҳмат” дегандай бош ирғадим. Сўнг иккимиз ҳам жим қолдик. Гўё энди гурунглашгани бошқа гап қолмагандек. Бирдан кетиш керак деган фикр миямга урилди. Аммо аёл фикримни кўзимдан уққандек сўзлай бошлади (ҳарқалай, кетишимни истамаётганди):

– Қизимни, набираларимни соғинаман, – у пиёла четини қўли билан силади, – онамниям кўрмаганимга йиллар бўткетди. Қизим билан-ку телефонлашиб тураман. Аммо онам... – аёл стулни орқага суриб, ўрnidан турди ва ваннахона томон чайқалиб юриб кетди. Сездимки, унинг кўзлари ёшланган эди. Ваннахонадан хотиржам чиқиб келиб, яна жойига ўтирди. Кўзларининг ичи ҳали ҳам қонталаш. Яноқлари ҳам бироз қизарган. Лекин у бу одатий ҳолдек, гапнинг келган жойидан давом эта бошлади. Мен унинг жарангдор овози ҳам юзи каби хира тортиб қолганини сездим.

– Эрим билан ажрашганимдан кейин акаларим менга қарамай қўйди, – деди у. Елкалари кўтарилиб тушди. – Лекин уларни айблаш йўқ. Биладан, ҳар кимнинг ўз ташвиши бор, – у маъюс жилмайди. – Қизимни турмушга узатгач, ўғлимни олиб ризқимни ўзинг бер, деб шу ерларга келдим. Ўғлим ўқимишли одам бўлиши керак-да... Биладан, биладан. Унинг ақли киряпти. Баъзан манам сиз билан бозорга чиқсам, кўпроқ пул топсак бўлмайдими, дейди. Қўймайман. Агар хўп десам, ўзингиз айтинг, нима бўлади?! Калласи бузилади. Пулга қизиқиб кетмайдими? Кетади! Шунга қаршиман-да... – гагини тўхтатиб, тек қотди. Сўнг тўсатдан шеър ўқиди. Ёддан:

– Бу гаглар бор эди Марксдан аввал,
Яъни, қорни очу ва қорни тўқлар.

Майли, юмшатайин ташбеҳни сал-пал,
Имкони борлару имкони йўқлар...

– Шоир мен учун ёзгандек шу шеърни... – деди у синиқ табассум билан. – Буни ким ёзган, биласизми? – кўзларини қисиб синовчан тикилди, кейин елка қисганимни кўриб, ўзи жавоб берди: – Абдулла Орипов. Герой шоир! “Имкон” деган шеъри. Сиқилсам, ўқийман, – Аёл пиёлани лабига олиб бориб чой симирди. – Қандайдир таскин беради одамга. Бу кунлар ҳам ўтар-да, дейман.

– Ўтмай қаерга ҳам борарди?! – дея унга синчковроқ разм солдим: у ҳамон ўйчан кўзини пиёлага тикиб турарди. Билдимки, шу дамда кимлардир ҳақида чуқур ўйга берилган эди. – Мен ҳам адабиётга қизиқаман, ақини сўрасангиз. Ҳатто бир нималар қоралаб юраман.

Шунда унинг менга қия қараб, қошини кўтариб қўйганини кўрдим. Кейин жўнгина қараб:

– Лекин ҳозирги шеърнинг авторини билмадингиз! – деди ҳафсаласи пир бўлгандек.

– Бир шеърни билмаслик, бу адабиётга қизиқмаслик дегани эмас-ку, тўғрими? Қолаверса, мен назмгамас, насрга қизиқаман.

У кинояли кулиб қўйди-да, ҳали ҳам ўша ўйчанлиги билан бош ирғади:

– Бу ҳам тўғри. Ҳикоячимисиз ё роман ёзасизми?!

– Ҳа, йўғ-а, мен археологман. Шунчаки, ўзимча қоғоз қоралайман баъзан... Лекин шеър ҳам ўқиб тураман. Аммо сиз ўқиган бу шеърга негадир дуч келмабман.

– Бу янги шеъри шоирнинг, ўзимам яқинда топиб ёд олдим. Ёқди-да, ёқди...

– Гап шунда-да, – дедим.

– Ўзи сизга айтсам, педагогман, – деди аёл. – Адабиётдан мактабда дарс берганман. Эй, бунга анча бўлди. Қишлоқда шундай эдик, – у янада шошиб гапирарди, гўё тўхтаса гапини унутиб қўядигандек. – Тўртта акам бор. Бари бир столнинг эгаси. Оилада ҳаммамиз олий маълумотли бўлганмиз-да! Акаларим мени яхши кўришарди. Еру кўкка ишонишмасди мени...

– Қандай яхши!

– Ҳа, шундай, – назаримда, унинг овозида йиғи бор эди. У оила мавзусидан яна адабиётга қайтди. – Адабиётнинг бағри кенг. Билсангиз, у ҳаммага қучоқ очади. Фақат унга хиёнат қилмасангиз бас... Хиёнатчини хушламайди-да. Суйиш керак.

– Мен ҳаваскорман. Адабиётнинг ичига шўнгиш ниятима йўқ, – дедим бироз зарда қилиб. – Агар шундай қилсам, танлаган касбим-чи?! Унга ҳам хиёнат қилган бўламан, манимча...

У кулди. Гўё унинг чехрасидаги кулгичлари беркиниб турганди-ю, дафъатан ҳозир юзага қалқиб чиқмоқда эди. Мен аёлга жуда қаттиқ тикилиб қолган эканман. У бироз хижолат бўлаётганини сездим. Кейин кўзимни ундан олиб, шифтга қарадим ва чакки ўтиб, сарғимтур тус олганини кўрдим. Бу орада хотин қўлларини столга тираб ўрнидан секин турди-да, симли каравот қошига етиб, унинг остидаги ола сумкани ўнг қўли билан тортиб олди. Очди. Сумкадан нимадир излашга тушди. Қидирган нарсасини топиб олган боладек яйраб-яшнаб кетди. Кейин шахдам қадам босиб, олдимга келди.

– Сизга мендан совға! – дея муқовасидан гулчамбар таққан қиз жилмайиб қараб турган китобни узатди. Китобни олдим: “Шукур Холмирзаев, Ўн саккизга кирмаган ким бор”.

– Ў-ў, раҳмат! Ёмонам хурсанд бўлдим лекин! – дедим китобни варақларканман кувончим ичимга сиғмай (ахир анчадан бери шу китобни бир ўқийин, деб юргандим-да, акаси).

– Ўқимаган бўлсангиз кераг-а?

– Тўғриси, асар ҳақида кўп эшитувдим.

– Ичида зўр-зўр ҳикоялариям бор.

– Ўқиб бўлгач...

– Қайтаришингиз шартмас, – деди у стулга бориб ўтираркан.

– Айтганча, эрингиздан алимент оласизми? – томдан тараша ташладим мен. Китобни столга қўя туриб, ҳали “Эрим билан ажрашганман”, дегани тўсатдан эсимга келиб қолди.

– Алимент?! – чехрасида кинояли истехзо пайдо бўлди аёлнинг. – Ҳай-ҳай демасам, у мендан пул талаб қилади-ку!..

– Лекин сиз ҳали вояга етмаган болани тарбия қиляпсиз, қонуний ҳақингиз бор-ку!

– Бор бўлса бордир. Аммо менга керакмас унинг пули! – деди аёл тишларининг орасидан гапириб (шу асно уни ўлжасини қизғонган она бўрига ўхшатдим хаёлимда).

Китобни қайта қўлимга олиб, мундарижасини кўздан кечирдим.

– Холмирзаевнинг “Бодом қишда гуллади” ҳикоясини ўқиганман, – дедим гапни бошқа ёққа буриш учун. – Ўшайм бор экан. Зўр ҳикоя!

– Ў-ў, уни неччи марталаб ўқиганман, ўзимам билмайман, – деди у энди ўзига келиб.

– Реал чиққан.

Аёлнинг туси яна паришонлашди:

– Адабиётга хиёнат қилганман. Уни кадрламаганман...

– Қандай хиёнат?..

Аёл лом-мим демади, шунчаки “қўяверинг” дегандай қўл силтади. Мен унинг юзига тикилдим. Аммо чехраси... ҳеч бир маъно уқиб бўлмасди.

Бу хонадонга кирганимда димоғимга урилган ёқимсиз ҳид ҳамон уйда кезиниб юрган эса-да, бурним мослашиб қолди, шекилли, сезилмай кетди.

Мен стулдан кўзгалдим. Йўлкага етгач, ортимга ўгирилдим:

– Китоб учун яна бир бор раҳмат, – сал эгилиб таъзим қилган бўлдим. Кейин бирдан шошиб гапирдим (гўё аёлни қайта кўролмайдигандек эдим): – Совғага кимдан эканлигини ёзиб бермайсизми?!

Аёл табассум қилди. Яшириниб олган кулгичлари яна ўзини намоён этди-ю, тезда ғойиб бўлди. Хонага шахдам юриб кириб, ручка олиб чиқди. Кейин китобни олиб, тик турганча узоқ ёзди. Мен орада:

– Мени қарздор қилдингиз, – дедим жимликни бузиб. – Совға борасида дейман.

У, ниҳоят, бошини кўтарди-да, китобни менга узатаркан, яйраб кулди:

– Жуда катта иш қилмадим-ку!

– Қарз қиёматга қолмайди! – дея китобни ҳавода ўйнатиб қўйдим. – Албатта, қайтараман. Тем боле, аёл кишидан қарздор бўлиш... жентельменга ярашмайди...

Ўз квартирам сари юрдим. Коридорда кета туриб, ортимдан “шарқ” этган овозни эшитдим: қирқ иккинчи хонадон соҳибаси эшигига калит солганди. Хонамга кириб, ошхонага ўтдим – товадаги ёғ совиб қолибди, икки тухум шу бўйи турибди. “Ким ҳам тегарди унга”. Кўрпачага ўзимни ташладим-да, китобни очиб, биринчи бетидаги кўшни хотиннинг ёзиб берган гапларини ўқишга тутиндим: “Адабиётни ўйинчоқ билманг. У – абадиятга элтувчи йўл. Бир пайтлар чиройли шеърлар ёзардим. Ўз йўлимни топгандим. Кейин бир бойвачча ўқувчимнинг мукофоту машҳурлик учун қилган ҳаракатларига кўмаклашдим. Унга қанча шеърлар ёзиб бердим. Пулни аямасди. Мендан кетгунча, эгасига етгунча қабилидаги қораламаларимдан у хурсанд бўларди. Ўқувчим мукофот ҳам олди, институтга кирди, машҳур бўлди... Лекин мен ўша эски – ўзим изланиб-изланиб топган ўз йўлимни йўқотиб қўйдим. Адабиёт мендан ана шундай ўч олди... Агар адабиётга қизиқсангиз, сидқидилдан ёзишга киришинг! Бўлмаса, ўзингизни ҳам, бошқаларни ҳам алдаманг! Бу китоб муаллифи –

адабиётнинг чин фидойиси. Фидойиликни унутманг, деб археолог оғамга Гулсара Мирзаевадан”.

Китобни ёпиб, кўрпа четига қўйдим-да, қўлларимни бошим остида чалиштирганча ёлғизгина чироқ осилиб турган оппоқ шифтга узоқ термилиб ётдим. Хаёлларимнинг учини тополмай чалғидим-чалғидим. Кейин бир қарорга келдим-у, “Ўт оч”, командаси берилган аскардай сакраб ўрнимдан туриб, хонтахта устидаги тагига аллақандай катта китоб – Стендалнинг “Қизил ва қора”си бўлса керак – қўйилган ноутбукимни олдим. Компьютерни кавлаштириб-кавлаштириб, шу пайтгача ёзган ва ўзимча улкан адабий монумент дея ҳисоблаб юрган барча ҳикояларимни – эҳтимол, ҳикоя сўзини қўштирноқ ичида берганим дурустдир – хуллас, ўшаларнинг барисини ўчириб ташладим. Нега? Билмадим. Балки, шунчаки қизиқишгина адабиётга дахл қилиш учун, ёзувчилик даъвоси учун етарли эмаслигини тушунгандирман. Балки, адабиёт улкан жасорат талаб қилиши-ю, мен бу қадар жасур эмаслигимни пайқадимми... Билмадим. Ишқилиб, шунақа қилиб қўйдим, акаси!

Муҳаббатга суюнмоқ бахти...

Орзуқул ЭРГАШ,
ёзувчи

Ҳикоя яхши таассурот қолдирди.

Одам боласи борки, муайян бир иқтидор, қобилият билан дунёга келади. Кимки Яратган ато қилган иқтидор, истеъдодни қадрласа, уни такомилга етказса, энг муҳими, унга хиёнат қилмаса, барака топади. Ҳикоя қаҳрамони Гулсара ўз омадсизлигини истеъдодига, кенгроқ маънода, Адабиётга хиёнат қилганида деб билади: арзимас чойчақа эвазига бойвачча бир ўқувчисининг номидан шеърлар ёзиб беради. Уни машҳур қилиб юборади, ундан “шоир” ясайди. Ўзи эса йўлини йўқотади. Бундай тақдир кишини сергак торттиради...

Муаллиф мақсадига эришган, айтар гапани айта олган. Ҳикояда “...жарангдор овози қулоғимни ширин қитиқлади”, “хайратим юзимга тепди” ... каби топилмалар кўп. Айни пайтда “ҳожатхона ваннахонанинг ичида”, “Ошхонага етгач, билдимки, оёқ ости жуда расво, ивирсиб ётибди”, “... оёқ ости ҳалиям расвои радди”, “эгнидаги гул-гул кўйлаги” каби маромига етмаган жумлалар ҳам етарлича. Лекин менда асосий эътироз уйғотган томони – Гулсара (кўримсизгина бўлса-да) маънан бой, адабиётни теран тушунадиган аёл. Лекин у яшаб турган хона мунча “ивирсиган”, “расвои радди”?! Ахир, бу мангиққа зид-ку! Қолаверса, у бола тарбиясида қаттиқ турадиган, фидойи аёл, ўғлини бозорга – пулга ўргатмоқчи эмас. Лекин якка-ёлғиз ўғлини ирқит муҳитга кўниктириб қўйишини ўйламайдими? Камбағаллик айб эмас, аммо ивирсиқлик бир пайтлар муаллима, шоира бўлган аёлга “ёпишмаяпти”.

Ҳикоя аввалида аёлни тасвири батафсил келади: юзидаги қатор-қатор бўйнигача тушган ажинлар, пахтани эслатадиган сочлар, нозик ва озгин қўллар, юзи чўзинчоқ, иякнинг бўртиб чиққани, қулоғида катта зирак осилиб тургани, кўзлари бироз чўккан, буғдойранг, қирра бурун. Лаблари қуруқшаб турибди... Шунча таърифдан кейин бирпас ўтмай яна дейди: “Чамаси, у ердан бир ярим метр баландроқ эди”. Бўй биринчи галда кўзга ташланмайдими?.. Менимча, аёлни портретига оид белгиларни ҳикоя давомида сочиб юборган маъқул эди. Ваҳоланки, кейинчалик пахтадай сочлар, чуқур ботган кўзлар, қирра бурун, нозик қўллар, қуруқшаган лаблар унутилади.

Муаллифнинг келгуси ишларида омад тилайман.

Исломжон ЁҚУБОВ,
адабиётшунос

Аслида, қўшни ва қўшничилик масаласи янги мавзу эмас. Халқда “Ён қўшни – жон қўшни”, “Гилям сотсанг, қўшнингга сот, бир чеккасида ўзинг ўтирасан”, “Ҳовли олма, қўшни ол” сингари кўгтаб мақоллар бор.

Ҳикоя қаҳрамонлари ҳаётлари муайян даражада издан чиққан қўшнилар. Уларнинг ҳар иккаласи ҳам ижарада яшаши, ҳаминқадар кун кечириши шундан гувоҳлик беради. “Ижара уй”ларни кўнгилнинг моддийлашган маънавий-руҳий вазият-ҳоллари тарзида ҳам талқин этиш мумкин. Бундай йўсиндаги англамда аёлдаги афсуснадомат ва эртадан умидворлик; эркакдаги ўзининг бор-йўғи бир ҳаваскор эканини англаш орқали фикран янги тизимга ўтиш жараёни, яъни кўникилган “қулба”лар тарқ этилишига умидворликни тушуниш мумкин.

Хуллас, аёл (Гулсара Мирзаева) – собиқ педагог, шеърый истеъдодини ўз вақтида қадрламаган ва эндиликда услуби сийқалашган “шоира”. Моддийга ўчлиги учун ҳаёти ўнганмаган, бироқ бахтиёр қизи, қўшалок неваралари, бўй чўзиб бораётган ўғли туфайли ўзини бебахт санамайдиган, ушалмаган орзуларини шугиналар истиқболи билан боғлай оладиган, эртадан умидвор, фидойи аёл. Иккинчиси археолог, айни пайтда у-бу нарсалар қоралаб, шуларни “адабий топилма” ҳисоблаб келаётган ҳаваскор қаламқаш.

Шохрух Саидов ҳикоя қаҳрамонларидан бирини тавба-тазарру фонида тасвирлаш орқали унинг фожиаси иккинчисидан такрорланмаслигининг олдини олиш, одам ва оламдан ибратланиш йўлини танлаган. Ҳикоя “Адабиёт ва ижод кўнгилочар майдон ҳам, ўйинчоқ ҳам эмас. Ким адабиёт ва ижодни сидқидилдан севса, фидойилик ва жасорат кўрсатса, демакки, у

абадиятга элтувчи йўлни топибди. Акс ҳолда, ёзувчилик даъво қилиш мақбул эмас. Яхшиси, эсинг борида этагингни ётган маъқул”, деган дидактик ғояни англаш ва тасдиқлаш учун ёзилгандай таассурот уйғотади.

Икки қўшни ҳаётини зарурат туфайли мулоқотга киришади. Англашимча, қўшнилар шунчаки масофа жиҳатидангина яқин яшовчи кишилар эмас. Балки, биттаси жар ёқасидан қайтган, иккинчиси шу жарга яқинлашаётган ва шу жиҳатига кўра тақдирларида ўзаро яқинлик, умумийлик бўлган кимсалар.

Бинобарин, ҳикоядаги таққослаш ва қиёс айнан ўша ўхшашлик асосига қурилган. Мулоқот ҳам зоҳиран қаралса тасодифий, аслида эса, уларни бир-бирига яқин белги-сифатлар учраштираган. Зотан, йигит аёлнинг тақдири орқали эҳтимол тутилган ўз истиқболини тасаввур призмасидан ўтказди.

Шоҳрух сўз қўллаш устида анча тер тўкиши лозим. Жумладан у ижара уй – “квартира”, қаҳрамон – “герой”, мард йигит – “жентельмен”, кўрпа – “адёл”, курси – “стул”, муаллиф – “автор” қабилида ўзбек тилида муқобиллари бўлган сўзларнинг русча шакллари қўллади. Таассуфки, уларнинг аксарияти қаҳрамонлар характери, индивидуал нутқи, руҳий саъжиясини очишга хизмат қилмайди.

Кўринадики, Шоҳрух Саидов ёзишга “сидқидилдан” киришиши керак. Публицистик мақолада айтиладиган гапни адабий қаҳрамон оғзига солиб қўйиш билан иш битмайди. Бунинг учун сўзга, ҳаётга, одамларга муҳаббат керак. Ҳикояда тилга олинган қаҳрамон шоир бошқа бир ўринда одам йўлин йўқотса, чорасиз қолса, муҳаббатга суянгай, дея изтироб, армон, ўртаниш билан таъкидлаганида тўла ҳақ эди.

Ҳикояга мавзу ва қаҳрамон танлаш ҳақида тағин бир гапни ҳам айтиш керакка ўхшайди. Шоҳрух ҳаётини ва ишончли ёзишини эътироф этаётган устоз адиб Шукур Холмирзаевга эргашар экан. Адибнинг “От эгаси” ҳикоясидаги Инод, “Оғир тош кўчса”даги Эсон ҳаётини жараёнларни мустақил баҳолай олувчи кишилар эканини ҳам англаши кераклиги унинг учун ижодий заруриятдир.

Яна бир гап. Ёш ёзувчи укамиз: “Бугун ҳаёт нима деяпти?”, “Одамларнинг дилида, миллатнинг тийнатида қандай безовта ўйлар бор?” деган саволларга жавоб изласа, янада яхши бўларди.

Хуллас, гап кўп-кўмир оз.

Шоҳрух Саидовни илк қадамларидан чўчитиб қўймоқчи эмасман. Бироқ “ёзувчилик даъвоси” учун ҳаётга, одамлар орасига чуқурроқ кириш, поэтик сўз залворини ҳис этиш, ўчириб ёзишдан эринмаслик сув ва ҳаводай зарурлигини таъкидлашни истардим. Эҳтимол, жасорат деганлари сабру бардошда, ўзни аямасликда, ўрганишдан чарчамасликда, йўлини топишга талпинишда намоён бўлар.

Тағин ким билсин. Барини билгувчи улуг Зот бор...

Фозил ФАРҲОД,
ёзувчи

Шоҳрух Саидовни танимайман, бу исми биринчи бора ўқиб-эшитиб туришим. Ҳикоясини ҳам дастлаб ўзимни мажбурлаб ўқидим. “Ёлғиз аёлнинг квартирасига кирган эркак нима қилар экан”, деган ҳадик билан ўқий бошладим. Матннинг ярмига борганимдан кейингина ичига шўнғиб кетдим. Шоҳрухнинг айтмоқчи бўлган гапни ҳикоясининг якунида аён бўлди: шеър сотиб адабиётга хиёнат қилган аёл қисмати ёзганларидан кўнгли тўлмаган эркакнинг ўзини қийнамасдан ҳаммасини йиғиштириб қўйишига сабабчи бўлади. Ҳикоя қаҳрамонининг “Компьютеримни кавлаштириб-кавлаштириб, шу пайтгача ёзган ва ўзимча улкан адабий монумент деб ҳисоблаб юрган барча ҳикояларимни – эҳтимол, ҳикоя сўзини қўштирноқ ичида берганим дурустдир – хуллас, ўшаларнинг барисини ўчириб ташладим”, деган бу иқрори яхши яқун бўлган, менингча.

Шоҳрух баъзи ўринларда улуг адиб Шукур Холмирзаевга – балки билмай, балки билиб, атай – тақлид қилади. Бир ўринда: “Ахир, анчадан бери шу китобни бир ўқийин деб юргандим, акаси!” ёки бошқа ўринда “Ишқилиб, шунақа қилиб қўйдим, акаси!” деб ёзади. Бошловчи ўз йўлини топгунча бировга эргашса, майли дейсиз. Ўйлайманки, ҳали Шоҳрух ўз устида кўп ишлайди. Дейлик, ўз йўлини топиб олгунча Шукур Холмирзаевнинг ижоди унга йўлчироқ бўлар, эҳтимол! Лекин у келажакда сўзни чийратиб ишлатадиган ёзувчига айлансин дейман! Кун келиб ўзбек адабиёти дурдоналари ёнига ёзувчи Шоҳрух Саидовнинг нодир асарлари қўшила олса, бир ўқувчи сифатида менинг бошим кўкка етади!

Нурилла ЧОРИЕВ
тайёрлади.

Меҳр гўзалликдан устундир

Ҳейнрих Ҳейне ҳикматларидан

Ёзувчи
охир-оқибат
ўз ўқувчисига
ўрганади.

Одам қанча баланд
бўлса, кулгига шунча
осон нишон бўлади;
майдаларни мўлжалга
олиш қийин.

Нуқсон катта
бўлса, камроқ
газаблантиради.

Баҳорнинг
латофати кўпинча
қишда билинади –
печка ёнида ўтириб
май ҳақида шеърлар
ёзасан.

Қаҳрамонлар кетган пайтда
майдонга масхарабозлар чиқади.

Аёлларнинг нафрати ҳам
муҳаббат – фақат йўналиши
ўзгарган.

Мен аёлларда
характер йўқ демаган
бўлардим, уларда ҳар
қуни янги характер
бўлади, холос.

Барча
соғлом
одамлар
ҳаётни
севади.

Биз халқнинг
инсоний ҳуқуқлари
учун эмас, илоҳий
ҳуқуқлари учун
курашамиз.

Гўзал қофиялар
кўпинча оқсоқ
фикрларнинг
қўлтиқтаёғи бўлади.

Ауффенбергни
ўқимаганман. Менимча, у
Арленкурга ўхшаса керак.
Униям ўқимаганман.

Ахлоқ – юракнинг
оқиллигидир.

Муҳаббат! У барча
туйғуларнинг улуғи
ва виқорлисидир.
Лекин унинг қудрати
ҳадсиз ҳиммат ва
ғайришуурий холислик
билангина намоён
бўлади.

**Ёшлик фикр ва ўйда
холисдир, шу сабабли
ҳақиқатни чуқурроқ
англайди ва ҳис
этади.**

Ҳар бир одам –
бир олам. Бу олам у
билан туғилади ва
ўлади. Ҳар бир қабрда
бутун бир дунё тарихи
ётибди.

Мен биладиган
ягона гўзаллик
соғлиқдир.

Аёлни гулга илк бор
қийёслаган киши шоир эди,
иккинчи бор ўхшатган эса –
меров.

Муҳаббат
қалбдаги
тишоғригидир.

Ҳар ким аҳмоқ
бўлиш ҳуқуқига эга.

Ақлли кишилар ичида
фикрлайди, аҳмоқлар эса
ҳаммага эълон қилади.

Бутун бойлигимни хотинимга
васият қиламан. Фақат бир шарт
билан: у мендан кейин турмушга
чиқиши керак. Шунда дунёда
битта бўлса ҳам менинг ўлимимга
ийғлайдиган эркак бўлади.

Тўй
музиқалари
менга доим
уруш олдидан
чалинадиган
довулни
эслатади.

Тумшукбоғ
тутилган
ит орқадан
ҳуради.

Ўша кунларда менга ҳар
ким дўст эди: улар овқатимни,
сўнгги тийинимни мен билан
биродарларча бўлишдилар.

Кечмиш – инсон
қалбининг ватанидир.
Баъзида олдин туйган
ҳисларимизни қўмсаб
қайғуга ботамиз.
Баъзан ҳатто ўтган
дардларимизни ҳам
соғинамиз.

Изтироблар – ҳатто
тасаввурдагиси ҳам –
менга оғриқ беради.

Меҳр
гўзалликдан
устундир.

Юморни
ақлсизлар уйдан
фақат панжара
ажратиб туради.

Қилич тақиб
юриш урфдан
қолгандан сўнг
гапга усталик
қуролини олиб
юриш зарур бўлиб
қолди.

Бекорчи одам тўкис бахтни ҳис қила олмайди, унинг юзида ҳамиша норозилик ва ҳафсаласизлик аломатларини кўрасиз.

Талантни
биргина
белгисида
аниқлаймиз-
қўямиз, лекин
характерни
билиш учун
узоқ вақт
ва давомли
мулоқот зарур.

Бизни
йиғлата олган
драматургни
мақташга
одатланганмиз.
Бироқ бу ишни
ҳар қандай пиёз
уддалай олади.

Танқиднинг кўзлари ёшдан
хира тортган пайтда унинг фикри
аҳамиятга эга эмас.

Таржимон туғма истеъдод эгаси
бўлиши керак. У китобдаги энг
муҳим ва энг яхши жиҳатни кўриши
ва кўрсата билиши зарур.

Буюк эҳтирос бизни иккинчи бор йўқлаб
келиши мумкин, лекин унинг боқийлигига
кейин ортиқ ишонмай қўямиз.

Буюк
шоирларнинг
асарларида
иккинчи даражали
қаҳрамонлар йўқ.
Барча иштирокчилар
ўз ўрнида бош
қаҳрамондир.

Ҳар бир
даврнинг ўз
масалалари
бўлади,
уларни ечиб,
инсоният
олға қадам
ташлайди.

Тугал насрий
асар ёзиш учун
шеър илмининг
ҳам билимдони
бўлиш зарур.

Меҳмон

Алгирдас ПОТЮС

Ёзувчи, сиёсат ва жамоат арбоби. Литванинг энг машхур ҳикоячиларидан бири.

1930 йил 28 августда туғилган. Қисса ва ҳикоялардан иборат “Асирлар”, “Зира таъми”, “Почтачи Теофилис”, “Барбоска – саёҳатчи” каби китоблари бор. Асосан тарихий мавзуда ва болалар учун ижод қилган.

Русчадан
Чори АВАЗ
таржимаси

Эшик очилиб, хонага кўк камзулли бола кириб келди. У ғоят биққилигидан юриб эмас, думалаб киргандай туюлди.

– Менинг исмим Римас. Сеникига меҳмонга келдим.

Гитис хурсанд бўлганидан сакраб, чапак чалиб юборди.

– Кел, ўйнаймиз. Менинг иккита пойгачи мошинчам бор, – дея меҳмонга мулозамат қилди Гитис.

Римас эса ўйинчоқларга қиё ҳам боқмай, хонага бамайлихотир кўз югуртирди.

– Гидамларинг қани? – деб сўраб қолди у.

Гитис бошини тебратиб, жавоб берди:

– Биз гидамни ёқтирмаймиз. Улар чанг тўтпайди.

Римас ишонқирамай кулимсиради.

– Йўқ, гидам чанг тўтпайди, балки хонани безайди, – деди у.

Гитис тортишиб ўтирмади. У меҳмоннинг кетидан юриб хонани айланар, ўйнаш учун пайт пойларди. Римас бўлса, бирор нарса ахтаринган кишидай жавонни очиб унга кўз югуртирди.

– Бизнинг жавонда олти биллур қадаҳ бор.

– Бизнинг ёғоч қошиқларимиз бор. Қўлда ясалган. Ярмаркадан олганмиз.

Меҳмон буни яхши ё ёмонлигининг фарқига боролмагани учун индамади.

– Бизникига меҳмонлар келганда, уларга зиёфат қиламиз, – деб қолди Римас.

– Биз ҳам, – бошни қимирлатди Гитис.

– Нега унда мени меҳмон қилмаяпсан?

– Сен катта меҳмон эмассан-да. Фақат катталаргина меҳмон қилинади.

– Ҳеч-да! Кичикларни ҳам ҳар хил ширинликлар билан меҳмон қиладилар, улар ҳам меҳмон-да, – дея Римас столга яқин борди.

– Майли! – деганча ошхона томонга чопқиллади Гитис. Ҳеч қанча вақт ўтмай, қулупнай тўла тақсимча билан қайтди. Қулупнайлар саралаб олингандай тўқ қизил, катта-катта эди.

– Ярми бизга, ярми ойимга, – дея огоҳлантирди Гитис.

Болалар бир-бирига қарама-қарши ўтириб олдилар. Ўртадаги қулупнайлар чўғдай, кўзни қамаштирарди. Иккисининг ҳам қўллари худди мусобақалашаётгандай, идишдан оғизга, оғиздан идишга бориб кела бошлади. Бирпасда идишнинг таги кўриниб қолди.

Гитис ейишдан тўхтаб, нафас ростлади – хўрсинди. Римас эса ўзини стул суянчигига ташлади-да, лабларини ялаб:

– Биз қулупнай устига меҳмон учун шакар сепамиз! – деди.

– Ҳа-я, сепсак, сепибмиз-да! – рози бўлди Гитис.

У ошхонага чоғиб бориб, шакардонни келтирди. Чўғдай қулупнайлар устини оппоқ қордай шакар қоғлади.

– Бўлди! – дея сахий мезбонни тўхтатди Римас. – Шакарнинг ози яхши.

Меҳмондорчилик яна давом этди.

– Мана бу бошқа гап! – Гитисга миннатдорлик изҳор қилди меҳмон.

Идишда бармоқ билан санарли қулупнай қолганда, Римас тумшайиб олди: унга Гитис қулупнайларни танлаб-танлаб катта-катталарини еяётгандай туюлди.

– Бунчалик катталарини ема – ёриласан!

– Ўзинг-чи?

– Мен?... мен ўрганиб қолганман, – деди Римас оғзини қулупнайга тўлдириб.

– Мен ҳам ўрганиб қолганман, – деди оғринганини яширмай Гитис.

Узатган қўли тақсимча тагига теккач, Гитис қулупнайларнинг ярмини ойисига қолдирмоқчи бўлганини эслади. Тўғри, у меҳмон келиб қолишини билмаганди. Меҳмонга эса зиёфат қилиш керак.

Бўм-бўш идишдан қулупнайнинг хуштаъм ҳиди анқир, болалар эса жимгина ўтиришарди.

Жимликни Римас бузиб:

– Биз меҳмонларимиз олдига пишириқлар ва чой кўямиз, – деди.

– Пишириқлар билан меҳмон қиласизларми? – деди анграйиб Гитис.

У стулдан ўрмалаб тушди-да, йўлни яна ошхона томонга солди. Ҳамма ёқни ағдар-тўнтар қилиб ҳам истаган нарсасини топа олмади. Қайтиб чиққанида эса қўлида бир банка асал ва иккита қошиқча бор эди.

Меҳмондорчилик яна давом этди.

Энди қўллар билан қошиқлар ҳам аввалги йўсинда ҳаракат қила бошлади. Асал қиёмига етган эканми, банка яримлаганда меҳмонга ўткирлик қилиб қолди.

– Мен энди кетай, – кўзгалди меҳмон.

Гитис ўйинчоқларини кўз-кўз қилгиси келса-да, уларда меҳмонга ўйинчоқ совға қилиш одати бўлмасин, деган ўйга бориб, Римасни индамайгина эшиккача кузатиб қўйди.

Остонага етгач, Римас мезбонга жиддий тикилди ва:

– Биз меҳмонни кузатаётганимизда, уларга эсдалик учун бирор нарса совға қиламиз, – деди.

– Айтмовдимми! – капалаги учиб кетди Гитиснинг. Наҳотки Римас унинг машиначасини ёки самокатини олиб кетиб қолса? У бошини ҳам қилганча, индамай тураверди. Шу пайт бирдан кўрдик, Римаснинг ботинкаси лой, ҳамма ёқ оёқ изи эди. Бундан Гитиснинг жаҳли чиқди.

– Бизни келган меҳмонлар оёқ кийимини алмаштирадилар. Кимки хоҳламаса, биз унга латта берамиз, марҳамат қилиб оёқ изларини артиб чиқсин, – деди қичқирғудай бўлиб.

Кўк камзул кийган бу семизгина бола шундагина ўзининг лойга булганган ботинкасига қараб қўйди. Аммо елкасини қисиб, қўлини эшик тутқичига узатди.

– Мезбонлик қилишни билмас экансан. Сени келган бошқа келмайман! – деб эшикка равона бўлди.

– Керак ҳам эмас! Келмасанг келма! – остонадан қичқириб қолди Гитис. – Келмади, деб йиғламайман ҳам!

Римас аввалига оҳиста қадам ташлаб борди, кейин тезлашди, сўнг югура бошлади. У югураётганда тўпга, ҳақиқий тўпга ўхшарди.

Навоий яратган куйлар

Хондамир “Хулосат ул-ахбор”да, Бобур “Бобурнома”да, Мутрибий “Нусхайи зебойи Жаҳонгир”да Алишер Навоий мусиқа илмининг билимдони бўлгани, теварагидагиларни ҳам саз илмини ўрганишга чорлагани, мусиқалар басталагани ҳақида айтилади. Бироқ бу асарларда Навоий айнан қандай мусиқаларни ижод этгани ҳақида аниқ маълумот йўқ.

Буюк шоирнинг куйларидан баъзилари ҳозиргача етиб келган, деган тахмин бор. Жумладан, Абдурауф Фитрат “Ўзбек классик мусиқаси ва унинг тарихи” китобида “Қари Наво” ёки “Қари Навоий” куйи ҳақида ёзади: “Бу куйнинг жуда эски бир куй экани ҳар томонда сўйланиб турур. Эшитганимизга кўра, Фарғонада ҳам “Қари Навоий” исмли эски бир куй бор. Тошкент мусиқачилари бу куйни “Қари Наво” дерлар. Бироқ бу исм янглишдир. Алар шул “Қари Навоий” исмини бузиб олганлар. Бухоронинг эски мусиқашуносларининг орасида бу куй Навоий асари бўлгани сўйланадир. Мана шу маълумотлардан сўнг “Қари Навоий” куйининг Алишер Навоий асари бўлгани эҳтимоли кучланиб қоладир”.

Бу куй билан айтиладиган “Шода-шоода марварид” кўшиғи жуда машҳур. Ўйноқи, шўхчан бу куй кейинчалик халқ кўшиғи учун ишлатилган бўлиши мумкин.

Google

Дунёда қанча китоб бор?

Етакчи қидирув сайти “Google” дунёдаги барча бадий, публицистик ва илмий асарларни ҳисоблаб чиқди. Унга кўра, дунёда 129 864 880 та китоб бор.

Бироқ бу интернетга маълум китоблар, холос. Кутубхоналардаги ва қўлёзма фондларидаги жуда кўп китобларни қидирув машинасининг ўткир нигоҳлари “тута олмаган”и аниқ.

Фарзандингиз яхши ўқишини истасангиз...

Халқимизда “Бола – бошидан” деган мақол бор. Яхши тарбия кўрган фарзанд кейинчалик ота-онанинг юзини ёруғ қилиши исбот талаб этмас ҳақиқат. Йел университети олимлари ўтказган тадқиқот болаларининг таълим-тарбиясига жиддий қарайдиган кишиларни эътиборсиз қолдирмаса керак. Изланишлар учинчи синфгача ёмон ўқиган болаларнинг тўртдан уч қисми ўрта мактабни битиргунича ўқишни шу тахлит давом эттиришини кўрсатди. Демак, ана шу вақтда – бола учинчи синфга етиб олгунча унинг ўзлаштиришига кўпроқ диққат қаратиш зарур.

Ориф ТОЛИБ
тайёрлади.